

AB

42 $\frac{1}{h,1}$

art. No. 31.

M.F.

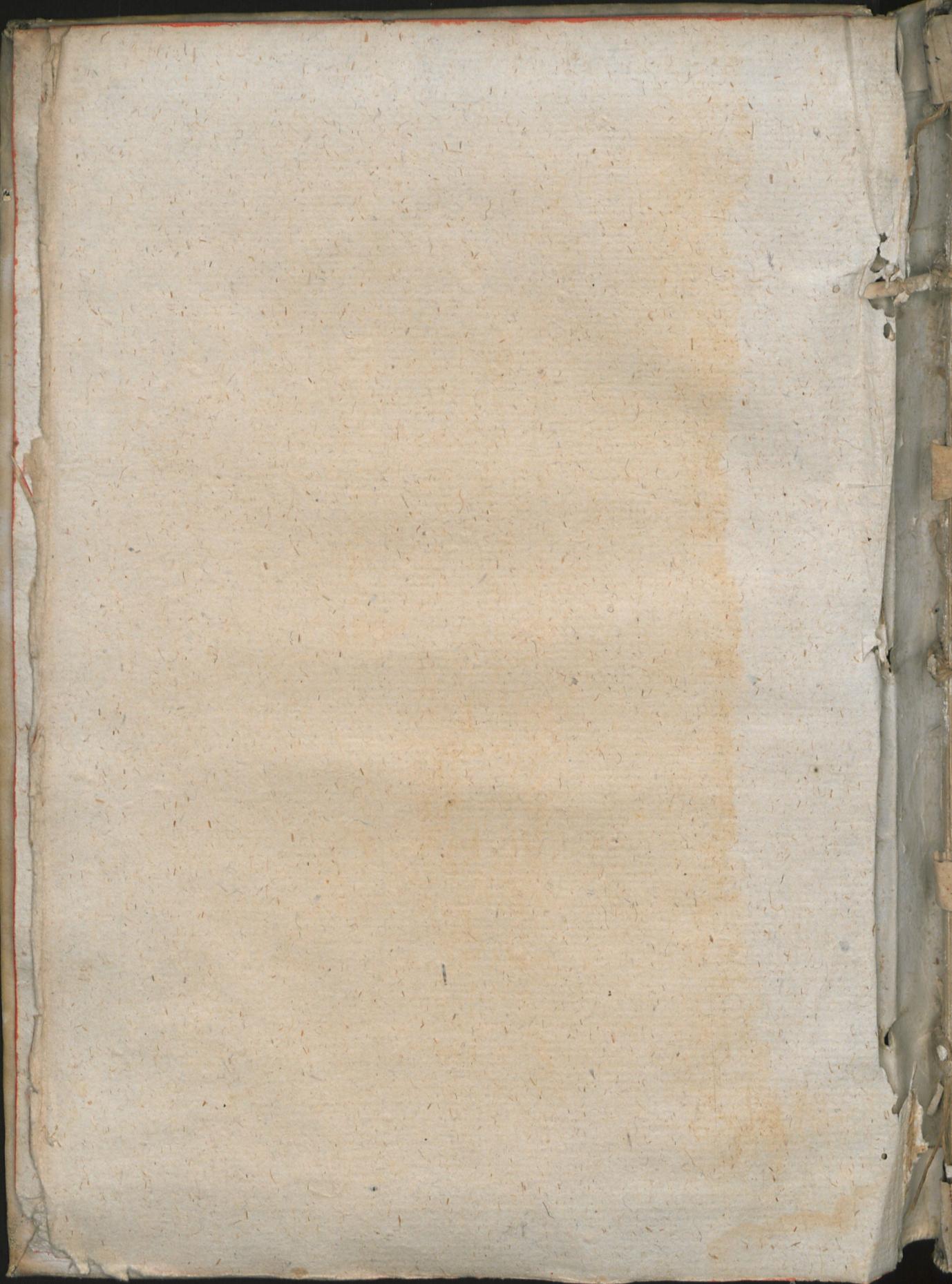
Boga, Th.

00

M.IV.43.

TRACTATVS
PIVS ET MODERATVS
de vera Excommunicatione,&
christiano Presbyterio,

iampridem pacis conciliandę causa, Cl. V. Ioan. Erasti
D. Medici centum manuscriptis thesibus
oppositus, & nunc primum,
cogente necessitate,
editus.

THEODORO BEZA
Vezelio auctore.

SAPIENTER AGAS,

QVICQUID AGAS,

RESCICE FINEM.

GENEVÆ
Apud Ioannem le Preux.

M. D. X. C.

TRAETATAS
PIAS ET MODERATAS
CHIRURGICAS EXCOMMUNICATIONIS
CENSUS

INSTRUCIONES CHIRURGICAS CAVITATIBUS
DE MEDIIS ET MINORIBUS INCISIONIBUS
OPPORTUNIS & UTICITIBUS
COLOCANDIS ACCEDUNT
SCHOLIA

IN EDITIONE OCTAVAE

SACRA LIBRARY
OCTAVIA EDITION

GENEAT
VANDOSENCEMPE BIREX

MDXCV

CHRISTIANO LECTORI
THEODORVS BEZA
gratiam
& pacem à Domino.

Venam fuerint huius in Ecclesia Heidelbergensi excitatae, & Dei beneficio, ac Illustriss.
Principis pendentia, ibi quidem extinctæ de
PRESBYTERIO ET EXCOMMUNI-
CATIONE controuersie initia, & qui mox
sequuti progressus, neque satis scio, neque si scirem, dicere ani-
mus est: ut qui fodere hunc ignem minimè decreuerim, neque
cum mortuo, præsertim amico, luctari. Quod autem ad me at-
tinget, in quem nominatim tela nunc ista diriguntur, paucis ex-
ponam necesse est quinam in ista disceptatione interuenerim,
ut omnes intelligant me néque ut contentiosum, néque ut a-
llegationem ad hanc disputationem accessisse. Heidelbergen-
sem clariss. & orthodoxam Ecclesiam, ab Illustriss. beatissimæ
memoria Principe Electore, Friderico iij. felicissimè instaura-
tam, ea, qua decet, obseruantia semper colui: & D. Erastum,
priuatum quidem in ea Ecclesia, & professione medicum, sed
in sacris literis præterea diligenter versatum, & quem satis
nossem egregiam operam ad illius Ecclesie instauracionem
nauasse, superstitem peculiari quodam amore sum complexus.
Quantum autem ille vicissim amicitiae nostræ ante hanc con-
trouersiam tribueret, non ex eius duntaxat literis amicissimè
scriptis quamplurimis, sed ex eo etiam cognoui, quod sua quæ-
dam ad me scripta non tantum excudenda, sed etiam exami-
nanda misit. Quum igitur illic de tantis istis rebus, & quidem

* ij non

P R A E F A T I O .

non absque acerbitate quadam discepiari, ex amicorum literis cognouisem, operam dedi, quantum in me fuit, fraternè scriptis, tum ad ipsum Erastum, tum ad charissimum fratrem D. Gasparem Oleuanum, tunc primarium illius Ecclesiae pastorem epistolis, ut res tota placide & amicè statim componeatur: illum quidem precatus ut suam hac de re sententiam Illustriss. Principi, & eius Ecclesiae pastoribus, spectatæ pietatis et doctrinæ viris, pro Christiani viri officio edidisse, et suæ conscientiæ satisfecisse contentus, rem hanc totam vel omitteret, vel iis, ad quos iudicium eius rei spectaret, decidendum committeret: hunc verò, cuius vehementius ac penè immoderatus interdum esse ingenium noueram, non tantum ut fratrem, sed etiam ut meum olim & in Lausanensi, & in Geneuensi schola discipulum hortatus, ut, licet causam, meo quidem iudicio, iustam tueretur, ab omni tamen intemperie quam diligenterissimè sibi caueret. Ecce verò dum hæc ago, ad me theses ipsius D. Erasti manuscriptæ afferuntur, non illæ quales nunc editæ sunt, & quas antehac nunquam vidi, sed numero plures, et (ut ipse in præfatione testatur) quanuis eandem complexæ sententiam, aliquantulum tamen certè nonnullis locis diuersæ. Addebat amici à quibus illas accepi, sparsas iam illas circumferri, & ad Tigurinos fratres missas, à quibus non improbarentur. Petebant etiam iidem, idque non inscio Illustriss. Principe, ut illas inspicere, & ad eas respondere sustinerem. Quid hic igitur à me factum oportuit? certè, nisi vehementer fallor, id ipsum quod feci. Itaque theses illas inspicio, & syncero, cuius ipse mihi Deus testis est, animo ad diuini verbi normam exigo: & dum placidam ac ab omni asperitate alienam refutationem, tum ab Erasto in primis, tum à Tigurinis charissimis fratribus legendam & examinandam paro, illud ipsum quod antea cœperam, literis urgeo. Sperabam enim illum, perlectis meis, vel sententiam fortasse mutaturum, vel de illa saltem detraeturum

P R A E F A T I O .

Eturum nonnulla quæ iam tum in illis thesibus, nimium profectò amarulenter scripsisset. Maximos autem illos viros Tigurinos fratres, quibuscum semper coniunctissima fuit, & Deo fauente, semper erit hæc Ecclesia, & quos semper cognoveram ad summam pietatem et eruditionem, animum Ecclesiarum pacis studiosissimum adiunxit, illos, inquam, non dubitabam, etiam si fortasse non omnia mea penitus comprobarent, tamen ad hoc restinguendum exoriens incendium, omnem operam suam, summo studio, collatueros. Neque vero me spes illa fecellit. Etsi enim ista contentio iam longius processerat, et iam tum (ut coniicio) suam hanc refutationem, nunc primum ad me perlatam, D. Erasmus, calamo certè interdum in meram bilem potius quam in atramentum immisso, perscripscerat: tamen, quum et Illustriss. ipse Princeps quid opus esset facto iam in Ecclesiis sui Palatinatus constituisse, et illi pro sua prudenter prospicerent quoniam res ista alioquin esset euasura, generali potius conuentu & collatione, quam prolatis hinc inde priuatorum quorundam, quantumvis eruditorum, argumentis semel decidenda, à me quidem perfacile obtinuerunt, ne meum illud scriptum spargeretur, de quo edendo nunquam cogitaram. Ab ipso autem D. Erasto idem ipsos obtinuisse ex re ipsa constat, quum nihil istorum, quæ nunc edita sunt, ipso in terris superstite, & tamen (ipso teste istius editionis auctore) hæc apud se asseruante, ante hunc diem apparuerit. Eram ergo incredibili gaudio perfusus, quod non tantum Illustriss. Principis auctoritate, verum etiam & tantorum virorum consilio, & ipsorum dissidentium consensu, tales istius tragœdiae ~~admodum~~ tam placida catastrophe tandem esset consequuta. Ecquis autem, nisi discordiae et rixarum inter ipsos etiam fratres auctor malus ille spiritus, sanctum istud gaudium, excita rursus ex ignis illius sopiti cineribus flammula, nunc interturbauit? Quod enim audio huic infausta editioni D. Erasti vi-

* iij duam

PRÆFATI O.

duam, et Casteluetri nunc cuiusdam uxorem, prætexere, quod
videlicet mandatum hac de re, adhibito etiam iure iurando, à
marito moriente acceperit, quis facile credat? Nam illum qui
superstes néque Heidelbergæ, neque Basileæ quicquam non
paucis annis mouit: qui fortassis ab eo tempore nunquam suum
exemplum inspexerat, ut pote quod inter eius schedas, tineat
et blattis expositum, et crebris lituris oblitum, latuisse hic ipse
typographus testetur: qui me Basileæ ad se accendentem, nulla
prorsus facta istius disceptationis mentione, tam amicè com-
plexus est, ut etiam Genevam brevi se visurum, Deo fauente
polliceretur: qui clarissimos, et sibi amicissimos viros D. Iaco-
bum Grynaeum, et D. Thedorum Zwinguerum ad lectum
habens assidentes, illum quidem animæ, hunc verò corporis e-
tiam medicum: nullum tamen cum iis hac de re verbum fecit:
cuidenique, sicut ex certis testibus constat, vix ipsa mors le-
thali morbo se laborare persuasit: illum inquam, ecquis quum
iam animum exhalaret, et, uti Christianum hominem facere
decuit, toto iam pectore sursum anhelaret, existimauerit de hac
mouenda Camarina vel levissime cogitasse: nedum ut de hu-
ius scripti interschedas iacentis editione clam, et nullo prorsus
adhibito teste, insurandum ab uxore exigeret? Demus tamen
id ab illo non satis iam sibi constante factum. Quid hic tergi-
uersaris Casteluetre? An enim ausis inficiari quod superiori-
bus nundinis, quum paulò serius istas merces Frankfurtum ad-
nexisses, non uni affirmasti; nempe à te ipso, siue ab alio abs te
conducto, uxoris tuae tum mandatum Erasti, tum datam à se
fidem urgentis importunitate coacto, hunc librum edictum
producit? Cedò igitur qua conscientia duplarem hic personam
sustines? Idem enim is es typographus, qui in epistola huic edi-
tioni præfixa, totum illud dissimulans, hunc librum, diu abs te
perquisitum, et summa diligentia, opera, industria vix apud
Erasti heredes, à quibus negligeretur, inuentum, ab iisdem,
pretio.

PRÆFATIO.

pretio ipsis depenso, idem videlicet venditor & emptor, vel potius istorum neutrum, comparasse te testaris. Istam vero fabulam quānam cum illo mandato & iure iurando conciliabis? Quid ipsisāne Veritas, cuius studio te fuisse ad hanc editionem impulsū, cādem fide comminisceris, tibi suāsit, an potius boni & pīj homines illi, quorum desiderium noluiſti tanto bono defraudare, auctores tibi, Casteluetre, fuerunt, ut clam ista excuderes? ut pro Londini, vel alterius in Anglia ciuitatis nomine Pesclauium fictitium supponeres? ut partim ἀνάρυμος, partim repente Baocij nescio cuius Solitaceteri larua tectus, in scenam prodires? Ista, inquam, fraudes, istas falsitates an in veritatis, ac non potius αἰχματεῖαι & impudentiae schola didicisti? Bezam autem, cuius nomen nusquam Erastus ipse sibi exprimerum putauit, quid attinebat nominare? quid te præterea vel istius epistolæ scriptorem conductitum, bone vir, aliud impunit quam mala mens, & malus animus, ut indicem, conuictiorum & calumniarum plenum, adiiceret? Peruersam enim istam regnandi cupiditatem, quam prætermittere te non permisit vel tua vel emptiij tui nomenclatoris bilis, quominus existimem vel ad me, vel ad peregrinantes istic fratres pertinere, præsens noster status facit, quem nemo sanè nobis quantumvis inimicus inuidet. Tu vero videris, ne sic alios potius non tam procul remotos perstringere ingratus malueris, quorum patientia iampridem abuteris. Deerat denique ad hoc factinus aliud præterea flagitium, nempe ut priuatas magnorum virorum literas aliquot, sollicitus iste veritatis assertor, huic Erasti libro adiiceret, plures etiam alias habere se interminatus: nempe ut veluti copiosiore materia ingesta, rediuiuum istud, quod nonnulli parant, incendium tanto longius & latius serpat. Priuata autem ista amicē & familiariter scripta diuulgare, quid aliud est, ut iampridem quidam est merito conquerus, quam tollere ē vita vite societatem, & amicorum absen

Scripta priuata diuulgare
est tollere & vita vite forsan

P R A E F A T I O .

absentium colloquia? Quām enim multa siue ioca siue seria solent esse in epistolis, nullo modo diuulganda? quām multa ambiguae, nec satis meditata effunduntur in amicorum simum quae nos ipsi postea nunquam dicta vel scripta mallemus? Istas autem epistolas, qua conscientia vel emere tu, vel D. Erasti heredes vendere potueritis? Sed de hac editione plus satis fortasse: quae tamen prætermittere non potui, nec debui, ut omnes, postquam cognoverint quo spiritu ducantur isti communis Ecclesiæ sanctorum pacis et concordiae hostes, studium veritatis prætexentes, eo sibi prudentius ab ipsorum insidiis caueant. Iam autem ad eos ipsos me conuertam necesse est, quorum iudicio et auctoritate adornare suum istud eidem munere ausi sunt isti, ut nostras, id est Gallicas, Anglicas, Scoticas, Belgicas, Germanicas non paucas, Helueticas, Rhæticas & Sabaudicas Ecclesias, eodem fidei nexu inter se coniunctissimas, quasi suis ipsarum telis confixas, aut prorsus euertant, aut in horrendam dilectionem, irrito tamen, ut confido, conatu, transforment. Vosne igitur beatos nunc cum Iesu Christo laborum vestrorum fructum percipientes D. H. Bulling. et D. Rodolphi Gualteri spiritus, nuper non tantum Tigurinæ, sed Christianæ totius Ecclesiæ lumina vos, qui in terris nobiscum peregrinantes, ne hic ignis accenderetur tam bonam operam nauastis: nunc, si qua vos in cælis humanarum rerum cura tangeret, existimauerim istorum audaciæ vestris priuatim scriptis epistolis ad renouandum hoc incendium abutentium subscriptiones, aut eorum scriptorum quae superstites supprimi, pacis & communis concordiae causa, curastis, editionem, probaturos? Absit hoc verò à nobis, apud quos potius viget, & perpetuò vigebit sancta vestri memoria summis illis vestris de Christiana tota Ecclesia meritis, & perpetuæ ac inuiolabili nostræ coniunctioni conueniens. At enim, inquiet istorum aliquis, probatæ sunt tamen illis D. Erasti theses. Neque verò inficiar theses istas non itidem illis ut nobis

P R A E F A T I O .

nobis displicuisse, ac etiam illos aliquantulum in excommunicationis usu & presbyterij auctoritate, non quod ista perse
damnarent, sed quod ipsorum abusum vererentur, ad D. Erasti
sententiam deflexisse. Quis enim hoc nobis dabit, ut omnes sin-
gulis de rebus, praesertim de quibus controuerti salua fide acre-
ligione potest, idem penitus sentiamus? Ecquis autem est histori-
æ sacra tam ignarus, ut (quod tantorum virorum pace di-
ctum velim) non tantum dissensiones, sed etiam rixas inter
Epiphanium & Chrysostomum: Theophilum & Nazianzenum: Theodoretum & Cyrillum, partim per istiusmodi Sa-
tanæ emissarios, partim quod & ipsi homines essent, exortas
& longissime quoquo progressas nesciat? Idem autem etsi non
semel inter Tigurinæ & huius Ecclesie præstantissimos pasto-
res efficere conatus est ille discordiae Spiritus, tamen, Dei bene-
ficio, tantum absuit ut hoc obtinuerit, ut contra tanto confirma-
tior euaserit mutua illa nostra in omnibus coniunctio. Optimis
enim illis beatiss. memori e fraatribus, summa tum pietate, tum
eruditione prædictis, & quos haec ipsæ literæ testantur nihil ma-
gis quam Ecclesiarum pacem procurasse, ecquis crediderit in
mentem unquam venisse, ut probarent, quod non tantum scri-
bere, sed etiam inculcare, à bile certè potius quam à ratione di-
ctatum, ausus est noster Erasmus: nimirum Excommunicatio-
nem et Ecclesiasticum presbyterium, commentum esse purè hu-
manum, sanctis scripturis, et toti Israëliticae, ac Christianæ puræ
Ecclesiæ inauditum, meram tyrannidem, quam regnandi cu-
piditas aduersus Magistratum in Ecclesiam inuexerit: non
aliud esse denique quam Deum illum Maozin quem Daniel
prædixerit? Agedum enim quam aliter prorsus ea de re in con-
trariam prorsus partem senserint, ex iis ipsis epistolis audia-
mus. Sic igitur D. Gualterus in suis ad Datenum literis, totidem
istis verbis scribit, Basileę anno 1536, mense Februa-
rio in comitia publica vocati coitere præcipui omnes

** Eccl.

D. Erasti in dictum de
Excommunicatione &
presbyterio Gallesiano.

P R A E F A T I O .

Ecclesiarum Helueticarum ministri, qui quum, præsentibus etiam beatæ memoriae D. Capitone, & Bucero Argentoratensis Ecclesiæ ministris, & legatis Neocomensis Ecclesiæ, inter se diu & multum contulissent, in hanc tandem sententiam conuenerunt omnes, quæ & nostra confessione ultima est exposita.

Confessionis autem illius Helueticæ, cui non vicinæ tantum, verum etiam remotissimæ quæque gentes eandem atque nos orthodoxam veritatem profientes, & hæc in primis Ecclesia Genevensis subscripserunt, hæc totidem sunt verba, cap. xvij.

Quoniam valde necessaria est disciplina in Ecclesia, & vniuersa vetus Ecclesia uia est excommunicatio-ne, & iudicia Ecclesiastica extiterunt in populo Dei, in quo hanc disciplinam exercuerunt homines pru-dentes, & Dei timentes: idcirco ministrorum quoque munus est ad ædificationem Ecclesiæ disciplinam istam adhibere, pro temporum & status publici ra-tione, & prout necessitas requisierit. Est autem hac in re semper obseruanda hæc regula, ut omnia in Eccle-sia ad ædificationem decenter & honestè fiant absque tyrannide & seditione, ita ut néque foueantur vitia, neque imprudenter quicquam fiat, Apostolo testan-te datam esse Ecclesiæ potestatem, non ad destructio-nem, sed extructio-nem. Et ipsis etiam Angelis prohibet Dominus ne zizania omnia eradicent, ne forte triticum cum zizaniis euellant. D. autem Bullingerus à D. Erasto rogatus quando primum cæperint homines propter vitæ delicta excommunicari, Ego vero, inquit, satis hoc esse vetustum video, quia quum Ecclesia careret Magi-stratu, citò consilia iniit quomodo sceleratos coérce-ret: nec illis aliud visum est commodius remedium quam excommunicationis. Hac ille in altera ad Era-stum

P R A E F A T I O .

stum epistola. Idem autem D. Gualterus, Nulla vñquam, inquit, fuit concertatio de excommunicatione inter nostram Tigurinam Ecclesiam & Geneuensem nobis prædilectam. Neque putas nos ita esse dementes, vt h̄ic omnia ad rigorem illum Genevensis Ecclesiæ exigere aut reuocare velimus. Etenim quum ante annos aliquot turbæ essent in illa exortæ Ecclesia graves: & nos ea de re requisiti occasionem habuissimus nostra obtrudendi, aut commendandi saltem: attamen sequuti sumus, vt par erat, pacis consilia. Itaque neque illorum inchoatam disciplinam voluimus impedire, rigidam aut lentam nuncupare, neque occasionem aduersariis offerre sœuiùs tumultuandi. Nam vt in alienas Ecclesias nullum nobis sumimus imperium, ita sanè, si qui in suis Ecclesiis, quorum ratio illis rectius quam nobis perspecta est, aliquos citra turbam & quereslas à Cœna per disciplinam suam splendido cum fructu excludunt, id iudicio Ecclesiæ, ipsorumque fidei permittimus. Hæc ille pro Christiana suatum prudentia tum æquitate. Quid plura? ne quis amplius nobis D. Gualteri, hominis de Ecclesia Dei quam optimè meriti, & fratris mibi ad extremum usque halitum coniunctissimi auctoritatem obtrudat, quasi thesibus istis, & refutationi sit propriè & simpliciter assensus: age ex ipsis homiliarum archetypis nuper editis discamus quid de plerisque Noui Testamenti locis à me pro excommunicatione & presbyterio citatis, et à D. Erasto exagitatis senserit. Nihil magis urget D. Erasmus quam per TRADERE SATANÆ, & TOLLI È MEDIO ECCLESIAË interfectionem intelligi, D. Gualterus contrà homil. in I. ad Corinth. 5.3. Decreuit Apostolus, inquit, incestuosum hunc tradendum esse Satanæ, id est ex Ecclesia eiiciendum, vt Corinthij tanta igno-

** ij mina

P R A E F A T I O

Tradi Satanæ.

minia liberarentur, & scandalum remoueretur. Ratio huius locutionis est, quia extra Ecclesiam Satan regnat. *Idem homil. 7. in 1. ad Timot. 1. 20.* Quia Hymenæus & Alexander fidem aliorum subuerterant, traditi sunt Satanæ, id est exclusi à fidelium commercio. *1. ad Corinth. 5. & Matth. 18.* Contendit D. Erastus nullum fuisse Corinthi presbyterium, id est cætum Ecclesiasticum ad quem relegatus fuerit incestuosus. Contrà D. Gualterus noster homil. illa 35. Potestas illa tradendi Satanæ erat penes totam Ecclesiam, quæ tamen (ne confusio fieret) per delectos agebat ex senioribus. *1. ad Timot. 5.* vide etiam Tertull. Apol. 39. ολεθρον τῆς ἡρῷος D. Erastus de ultimo capitio supplicio interpretatur, At D. Gualterus, Paulus iubet Satanæ tradi incestuosum ad interitum carnis, id est ut caro domita ac mortificata spiritui locum daret, & homo posset consistere in die Domini. Ita factum cum isto incestuoso. *2. ad Corinth. 6.*, ubi omnia, id est obiurgatio, sive increpatio, à traditione Satanæ manifestè distinguitur, ad quam usque quominus Corinthiorum presbyterium progrederetur, nisi rursum audita Pauli sententia, obstiterat obiurgati incestuosi serua & ingenti mærore testata pœnitentia. Neque verò dixit Paulus obiurgationem hanc εἰς τὸν ἀνθρώπον factam, id est ab omnibus, sed εἰς τὸν ἄνθρωπον, nempe à seniorum cætu in illo Ecclesia delecto, quod etiam articulus appositus ostendit. Hinc autem etiam manifestè liquet Matth. 18, 17, nomine Ecclesiæ non uniuersalem cætum, sed Ecclesiasticum synedrium intelligi, cui Christianum presbyterium successit: contra quam turbator ille ecclesiarum, à D. Erasto, *70.* pag. huius refutationis nominatus, sensit, non falsò tantum, verum etiam ridiculè, nisi existimare malimus toties congregatam fuisse totam Ecclesiam, id est pœnè semper iudicandi causa sedisse: quoties nimirum quispiam qui in fratrem peccarat

Ecclesiastico Synedrio Sacerdotum presbyterorum Christianorum

PRÆFATI O:

rat priuatis admonitionibus non cedebat. *Vult D. Erastus Gal.*
5.6. per excisionem intelligi interfectionem: contrà D. Gualt.
homil. in eam epistolam 5. Quoniam, inquit, istis ita place-
bat circumcisio ut Christi meritum euacuarent, optat
eos prorsus abscindi, nimirum ab Ecclesiæ consortio.
Displacet D. Erasto allegorica applicatio azimorum festi, quæ
tamen Apost. auctoritate nititur. I. ad Cor. 7. Contrà D. Gualt.
homil. 35. Excommunicatio erat exclusio legitima à
societate Ecclesiæ (ac proinde Christi) ut qui eam offendis-
set, emendaretur, & seruaretur. Item ne contagio
ad plures serperet, *Ethomil. 36.* Ita innuit Paulus disciplinam necessariam esse, ne contagium peccati serpat:
quod fit permissa impunitate, cuius spem facit pec-
cantium multitudo. *Ethomil. 37.* Fermenti nomine
intelligit Apostolus peccatum, & quicquid cum eo
coniunctum est. *Ex istis autem, ut ex veterum & recen-*
tiorum interpretationibus, immo ex re ipsa, constare satis ar-
bitror, hyperbolicum saltem fuisse nostrum hunc typographum,
quum hæc D. Erasti scripta, utilitatis sanè sua causa, commen-
daret à præcipuorum nostri temporis theologorum auctorita-
te, & eo quod viris doctis & piis, atque à partium stu-
diis alienis mirum in modum probarentur. Minime,
tamen nego maximos illos viros, ut & D. Wolfgangum
*Musculum, (quorum alioqui pietati & doctrina præstantissi-
mæ, nescio an quisquam plus tribuat quam ego) existimasse*
excommunicationem olim penes presbyterium fuisse, et ad ex-
clusionem usque à Cœna Domini presbyteros ideo fuisse pro-
gressos, quod Christianum tunc Magistratum non haberet
Ecclesia, cuius auctoritate tum capitalia iudicia exercebentur
(quod si Corinthi factum fuisse, nulla fuisse opus Pauli de illo
Satanæ tradendo denuntiatione) tum alij &c. leuioribus of-
fendiculis peccantes, circa exclusionem à Cœna, satis coerceren-

** iij tur

PRÆFATI O.

tar: quod quum utrumque præstare Christianus Magistratus nunc possit ac debeat, carere nunc quoque posse Christianas Ecclesias hac disciplinae severitate: Sic, inquam, illos, quod tamen adhuc à D. Erasto sententia plurimum abest, sensisse minimè nego: sed ita, ut neque scripturæ locos nouis, & ad hanc suam sententiam accommodatis interpretationibus applicarint, neque aliter sentientibus præiudicium ullum allatum voluerint: & illos satis appareat, Catharos quidem & Novatianos nostro seculo, nec procul Tiguro, in illis furiosis Anabaptistis, renatos, & Pontificiam tyrannidem radicitus euellere studuisse: excommunicationem autem ipsam moderatè & legitimè ex verbo Dei cum fructu administratam minimè damnatam voluisse. Etsi vero de hac re plenissime nunc differere minimè constitui: tamen quad apud illos adhuc superstites, ne tantillum quidem idcirco læsa summa nostrorum animorum coniunctione perpetua, non dissimulaui, ne nunc quoque fas sit mihi reticere, non alio sanè animo quam ut verè piis ac doctis, ubique nunc sunt, theologis Christiano spiritu ista diiudicanda proponam. Quero igitur primum an non habuerit sanctos suos Magistratus vetus ille populus Dei: deinde an non fuerit nihilominus exclusio à Dei cultu aduersus impuros diuinitus demandata, & ab Ecclesiastico synedrio distincte usurpata. Prius illud quidem certè negari non potest. Alterum, etiamsi D. Erasto largitus esset ad solos externa illa, & ceremoniali pollutione contaminatos pertinuisse, nihil aduersum me propterea concludi posset: cui satis est ostendisse, sancto quoque sedente Magistratu, fuisse in Dei populo exclusioni à sacramentis locum. Sed hac in re illum hallucinatum fuisse demonstrant tot leges de sacrificiis pro peccato, peccato, inquam, omnis generis, siue per errorem, siue per ignorantiam iuris, siue per ignorantiam facti, siue per malam conscientiam admisso, latæ, ut Leuitic. 4, 2, 13, 22, 27. & 5, 4, 17. &

Num.

P R A E F A T I O .

Numer. 15, 22, 23. idque ad legis quoque secundæ tabula transgressiones perinuisse: Et pœnis ciuilibus fuisse tum confessionem peccati apud sacerdotes, tum expiationem per sacrificium superadditas, apertissimè dicitur Leuitic. 6. usque ad vers. 7. & Num. 5. vers. 6. 7. & 8. Expiatio verò necessariò presupponit immundiciem, & immundiciem sequebatur exclusio ab altari: quod quid aliud erat quam nostra maior excommunicatio? & ista apud sacerdotem disertè mandata confessio, quid aliud erat quam idonea resplicantæ testificatio: quum simpliciter legalibus immundiciis impuri, quos cum Absentis conferre possumus, aqua lustrali aspergi iuberentur: nedum ut (quod censet D. Erasmus, et fortassis etiam ab aliis nimium urgetur) unusquisque impurus ad altare accedens, priuatae suæ conscientiæ probationi relinquetur. Atenim, inquiet aliquis, si hoc ita est, quum nemo fuerit qui non quotidie in præcepta moralia aliquo modo peccaret, quid aliud oportuit, quam altare sacrificii pro peccato dies & noctes singulis momentis calcre? Immò non ita est, legislatore ista sacrificia diserte ad indicata & nota, ac proinde cum offendiculo coniuncta & indicata restringente, Leuit. 4. 14. & 23. & 28. Hæc autem quum ita se habeant, si Israëliticus Magistratus disciplinam illam Ecclesiasticam non impediabat, sed, ut illius custos ac vindicta, capitali etiam interdum aduersus indomitos & turpes supplicio adiuuabat Deut. 17. 12: non video quidem ego cur idem non sit de Christiano Magistratu statuendum: & quod ins fuit Synagogæ sub lege, cur non valeat in Ecclesia sub Euangeliō, auctore Christo Matth. 18. 17. Præterea quis hoc ulli Ecclesiæ prestabit, ut Magistratus & Clerus, & turpi sua vita, non sine manifesta contagione (ut nimium sape usuerit) Ecclesiam totam contaminantes coercent? An verò propter ea expectandum erit ut hoc fermentum totam massam corrumpat? Admoneantur, inquier, à pastoribus. Sed quid si, ut pleriq

P R A E F A T I O .

plerique istiusmodi homines consueuerunt, priuatas alicuius,
vel ipsius Ecclesiae, id est presbyterij, obiurgationes securè con-
temnens quispiam, ad mensam Domini nihilominus, se se tanto
magis horrendo Dei iudicio obstricturus, accedat: an sedulo, et
gregis sui studioso pastori, vel potius presbyterio, committen-
dum erit, ut ouiculam aberrantem patiatur sacrorum pollutio-
ne in suam perniciem ulro præcipitem ferri? Certè non ita fa-
ciendum iudicauit Paulus, non simpliciter aliquid de traditio-
ne Satanae quanuis à se decreta remittens, sed addita demum
firma ratione cur increpatio, non ἐν τῷ οὐρανῷ, sed ἐν τῷ αἰώνιῳ
facta, sufficeret: nempe ne verè resipiscerent ac proinde non
excommunicatione, sed venia egentem, nimia tristitia absor-
beret: minimè alioqui vel in ipsius incestuosi, vel Corinthiaci
presbyterij moderatione acquieturus. Nam ad pastorem qui-
dem culpæ eximendum sufficit diligens et conueniens peccato-
ris reprehensio, Ezech. 3. 18. sed ad peccantis acriore remedio
egentis salutem (qui est unus ex præcipuis excommunicationis
finibus) nec etiam ad exemplum, nec ad contagionem impe-
diendam satis est. Multum autem non interest profectò inter
eos qui Christianum Magistratum non habent, & eos quorum
Magistratus, professione quidem externa sit Christianus,
re ipsa verò sui in Ecclesiam officij immemor, & nihilo cæ-
teris Ecclesiae morbidis ouibus purior. An hīc igitur vtendum
erit προσωπῶν γένος, ubi maximo cum Ecclesia periculo peccatur?
Denique negari, nisi perperam, non potest, ciuilibus externis
pœnis, nisi Dei Spiritus accedat, nihil aliud obtineri posse,
quam ut formidine pœnæ à peccatis aliquatenus abstineatur,
ac proinde peccati non radicem, sed ramos duntaxat sic ampu-
tari repululaturos, ut pote quæ unica spiritus Sancti virtute,
per Dei verbum tum publicè, tum sigillatim prædicato, & us-
que ad diuisionem animæ & spiritus penetrante resecetur.
Eius autem cum auctoritate publica, adhibendi remedy mu-
nus.

P R A E F A T I O.

nus constat, non ad ciuilem Magistratum, sed ad Ecclesiasti-
cum ordinem pertinere: quo notum etiam est Tigurinam Ec-
clesiam nunquam caruisse, partim ex pastoribus, partim ex il-
lustribus ciuibus legitimè delecto, & prout fert illius præclaræ
Ecclesiæ ædificatio, suis legibus circumscripto. Quum autem
non immerito metuatur & præcauenda sit aliqua in istiusmo-
di quoque iudiciis Ecclesiasticis prævaricatio, vel aperta etiam
tyrannis illa quæ iam olim Prophetas in Ecclesia Israëlitica, et
à non paucis seculis tot sanctissimos viros in Ecclesia Christia-
na tam crudeliter persequuta est, & nunc quoque summa ra-
bie persequitur: qualis etiam in synodis, & quidem frequen-
tissimis non semel usuuerit: quodnam, quæso, certius & aptius
remedium auertendæ vel cohibendæ istiusmodi, siue tyranni-
di, siue oligarchiæ adhiberi potest, quam de electorum & pasto-
ribus adiunctorum prudentum, & spectatae in primis pietatis
ciuium aliquorum auctoritas? Et quum fieri quoque ab uni-
uerso sic rectè constituto Consistorio possit reis delatis iniuria,
nihil obstat quominus, ubi synodi cogi possunt, ad synodum
prouocetur, sicut vetustis quamplurimis canonibus (non certè
repudiandis) cauetur, & in amplioris ditionis Ecclesias obser-
uatur. Vbi vero nullus est locus synodis, ut in angustioribus
territoriis, idoneis tamen aliis remediis, citra villam ordinis
Ecclesiastici violationem, Christianus Magistratus, ut tabu-
la utriusque, & præterea Ecclesiastica ecclesiæ custos ac vin-
dex, proficere conquerentibus potest. Ut autem omnes etiam
norint an hanc disciplinam, ea qua decet, & quam huius loci
& temporis circunstantiae requirunt, moderatione ad ædifi-
cationem adhibita, hæc Ecclesia Geneuensis exerceat: placuit
hoc loco paucis & summatim omnem illius formam subiicere:
minime id quidem. ut quod nobis nunquam in mentem venit,
cuiquam illam obtrudam, sed ut omnes intelligent iure an in-
iuria nobis nimia severitas, & quasi tyrannicum quiddam à

*** nonnullis

PRÆFATI^O

*Forma presbiteri
facta anno 1595.*

nonnullis obiiciatur: quum potius, si hæc nostra cum Gallicarum, Scoticarum, Belgicarum Ecclesiarum ordine ecclesiastico comparentur, lentitudinis etiam alicuius accusari possimus. Confistorium igitur habemus, in quo non soli verbi ministri sedent iudices, sed duplo plures, partim ex minore, partim ex maiore Senatu, idque non absque publica ad populum præeunte promulgatione, delecti. Quod ad receptæ in Ecclesia doctrinæ dogmata, ~~irreprobabile~~ amicè & fraternè primum monentur: si acquiescant, quiescere iubentur sine ulla infamia nota: si peruvicaces fuerint, id est admonitio altera magis seria non profuerit, tum ad Confistorium vocantur: cui si pertinaciter restiterint, tunc demum illis ut a ~~Gratianis~~ Cœna Domini, ut nostræ à qua dissident doctrinæ tessera, interdicitur, & de re tota Senatus admonetur. Idem in eos statuitur, qui manifesto sacrorum conuentuum contemptu profanam suam mentem patefaciunt. Quod ad singulorum mores spectat, in occultis viitiis placidæ admonitiones, sicut Dominus præscribit, adhibentur: nec ad Ecclesiæ iudicium vocatur quisquam ob priuatum delictum, quod cum publico offendiculo coniunctum non sit, nisi accedat priuatarum monitionum peruvicax contemptus. Contemptores autem rursus ab Ecclesia commonefacti, & legitimis testimoniosis conuicti, si pro venia deprecatione reprehensi peruvicaciam opponant, iubentur, ex Christi verbo Matth. 18. 17. donec mutatum suum animum testentur, à Cœna Domini abstinere. Quod ad manifesta & famosa peccata spectat, quæ dissimilare nequit Ecclesia, vocatur quidem propter aliorum exemplum ad Confistorium is qui sic deliquit, sed petita venia dimittitur. Quod si peccatum rursum seuerius obiurgatus non agnoscat, nec emendationem promittat, tum, ut in Ecclesiæ scando pergens, à sacra Cœna, quæ mutuæ cum Christo & proximo coniunctionis obfignatio est, arcetur, donec resipisciæ signum dederit. In grauioribus flagitiis, & seueriore pœna dignis

PRÆFATI O.

dignis, quām ut solis verbis castigentur, legitimā praeunte co-
gnitione, sic pro lapsis ad breue aliquod tempus, edificationis pu-
blicæ causa, & ut apertius cunctis constet de ipsorum respi-
scientia, sese coram Deo humiliare, & à Cœna iubentur absti-
nere, donec serio suum ipsis peccatum displicere liqueat. Publi-
ca vero & toti populo denuntiata excommunicatione, non nisi
in pœnè deploratos homines utimur: quamuis apostatas, etiam
resipiscientiam suam in Consistorio testatos, non nisi in publico
Ecclesie cœtu veniam petentes recipiamus. Et in his quidem
omnibus sic intra fines Ecclesiastici regiminis sese continet Con-
sistorium, ut verbi ministri Spirituali gladio contenti, ne tan-
tillum quidem ex iure Magistratus delibent. Et hæc quidem
illa est disciplina Ecclesiastica, quam ut diuinitus constitutam,
& perpetuo Ecclesie Christianæ usu, quamvis non pari sem-
per, & ubique seueritate confirmatam, aduersus Erasti theses
hoc libello tueor, olim quidem iis de causis, quas initio comme-
moravi, suppresso, nunc autem ob id unum euulgato, ut eo cum
nunc edita Erasti refutatione collato, Christianus lector utran-
que sententiam certius cognoscat, & tanto facilius expendat.
Si quis autem erit qui refelli quoque à me debuisse huius re-
futationis argumenta existiment: aut qui ab iis refutandis id-
circo abstinuisse me clamitent, quod mihi firmæ responsiones
desint: istos quidem nihil moror, hoc unum captante Satana et
ipsius administris, ut altercationibus mutuis, & scriptitandis
Apologis crescant discordiæ, quarum veneno ipsis pascuntur:
ab illis autem peto, primùm ut me in ea nunc ciuitate & Ec-
clesia versantem, quam tanta bellica tempestas premit, aliis
magis necessariis rebus animum totum intendere non miren-
tur: deinde ut me iampridem istarum concertationum perte-
sum, quibus in rixas euadere potius quām mitigari, nedum
extingui controuersias appetat, non inuiti patientur, vel par-
tes istas minus occupatis aliis fratribus relinquere, si fuerit

*** ij opus

PRÆFATIO.

*Bona copiaq[ue]
nunq[ue].*

opus, obeundas: vel tacitum expectare, donec aut Ecclesiæ suæ
sic domi & foris vexatae precibus hoc tribuat Dominus, utli-
tes omnes istæ communi aliquo legitimo Ecclesiarum conuen-
tu decidantur: vel mihi denique septuagesimum primum iam
annum in terris peregrinanti, portus ille beatæ & perennis
quietis, ad quæ totus anhelo per clementissimi Servatoris mei
misericordiam patesiat. Etsi enim nunquam sciens prudens,
Deo fauente, veritati tuende sum defuturus, atque adeo, si
fortè penitus fuerit opus, ad hanc quoque refellendam re-
futationem accessurus: nunquam tamen id faciam nisi summa
coactus importunitate: & ita quidem ut quam D. Erasto vi-
uo, quantumvis à me dissentienti, amicitiam exhibui, mortuo
quoque præstem, & omnis eius qua in me immerentem inue-
ctus est, asperitatis immemor, rem ipsam nudam persequar.
Immò (quod absqueulla rāwz̄ōe dictum velim) futurum non
despero, ut qui ab omni præiudicio liberi, & sincero veritatis
indagandæ studio impulsi, meum hunc libellum diligenter per-
lectum expendent, sibi magna saltem ex parte satisfactum ar-
bitrentur: nec ullam fortassis ampliorem contrariorum argu-
mentorum refutationem requirant. Sed quid si ipsius D. Erasti
testimonio euincam totam disceptationem istam aduersum
me, & mecum sentientes omnes, non ē avārū, sed ē mērōia
fuisse ab ipso tum in thesibus, tum in hac disceptatione suscep-
tam? Hæc enim sunt ipsius verba in huius refutationis præfa-
tione, Nos de illis, inquit, solis loquimur peccatoribus,
qui doctrinam intelligunt, probant, amplectuntur,
peccata sua se agnoscere verè atque odisse aiunt, & sa-
cramentis secundum institutionem Christi cum Ec-
clesia vti cupiunt. Quod meminisse te velim etiam si
non semper ego adiecero. Hæc, inquam, sunt illius me,
quanvis non nominatim, compellantis verba, quæ si professus
effet initio, et eorum interscribendum semper meminisset, quæ-
nam

P R A E F A T I O .

nam unquam illi vel cum Heidelbergensib. fratribus, vel me-
cum, vel cum quoquam denique Christiano pastore fuisset de
excommunicatione controuersia: nisi forte (quod sanè non arbi-
tror) tam immanis unquam ullus Ecclesiæ verus pastor fuit,
qui verè se resipiscere testantibus, & animo serio ad Cœnam
Domini se admitti requirentibus, manum porrigere, & in ter-
ris, una cum Angelis in cœlis de lucrifico fratre gaudentibus,
gaudium suum testari recusarit. Immò quid penè grauius acci-
dere cuiquam vero pastori potest, quam quum ouiculam conta-
gioso morbo laborantem, et leniores omnes medelas et commo-
nefactiones recusantem segregare à reliquis cogitur? Segrega-
tur autem excommunicationis denuntiatione ab ouili ouicula
qua se iam antea suis inquinamentis segregarat: nec segre-
gatur ut foris maneat, sed contrà, ut suæ tandem aberrationis
pertesa, & boni, quod deseruerat, desiderio incensa, ad gregem
reuertatur. Denique sic contumaciter peccare pergentes indignè
ad Cœnam Domini, certa cum sui pernicie, accedere idcirco ex-
communicati prohibentur, ut dignè ad illam maximo suo bono
accedere tandem doceantur: siue ut à mundo, ad quem defle-
xerant, recedentes, se rursum in Ecclesiæ caulam, nisi quidem
per eos steterit, recipient. Sed de istis fortasse plus satis. Quod
supereft, quum illum nostræ salutis perpetuum hostem, instau-
rate veritatis vi in magnas angustias redactum, nihil non co-
nari constet, ut quibus artibus hactenus coalitionem plenam
Ecclesiarum ex ipsis fauibus et vnguibus diuinitus ereptam
impediuit, iisdem illas planè inter se committat: in quo iniqui-
tatis mysterio, multorum etiam incautorum & nihil tale cogi-
tantum opera, prout iampridem consuevit, abutitur: ego licet
omnium orthodoxæ Ecclesiæ Dei ædificio subseruentium mi-
nimus, vos omnes, quibus oculos Deus ad cernendam, et pedes
ad sequendam veritatem tribuit, oro, obsecro, obtestor per il-
lud suauissimum Dei Seru atoris nostri nomen, tum pastores et

*Finis excommu-
nicationis.*

*** ij doct

PRÆFATI O.

doctores, tum verbi diuini auditores ut sedulò, & quāt dili-
gentissimè, etiam atque etiam vobis & vestris gregibus ab
omnibus factiosis, ambitiosis, & verbum Dei sophisticè, vel
admixta prophane philosophiae vappa cauponantibus, siue
suam arrogantiam aperte prodentibus, siue sub zeli specie gra-

consilium de xro
disiudicio compone
fiantibus, caueatis. Quod si quid controuersie vel in doctrina,
vel in disciplinæ forma moueatur: (substantiam enim eius non
minùs quam doctrinæ habemus verbo Dei satis plenè & per-
spicue explicatam) tum non statim culibet quiduis scriptitare
concedatur, & schismatibus, quæ tandem in heresēs definunt,
fores aperire: sed probatis contradicentium spiritibus, & ido-
neis, prout restulerit, adhibitis remediis, veritati simul & Ec-
clesiæ paci consulatur: quæ si non satis valuerint, tum in com-
muni, quid sit statuendum, in legitimo fratrum confessu, ex pu-
ro Dei verbo, decernatur: præscribente nobis hanc regulam
Apostolo I.ad Corinth. 14.32. Id enim si diligenter obseruetur,
etiamsi furere propterea Satan non defnat, & fastuosi spiri-
tus isti turbas mouere non desistant, habebunt tamen pīj in
quo acquiescant: & infinitis offendiculis occurretur. Vos au-
tem Reges, Principes, ceterique Magistratus, quos Deus Opt.
Max. hoc insigni beneficio affecit, ut Ecclesiæ orthodoxæ ha-
beatis à magnis illis diuinitus excitatis Dei seruis nostro tem-
pore instauratas, &, prout tempora ferre potuerunt, constitu-
tas: patimini me (obsecro) quantuuis vilem homunculum,
tamen unum ex Dei seruis, quam humillimè à vobis suppli-
cem petere quod Rex Régum à vobis exigit: nempe ut præ
ceteris omnibus rebus amplificationi ipsius Regni studentes,
vestrisque studiis cum vere piorum & probatæ tum doctrinæ,
tum vitæ pastorum zelo & diligentia coniunctis (quas arbo-
res vobis difficile non fuerit diligenti inspectione ex earum
fructibus ab aliis dignoscere) sacri ministerij veri custodes ac
vindices sitis: scholas, quæ sunt Ecclesiæ seminaria nullis nisi
sedulis

P R A E F A T I O .

sedulis simul & verè piis doctoribus regendas committatis:
tumultuantes & ex ipso quoque pastorum ordine nimium sa-
pe, (ut passim admonemur, & tum vetera, tum nostra tempo-
ra tristissimis exemplis docent) collectos Satanæ emissarios,
mature pro vestra auctoritate cohibeatis: conuentus, (qui, le-
gitime gubernati, sunt Ecclesiarum pacis vinculum) sanctè co-
gi et celebrari diligenter curetis: in rebus maioris momenti, &
ad communem Ecclesiarum statum pertinentibus, Apostolo-
rum exemplum, et veterum quoque orthodoxorum Imperato-
rum morem sequuti, vicinarum saltem Ecclesiarum consen-
sum, quod eius fieri potest ac debet, fouendæ paci communi ne-
cessarium, prudenter adhibere ne grauemini, ut omnes Eccle-
siae sint velut unum corpus, uno Christi Spiritu animatum.
Tu vero Domine & Seruatore noster unice, Iesu Christe,
Patri omnipotenti et membrorum: tibi, ex Patris dono, Spi-
ritus Sancti nexu coniunctissimum caput: tam promissorum
tuorum memor, quam nostrorum peccatorum oblitus, rabiem
Satanæ & ipsius administrorum coherence, infirmos corroborans,
vacillantes sustine, collapsos erige, tuos omnes, in aspermissis
istis tempestatibus intus & foris sequentibus, inuita tua illa
bonitate simul & potentia stabilitos conserua, tantisper dum
ultimo illo die hereditatem, nobis tuo sanguine partam,
reipsa tecum in aeternum cernamus, Amen. Ge-
neva à Duce Sabaudo, contra ius & fas
omne circunuallatae, Kal. Mart.
anno temporis ultimi

1590.

ІОАННА

— १८५ —

Digitized by Google

અને એવા ચારોં પણ ઓછા

.0092

DE PRESBYTERIO ET EX-
COMVNICATIONE DIVINITVS
*in Ecclesia Christiana institutis disputatio, centum manu-
scriptis Thomae Erasti Doctoris medici thesibus iam pri-
dem opposita, & nunc primum edita.*

DISCIPLINA, id est, certo quopiani or-
dine prorsus opus esse in Ecclesia, & eius
ratione ex verbo Dei petendā esse, nun-
quam inter Christianos dubitatum est.
Quænam autem illa sit, quæ ipsius par-
tes, quis legitimus usus, tres causæ præci-
pue sunt, cur hodie ambigatur. Vna omnium ætatum com-
munis, quod homines nihil minus libenter ferant, quam
Domini iugum: altera, quod, quum constet hac occasione
Pontificiam tyrannidem eò usque progressam, ut omnem
illum diuinitus constitutum ordinem euerterit, ad no-
men excommunicationis (non infimæ illius disciplinae par-
tis) usque adeò exhorrescant multi etiam doctissimi, &
optimi viri, ut de re quoque ipsa dubitare incipient: tertia,
quod qui nostra memoria Ecclesiæ instaurare cœperunt,
usque adeò in id quod primarium est, id est, in doctrinæ ip-
sius repurgationem, intenti fuerunt, ut alterius partis non
summam ratione habuerint. Inde vero malum aliud mox
consequutum est: ut, quod initio non fuisse difficile
confiscere, nunc non modo sit per difficile, verum etiā penè
aduvat, quibusdam videatur: ideoque nonnulli impetrant
rei desperatione, nihil in praesenti statu mouendum
arbitrentur: nonnulli, dum moderationes querunt,
rem ipsam plane in umbram & simulachrum transfor-
ment: alij suis quibusdam rationibus commoti, non mo-

*disciplina factiastica
cur nō passum constitutum.*

A . j.

2 DE PRESBYTERIO

dò id non curent, sed ne curare quidē alios patientur : qui-
 dam denique duas præcipuas ecclesiasticæ disciplinæ par-
 tes, vt humana commenta, excommunicationem videlicet,
 & presbyterij auctoritatem, manifestè oppugnent. Cū
 his autem postremis nunc est nobis negotium, non sanè
 priuato nostro, sed earum omnium Ecclesiarum nomine,
 in quibus instaurata est ea ipsa disciplinæ ratio, quam ipsi
 improbant. Petimus autem ab iis, vt quemadmodum citra
 animorum exacerbationem, salua manente ipsa religio-
 ne, ferimus ippos à nobis, atque adeò ab ultima vetustate
 dissentientes: ita etiam modestè & placidè nos audiant
 ipsorum argumenta diluentes, nullo cum eorum fratrū
 præjudicio, qui hanc disciplinam angustioribus finibus cir-
 cunscrubunt. Nam, quod à nōnullis aduersum nos dicitur,
 nullas Ecclesias nobis videri Ecclesias, quæ excommuni-
 catione vel eiusmodi presbyterio careant, immeritò nobis
 obiici satis testatur perpetua illa nostra cum ipsis & eo-
 rum ecclesiis coniunctio. Est autem multò etiam magis a-
 perta eorum calumnia, qui clām scriptitant, nouam ne-
 scio quandam tyrannidem à nobis in Ecclesias inuehi,
 quam reliquis obtrudere velimus. At qui, non ita est, fra-
 tress. Itaque vos etiam atq; etiam mature rogamus, ne men-
 daces huiusmodi spiritus audiatis, nihil aliud meditantes,
 quām vt ex falsa nostri accusatione, aditum sibi ad gignen-
 da schismata, & ædificium Domini impediendum patefa-
 ciant. Eos certè qui hanc apud nos, & in Ecclesiis non tan-
 tū Gallicis, sed etiam Belgicis & Scoticis, ac remotiori-
 bus aliis disciplinam instaurarunt (absit verbo inuidia) tot
 exantlati pro religione labores, integritas vitæ ad extre-
 mum usque seruata, martyria denique multorum, ab omni
 ambitionis, nedum tyrannidis execrabilis suspicione: sa-
 pientia quoque & eruditio singularis, ab ignorantia suspi-
 cione satis supérque apud bonos & doctos homines vin-
 dicant. Accessit ipsa rerum experientia, quæ nos quidem
 ita in hac disciplina confirmauit, vt si quis eam, vel per se
 vt malam damnare, vel nobis eripere conetur, illam non
 magis quām ipsis doctrinæ defensionem à nobis deseriri
 posse profiteamur. Et sanè minimè veremur (Dei benefi-
 cio) ne quis mortalium ullum istius disciplinæ abusum, à
 nobis

ET EXCOMMUNICATIO N E . 3

nobis probari meritò criminari possit. Quicumque verò huius disciplinæ nonnulla suis Ecclesiis non modò inutilia verùm etiam noxia fore iudicant, suo sanè iudicio vtatur. Vident enim ipsi proculdubio quid sui greges ferant, nec ambigimus quin & tantæ doctrinæ, & tantæ integritatis fratribus, nobis etiam in Domino plurimùm obseruandis, suæ rationes constent. Et quis nos constituit alieni gregis iudices? Sed illud etiam ipsos sibi vicissim de nobis persuadere confidimus, nos neque temerè fuisse longius progressos, neque leibus de causis in instituto perseuerare. Inter ea quandoquidem eò deuentum est, ut qui à fundamentis ipsis nostra subuertunt, & voce & scriptis suam sententiam confirmarint, nos vicissim, ut in amica & Christiana *συγνό-*
τει- fieri decet, nostram hanc disciplinam, idoneis, & (ut nobis quidem videtur) certis ac firmis scripturæ testimoniiis, tueri constituimus. Sequemur autem eum ipsum ordinem, quem D. Erastus in suis quibusdam thesibus maximè probauit: id est, quæ nostra sit de Excommunicatione sententia primùm omnium dicemus: postea contra ipsam excommunicationem contorta eiusdem argumenta diluemus: Tertio autē loco nostras rationes afferemus, addita quoque contrariarū exceptionū refutatione: Deniq; de ipsius excommunicationis vsu aliquid, ac tādem de presbyterij quoque institutione ac authoritate nonnihil differemus.

Excommunicationem, quam oppugnat, sic definiri vult D. Erastus, ut sit exclusio ab vsu Sacramentorū, præcedente Seniorum cognitione, ad emendationē & pœnitentiam vitæ. Nos in hac definitione siue descriptione, quæ à causis sumpta est, duo in primis desideramus, quoniam neq; cuius auctoritate, & à quibus feratur sententia, nec quibus de rebus feratur, satis explicat. Itaq; sic potiùs describimus: Excōmunicatio est sententia, qua in nomine Domini congregatum presbyterium, legitima præunte cognitione, & conscientia (si sit opus) Ecclesia, pronuntiat quempiam, qui à Deo se se alienarit, & Ecclesiam (id est presbyterium) nō audierit, eicetum quoq; videri ab externa Ecclesiæ societate, tantisper dum ex ipsius testata resipiscientia, quoad eius fieri debet ac potest, vel toti Ecclesiæ conscientiæ, vel Ecclesia non facta conscientia, presbyterio constiterit, cum esse

Quid ex-
cōmuni-
cationis
nomine
intelliga-
mus.

A ij.

4 DE PRESBYTERIO

Deo reconciliatū. In hac igitur descriptione, Deum ipsum
 constituimus & presbyterij & huius iudicij auctorem, cu-
 ius duntaxat minister & interpres sit presbyterium. Addi-
 mus præire oportere legitimam cognitionem, & si graui-
 tas offendiculi & peccatoris conuicti cōtumacia id requi-
 fierit, cōsciam esse Ecclesiam, ut abusum ab vſu distingua-
 mus. Dicimus præterea excommunicationem quæ in ter-
 ris fiat, esse quiddam consequens eam abiectionem, quam
 factam esse antea in cœlis ex verbo Dei & peccatoris duri-
 tie constet: vt videlicet nihil aliud sit excommunicatio in
terris, quām declaratio alterius occultioris factæ in cœlis,
ex qua nimirum meritò colligatur eū qui in cœlis eo qui-
dem tēpore non approbatur, indignū esse qui inter fideles
in terris censeatur: quę posterior etiam declaratio in terris
facta, rata est in cœlis. Additur aliud præterea in hac descri-
 ptione, ex quo intelligatur nec absolute & simpliciter fie-
 ri, nec perpetuam esse istā reiectionem, sed sub conditione
 & ad tempus: nisi fortè qui peccauit ad extremum vſq; in
 cōtumacia persistenter. Dicitur deniq; oportere vt de pec-
 catoris resipiscientia cōstet, vel ipsi toti Ecclesiæ, apud quā
 fuerit publicata excōmunicatio: vel ipsi presbyterio, quo
 solo teste fuerit quispiā excōmunicatus, satisfiat: vt quod
 de presbyterio scripsit Eraſtus, quasi videlicet à presbyterij
 libitu & arbitrio pēdeat excōmunicatorum receptio,
 præter nostram sententiam dictum esse intelligatur. Hanc
 autem definitionem ex verbo Dei petitam esse, certisque
 eiusdem testimoniis confirmari, suo loco, sicuti spero, de-
 clarabimus. Itaque quòd sacramentorum nimium genera-
 liter meminit D. Eraſtus, quum de altero tantūm sacra-
 mento, nempe de Domini Cœna hic agatur: & quòd solam à
 Cœna Domini exclusionem vrget, multis de causis non
 probamus. Non enim debuit quod præcipuum erat præ-
 termitti, ipsa videlicet à Christi societate seclusio in cœlis
 facta, adeò vt nisi illa præcesserit, ista quoque irrita meritò
 censeatur. Quatenus autem illa seclusio valeat, quum ne-
 minem prorsus eiiciat Christus ex iis quos pater ipsi de-
 dit, nec excidere possit electionis decretum, suo loco ex-
 plicabitur.

Quo-

A

ET EXCOMMUNICATI O N E.

Quoniam autem aliter ille censet, age, quod sit ipsius rationum pondus expendamus. *Vt salutem nemini dare possunt homines* (inquit D. Eraustus) *sic nulli eam sua sententia possunt adimere. Ergo definiri non potest excommunicatio abscissione aut negatione salutis.*

Immo vnius Dei est, si potestatē illam *auctoritate eius* spe-
tes, seruare, perdere: ligare, soluere: remittere, & retinere
peccata: aperire & claudere: sed iis quorū ministerio Deus
ad hēc exequenda vtitur, hēc quoque passim vt Dei mi-
nistris tribui quis ignorat: Nec enim subordinata causa re-
pugnare potest primariæ & propriæ illi causæ cui subscr-
uit. Ponamus ergo presbyterium, ad hoc ipsum à Deo (vt
suo loco dicemus) constitutum, legitima præcunte facti
cognitione, sic in ebriosum quempiam (exempli gratia) sta-
tuere. Ebriosos pronuntiat Dominus non habere partem
in regno Dei, nempe nisi resipiscant. At ebriosum hunc es-
se nobis constat: Constat igitur hunc non habere partem
in regno Dei, nisi resipiscat. An, inquam, si presbyteriū sic
colligat, & hoc ipsum conuictō cuipiam denuntiet, homi-
nis ac non potius Dei ipsius iudicium est: *Quod si verò fru-*
stratētatis omnibus quibus ad peccati agnitionem adduci
ciutimodi hominem oportuit, perstet ipse aperte cōrumax,
vel etiam monentes & increpantes derideat, & sic rursum
colligat seniorum cōtus, Quos pronūtiauit Dominus par-
tem non habere in regno suo quandiu non resipiscunt, in-
dignum est alia conditione censerit in terris in cōetu fide-
lium. Hunc autem nobis palām cōstat talem esse. Ablege-
tur ergo etiam, ex fidelium in terris cōetu, non vt pereat:
sed ea conditione, vr, quandoquidem, non nisi hoc
adhibito cauterio sanabilis est huius morbus, tamen, hac
ipsa eiectione consulamus, tūm ipsius miseri, tūm etiam
reliqui gregis saluti. Amabō, inquam, hoc cīne est arrogare
sibi imperium in animarum salutem, an vero potius quod
in cōlis statuerit Deus occulte, & quod non reticerit, tūm
ipsius Dei gloriæ, tūm illius salutis, si sanabilis est, tūm Ec-
clesiæ totius interest, id ipsum in terris patefacere?

Non omnes (inquit D. Eraustus) malifuerū qui excommuni-
cati sunt, nec omnes bonifuerunt, qui sacramenta partiri pare conati

Réfuta-
tio argu-
mentorū
quibus af-
firmatur,
excommu-
nicatione
non inclu-
di separa-
tionē ab
ipso Deo.
Arg. 1.
Réfuta-
tio.

Ebriosi excom-
unicandi, vna ratione
id probandum sū.

1. Cor. 6.

10.

Argu. 2.
D. Erausti

A iii.

6 DE PRESBYTERIO TH

aduersus excōmunicatio-
nis vim in ecclis.
sunt. Quum ergo fieri posſit, ut aliquis statim ad ea non admittatur,
propterea quod iis qui disciplinæ præſunt ſatisfacere nequit, quacun-
que id ratione eueniat, nō ſtatiſ ſi perit. Nam ut omnes illos quos
in gratiam recipimus, ſaluos fore nequaquam affirmare poſsumus,
propterea quod multi ſunt hypocrite: ita exclusis omnibus ſalutem
negare non debemus. propterea quod multis fit iniuria.

Refuta-
tio. 1.

Concedimus totum argumentum, & ſtatum quæſtionis transferri dicimus. Nec enim à nobis quæritur, ſitne ratum corām Deo, quicquid in presbyterio quoquo modo decer-
nitur: ſed hoc potius, an ratum ſit in cœlo, quod à presby-
terio ritè & ex Dei verbo geritur, quod nos afferimus ex
Christi verbis, affirmantis ligata & ſoluta eſſe in coelis, que
in terris (legitimè videlicet) ligantur & ſoluuntur. Et quæ-
ſo, quorū hoc? Nec enim hūc spectat excommunica-
tio, ut quisquam pereat, ſed potius ut qui alioqui perituri
ſunt, in viam redeant. Itaque quod oratoriè poſtea am-
plificatur, quum dicitur, in presbyterio quoque Seniores,
inueniri plenos ſimulationis, iræ, odij, amoris, aliorūmque
humanorum affectuum, ne refutatione quidem indiget.
An enim quia multi ſemper fuerunt tales in Magistratu, idcirco negabitur magistratus habere legitimam vitæ &
necis potestatem? an quia tam multi Euangeliū caupo-
nantur, & adulterant, idcirco non eſt Euangeliū poten-
tia Dei ad ſalutem cuiuis credenti?

Arg. 3.
D. Erasti
aduersus,
excōmu-
nicatio-
nis vim
in ecclis.

Refuta-
tio. 2.

Is ſolus (inquit D. Erastus) *poteſt extra Ecclesiā eiicere, qui*
hominum corda nouit. Non poſſunt ergo amplius homines quam
corporaliter à sacramentis arcere.

Concedimus antecedens, & id negamus contra eos fa-
cere, qui ut Dei ministri agunt ex ipsius verbo, quicquid a-
gunt. Nec enim (Dei gratia) uſque adeò amentes vel impij
ſumus, ut quod vnius Dei eſt, nobis arrogemus, id eſt, eo-
rum notitiam, que in cordis recessibus delitescant: imò fi-
deles Dei ſumus, qui uſque ipſe verbo ſuo ligari,
vel ſolui in cœlis declarat, ligatos vel ſolutos in terris pro-
nuntiamus, hancque in terris factam promulgationem, ra-
tam eſſe in cœlis, affirmanti Christo credimus. Si vero
roget quispiam, unde nobis de cœleſti decreto quopiam
particulari conſtituit: respondemus, quod modò diximus: de
iure, quas ob causas ciuitas cœleſtis amittatur, nobis ex
scripto

Vnde conſtituit:
de iure

ET EXCOMMUNICATIONE. 37

scripto Dei verbo constare, de factō verō, ex idōneis testimoniis liquēre: ac proinde quoties argumenti propositiō nem diuina vox ipsa suppeditat, assumptio verō firmis testimoniis ex ~~auto~~ ipſa & euentis nititur, firmam etiam esse presbyterij officio suo fungentis, conclusionem.

Apostoli (inquit D. Eraſtus) corporalibus pœnis quosdam afficerunt, aliquos etiam occiderunt, at propter peccata in quæ lapsi sunt, nullum vñquam per excommunicationem ex Ecclesia eiicendo condemnauerunt, quantisper fidem retinere visi sunt, & doctrinam Christianam non vituperarunt, ac prosciderunt.

De corporalibus pœnis, quas Apostoli nonnullis extra ordinem, & spirituali quadam ratione in fieri loco differemus. Sed quod hic dicitur, nullum vñquam ab Apostolis fuisse propter peccata excommunicatum, id nos verō per negamus, & ut spero, aliter se habere, non difficulter suo loco euincemus. Tantū nunc quærimus, an Petrus existimari possit, quum à manuum impositione Magum illum Simonem repulisset, eundem ad novaviā corporis Domini, nisi manifestè resipiscerent, admissurus. Certè ita sentire non possum. Aliud enim sonant hæc Petri verba, Τοι πειτε σα ου τις γι την εις δούλειαν: & qui ob animi peruersitatē, sic repellitur à Spiritu sancti donis, ut dicatur nec partem nec sortem habere in Euāgelij prædicatione, quī tandem ad mensam Domini, nisi resipiscerentiam testatus, admitti potuit? Quum verō D. Eraſtus ipse disertè eos excipiatis, qui fidem Christianam non vituperant, saltem in istis, excommunicationi locum esse concedit. Imò, etiam si daremus, nullum legi ab Apostolis excommunicatum, nō tamen consequeretur ita esse, quum satis constet, nō omnia singularia Apostolorum gesta perscripta fuisse. Imò etiam si concederemus, nullum vñquam fuisse ab Apostolis excommunicatum, non tamē efficeretur necessariò quod ipse vult: quum multa non siant, quæ tamē fieri possint, si necessitas id postularit. Sed absit ut Apostolos vel leuissimè suspicemur officio suo defuisse.

Nemo (inquit D. Eraſtus) scire potest, quando peccatores ad se redituri sint, quum sub ipsum vitæ finem aliqui resipuerint, piēque moriū fuerint. Quum ergo ex Ecclesia expulsus aliquis dicitur, à societate externa, non interna & spirituali, ejectus esse intelligitur.

Arg. 4.
D. Eraſti
aduersus
excommu
nicatio
nis vim
in cœlis.

Refuta
tio. I.

Refuta
tio. 2.

Refuta
tio. 3.

Arg. 5.
D. Eraſti
aduersus
excommu
nicatio
nis vim
in cœlis.

Refutatio-

Pascere.

Luc.10.16.

Arg. 6.
D. Erasti,
aduersus
excomu-
nicatio-
nis vim
in celis.
Refuta-
tio.

Antecedens concedimus, consequens negamus. Etsi enim intelligere homines (nisi forte à Deo extra ordinem commonefacti) non possunt, quod Deus penes se vnum esse voluit: quibus videlicet, & quo momento sit datus resipiscientiae spiritum: tamen ea res nihil officit ordinario Ecclesiæ ministerio, quo iubentur ij quos ad hoc munus Dominus vocavit, tum gregem ipsum totum, tum oves singulas pascere. Pascunt autem, non modò qui famelicas ad pabula deducunt, verùm etiam qui aberrantes, siquidem se blandè reduci patientur, blandè: sì vero refractariæ sint, periculi denuntiatione, & pabuli etiam moderata subdudatione deterritas, in viam reuocat: & denique in omnibus iis exercendis ita se gerunt, ut singula ad vnius illius summi verique pastoris nutum administrét, cui tum ipsi sese, tum etiam ipsas aberrantes oves, assiduis precibus commendat. Hanc piam, & ab ipso Deo gubernatoribus gregis sui præscriptam sollicitudinem, externum duntaxat quiddam esse qui volet arbitretur. Nos autem expressis Christi verbis fredi, Qui vos audit, me audit: Qui vos spernit, me spernit: eiusmodi vera verorū pastorū iudicia, tam credimus rata esse in celis, quām Christum scimus regnare in eorum ministerio quos Ecclesiæ suæ hīc regendæ præfecit: neque hæc legitima veri presbyterij iudicia, secus arbitramur reformidanda, quām si filius ipse Dei æternus illa ore suo pronuntiaret.

Sed (ait D. Erastus) quid si talis quipiam moriatur resipiscens, nec tamē potuerit presbyterio vel Ecclesiæ satisfacere? Nempe quia peccata verè resipiscientibus condonentur ambigi non potest.

Ergo (inquiet aliquis) excommunicationis sententia non arcet à regno celorum. Nos verò consequitionem simpliciter neque admittimus, neque negamus, quū ipsum presbyteriū, nec purè, nec in perpetuum, sed sub conditione, Nisi resipuerit, & tātisper dum resipuerit, quempiam in terris liget: & aliud sit quempiam extra ciuitatem absque villa spe restitutioonis eiici, quām in ipsa ciuitate vinclum, & cæterorum ciuium societatis expertem teneri: vel si scipsum agnouerit, iterum recipiēdum, vel sua vnius culpa extorre peritum. Huius autem resipiscientiæ, etiamsi testimonium idoneum meritò requirat vel presbyterium solum, vel totius Eccle-

ET EXCOMMUNICATIO N E. 99

Ecclesiæ cœtus, (quoniam de occultis statuere nec potest, nec debet;) absit tamen ut legem vllam vel Deo intus pro suo iure agenti, cuius infinita est bonitas, & in cuius denique manu & potestate sunt omnia, vel ipsi pœnitenti simpliciter & necessariò præscribat. Imò quid aliud potius cūpiamus, quām vt eos etiam qui sese ad extremum usq; contumaces præbuerunt, Dominus in extremo vitæ momen-
to clementer donet resipiscientiæ spiritu? Imò, id nos etiam sperare & existimare charitas iubet, potius quām de iis qui obdormierunt malè sentire. Sed istud certè neque legitima Ecclesiastica iudicia infirmat, neque prohibet quomodo certus aliquis ordo in Ecclesia, Deo ipso è cœlis eum confirmante, & instituatur & conseruetur, quem ordinem si quis sciens volens aspernetur, non videmus quinam verè resipuisse videri possit.

*Quum ab oratione (inquit D. Erasmus) lectione, verbique au-
ditione, remoueri nullus posse, reliquum est ut à sacramentis tan-
tum arceatur.*

An possit quispiam ab iis semel omnibus quæ in publico piorum cœtu geruntur prohiberi, mox viderimus. Quod autem eo concessio colligitur superesse, vt excommunica-
tio à sacramentis duntaxat arceat, id est, à Cœna Domini (excludi enim à Baptismo dici nō potest, qui nunquam est per Baptismum in numerum fidelium accitus), & sola duo Christianæ Ecclesiæ sacramenta agnoscimus) id ita accipi-
mus, vt qui à sacramentis prohibetur, simul à re Sacra-
menti, id est, Christi communione prohibitus, sub conditione tamen, & tantisper dum resipuerit, intelligatur.

Et de definitione quidem propriè sic appellata Excom-
municationis hactenus. Nunc ad ea venimus quæ de cen-
suræ Ecclesiasticæ, siue in species, siue in gradus distribu-
tione tum ex nostra, tum ex Scholasticorum sententia tra-
dere se dicit D. Erasmus: duos nimirū à nobis excommunicatio-
nis gradus constitui, vt alij aliis asperius puniantur, pri-
uatum videlicet exclusionem, quæ in solo presbyterio fiat
ad tempus, intra quod quispiam vitam & mores suos pres-
byteris probet: & publicam interdictionem, quæ in his lo-
cum habeat, qui priorē illam censuram aspernati, suam pœnitentiam senioribus non probarint.

Arg.7. D.
Eraſti, ad-
uersus ex
commu-
nicatio-
nis vjm
in cœlis.
Refuta-
tio.

De Censu
ræ Eccle-
siasticæ
speciebus

B j.

DE PRESBYTERIO T. I.

Respondeo nostrum in his rebus morem, vel non satis recte ab illo intelligi, vel non satis planè explicari. Primum enim, Excommunicationem cum Ceiura Ecclesiastica, id est, speciem cum genere, permisit; deinde nō omnes eius species enumerat. Tres igitur potius constituimus huius discipline & correctionū Ecclesiasticarum gradus, tum rationē ipsam, tum yniuersitatem Ecclesie morem sequuti. Quosdam enim pro delicti ratione, officij duntaxat admonuisse contenti, vltius non progredimur: quia vel offendiculum non est ita graue, vel quia dociles & vltro resipiscētes se prodiunt, de quibus agitur: alios, vel quia non satis nosse religionem Christianam videntur (cathen chelis enim hodie Baptismum sequitur) vel quod non satis liquidum, aut merito suspectum sit ipsorum resipiscētia testimonium, vel quod ipsorum, aut totius Ecclesie interfit, eos aliquo modo mulctari, non excommunicamus quidem eosque ut Christi membra esse desuisse pronuntiamus, verū officij cōmonefactos, iubemus tamē, quod nondum satis serio tangantur peccatorū suorum sensu, tum etiam ut alii metuant, à mensa Domini ad tempus abstinere, tantisper videlicet dum liquidem non satis periti sunt mysteriorum, erudiantur: aut si sunt merito suspecti, eorum p̄nitentia probetur: publico denique offendiculo remedium allatū videatur. Et hi sunt quos vetus Ecclesia Abstētos vocabat, & quales habitos plurimos, etiam a speiore cōditione, sub legis paedagogia fuisse suo loco ostendemus. Denique grauissimorū facinorū, ac pr̄fertim indomitæ contumacia coniuctos, quīque alia nulla ratione sanari potuerū, palam in Dei nomine excommunicamus, id est, ex Ecclesie communione, tantisper dum idoneo vere p̄nitentiae testimonio, cōtui satisfaciant, in cœlis quidem propter sua peccata, cum animo rebelli coniuncta: in terris vero per Dei seruos in ciuis nomine, ciectos esse, quū non possint simul esse m̄bra Christi & Belial, pronuntiamus: idque non ea, cuius nos immerito nōnulli insimulant, asperitate sed ea adhibita moderatione, ut in hac Ecclesia tato decennio non plures duobus sic, id est, propriè excommunicatos, meminerimus. Anathemate vero perpetuo, nec etiam omni seclusione à publicis ecclesias cōstitutis.

Abstēti.

N.B.

Tres gradus
correctionis
Ecclesiasticae.

ET EXCOMMUNICATIONE.

būs utimur. Hic igitur ordo in Ecclesiis nostris seruatur, eo quidem cum successu (Deo sit laus) ut nos eius minimè pœnitēt̄.

Venio ad Scholasticos, quorum eti⁹ corruptelas defendere minimè constituimus, tamen ne hic quidem arbitramur prodendam veritatem. D. Erasto non placet excommunicationis diuīsio, in minorem, quæ sola Sacramenti Coenæ Domini exclusione definitur; & maiorem, quæ ab omni sacro publico actu excludit. Nobis vero minimè in animo est veterum caponum severitatem in omnibus tueri, ac multò minus Pontificiam tyrannidem, qua nihil exercitabilius est, vlo modo defendere: nec etiam intricatissimas illorum super hoc negotio controvērias persequi. Sed hoc dicimus, maiorem illam, quam vocat, excommunicationem (quamvis ea non utimur) nō simpliciter damnandam esse, quum expreſſo Dei verbo nitatur. Immundos enim, ab ipso etiam templi aditu, donec purifarentur, prohibitos fuisse sub lege constat. Excipiens autem D. Erastus illam immunditatem externum tantum quiddam fuisse, nihil nobis quidem dicere videtur, quod contra ipsum non faciat, vt copiosius alibi nos ostensuros speramus.

Alterutrum certe fatendum videtur: nempe, vel detestabilorem fuisse coram Deo externam, quam intrinsecam pollutionem, de qua constaret (quod absurdum est cogitare) vel hāc quam illa pollutas, fuisse etiam (si iudicium interuenisset) habitos impiorēs.

Et quorsum, obsecro, sacrificia illa pro peccatis, tum voluntariis, tum inuoluntariis, nisi ut publica essent resipientiae testimonia? Ob schismata verò & contumaciam, ac proinde ob grauia offendicula fuisse pronuntiatos homines, id est, à sacris omnibus cōuētibus prohibitos; ex Euangelista verbis expressis liquet, quem modum à Christo minimè reprehendi, sed eius duntaxat abusum, manifestè probari potest.

Et quum in priuatis etiam, nec alioqui manifestis delictis, Christus iubet eum haberi velut Ethnicum & Priblicanum qui Ecclesiæ iudicio rebellis est, multò magis id eū fieri nolle in publicis, & cum manifesta improbitate coniunctis sceleribus, res ipsa videtur requirere. Ethnicis por-

Excommu-
nicationē
quoque
maiores
quam vo-
cant habe-
re praece-
ptum &
exemplū
in Dei
verbo.

Obiectio

Resp. 1.

Resp. 2.

Ioh. 9. 22.
& 12. 42.
& 16. 21.

Resp. 3.

John 9. 22
John 12. 42
John 16. 21
John 13. 10
John 13. 11
John 13. 12
John 13. 13
John 13. 14

2019

B ij.

rò, id est ~~amerciari~~, nefas fuisse in templum Dei ingredi, nedum precibus & sacrificiis interesse, negari non potest. Sed ne priuatam quidem vitæ consuetudinem, Iudeis licet tam fuisse cum incircunciso nemo nescit: quod si vel tyranicum vel superstitionis fuisse, Petrus vel ea de re ab Ecclesia Hierosolymitanâ nūquam fuisse accusatus, vel reus factus, respondisset uno verbo se nihil fecisse, quod fas nō esset. Et certè, si Christus, qui alioqui à Pharisaeis traditionibus studio abstinuit, cum incircuncisis commercium vñquam habuisset, dubium non est, quin Petro totique Ecclesiæ Hierosolymitanæ, nulla postea religio fuisse, idem factitare. Ex his autem conficitur, contumaces ab Ecclesia legitimè pronūtiatos, quum pro Ethniciis haberí iubentur à Christo, maiore quoque excommunicatione (quam vocant) fuisse ligatos. Nec enim querendus est melior Christi interpres, quam Paulus, qui de publicorum in Ecclesia offendiculorū authoribus periclicibus loquens, prohibet cū eiusmodi nomine tenus fratribus, vel cibum capere. Ut autem quispiam sese in omnes formas conuertat, nūquam probabiliter, nedum necessariò euicerit dignos agapis, & sacris epulis, iis denique conuentibus, quæ ad fidei ~~opus~~ ian propriè spectabant, habitos fuisse, quibuscum priuatæ viæ usus nefarius censeretur: nisi forte existimamus Apostolum, quum reiiciendum hæreticum (~~ad~~ videlicet) præcepit, publicos sacros conuentus excepisse. Quoniam tamen aduersus superiora ferè omnia quædam non parui momenti producuntur, tantisper ista sane valeant, dum ad illorum refutationes responderimus. Interim dico, ex his effici, tantum abesse ut Maior quoque excommunicatio rectè usurpata censi temerè possit præter Dei verbum tyrannicè vel superstitione inuecta, ut contrà rara sint in ipso verbo Dei expressa minoris excommunicationis exempla, maioris autem multa.

*Non debere (inquit D. Erastus) à publicis lectionibus & pre-
cibus quenquam arceri, sed omnes etiam infideles admitti, mani-
festè patere ex I. Cor. 14. Nos auté, ipsos etiā à tis &c admissos
fuisse ad verbi auditionem in Christianorum cœtu fate-
mūr, ex illo Pauli loco: imò etiam apud ipsas iudeorum sy-
nagogas, ex aliquot Lucæ testimoniis coniicimus. Sed si
quos*

Refutatio argumentorum aduersus maiorem excomunicata. Arg. I. D. Erafst. Refutatio

ET EXCOMMUNICATIONE. 13

quos vel ~~διαταγματα~~ Synedrium declarasset, vel presbyterium tradidisset Satanæ, negamus eos fuisse, nisi adiuncto resipiscentiæ testimonio, admissos ad cœtus non discendi, sed profitandi & celebrandi Christianismi causa institutos. Causa verò cur ~~πάντες~~ quidem admittantur: hi verò non item, manifesta est: quoniam videlicet, illi quidem ignorantia, isti improbitate peccant: illi doctoribus, ^{10.} isti correctoribus indigent: in illis scientia, in istis conscientia desideratur. Itaque illis cibus verbi coelestis præbendus fuit quem appeterent, nedum ut appetentibus denegaretur: istis vero pabulum quod præ copia fastidiunt, subducitur, donec ablatum requirant, quod præsens aspernantur.

Docet autem nos istam distinctionem Apostolus ipse, ^{1. Cor. 10.} cū infidelibus concedens coniunctum: cum fratribus ex Ecclesia ob vitę morūque prauitatem eiectis, non item. Expressè verò diximus, hoc intelligendum esse de iis demum cœribus, qui ad communem fidei ~~ερημολόγησαν~~ pertinebant, cuiusmodi erant in vetere Ecclesia nō tantum agapæ, quibuscum coniuncta erat Eucharistiæ sumptio, verùm etiam quotidianæ preces, statis horis haberi solitæ, sicut non tantum Hierosolymis, ad horam matutini & vespertini sacrificij, cōueniri solebat, verùm etiam aliis locis dispersi Iudei statas precationis horas habebant. Ab his igitur publicis conuentibus olim excludi meritò consueuisse, cur nō existimem, quos ecclesia è medio sui (ut loquitur Paulus) sustulisset? Obscero enim quum ista publica Dei inuocatio, non minima sit pars communis in una fide confessionis quinam ad communem cum Ecclesia fidei professionē nisi simulatè, & in suam ipsorum perniciem admitterentur, siue qui vel in ipsa fide palam dissentient, vel etiamsi verbis Christum confitentur, re tamen ipsa, prout presbyterū legitimè iudicauerit, Christi contemptores esse comperti sint, ideoque Satanæ traditi? Huius autem exclusionis ab Agapis (nedum ut ad communes concipiendas preces, aut sacram cœnam eiusmodi ~~πάντες~~ homines admitterentur) auctores fuisse Apostolos, ex Iudæ epistola manifestè liquet, ut alibi dicemus. At de simplici verbi auditione alter cœleo. Quum enim hoc organo Dominus & extraneos colligi, & aberrantes in viam retuocari velle constet, effici-

<sup>Iude 12.
& 23.</sup>

<sup>2. Tim. 2.
25.</sup>

B iii.

tur quosuis id audire paratos, ad audiendum admittendos,
vt etiam ij qui capti à Satana detinentur, eius laqueos e-
uadant.

*Exclusio verò à publica vnius eiusdémque fidei profes-
sione, itémque interdictio cōmunitis conuictus in ciuili vi-*

*ta & commercij, certè vel ipso Apostolo teste, non dirimit
coniugia, nec humanæ societatis semel abrumpit vincula: immò docet nos Apostolus nō eousque portigi, vt pro-*

*pterea non oporteat nos esse de peccatore in viā reuocan-
do sollicitos, & in occasiones omnes intētos ipsius admo-*

nendi, vt & sui ipsius & Ecclesiæ rationē habeat: atq; adeò,

qui cum ipsum queramus, cuius consuetudinem non mo-

dò nullo hominis odio, verū etiam salutis ipsius deside-

rio vitamus: tantisperdum pudore saltem victus, sc̄e agno-

scere, & Deo atque fratribus studeat reconciliare. Ita fit vt

hæc césura sit saluberrima medicina, acris quidem illa, sed

eiusmodi demum remedio sanari indomitæ alioqui con-

tumaciæ morbum posse constiterit.

*Arg. 2. D.
Eraſti.*

*Refuta-
tio I.*

*Refuta-
tio 2.*

*Ipsius et pontificij (inquit D. Eraſti) concesſerunt à communio-
ne mentis seu Spiritus arceri neminem posse, sed ab externa solum
ecclesiæ societate prohiberi, qui censura ecclesiastica notatur. Si hoc
verum est, certè hīc quoque plurimum inter se dissident
matæologi, vt qui excommunicatis, si ante satisfactionem
moriāntur, vix vllam spem salutis relinquāt. Sed istos mit-
tamus. Quod ad rem ipsam attinet, quum iudicium Eccle-
siæ nihil sit aliud, quām promulgatio in terris sententiæ in
cœlis decretæ, cui' thesin (vt antea docuimus) subministrat
Dei verbum, hypothesis autem res ipsa cōfirmat: eaque in
terris facta promulgatio, sit in cœlis rata: efficitur alienos à
Dei gratiæ sensu decerni, qui ritè in terris ex communione
Ecclesiæ eiiciuntur. Quoniam autem ista electio nō nisi
sub cōditione fit, cuius exitus est in Dei manu (putā nisi re-
ſipuerint) & ad tempus (putā tantisperdum resipuerint.)
idcirco certum est quod ad æternā & immitam elec-
tions firmitatem, siue Dei beneplacitum attinet, excommu-
nicatos externa ecclesiæ voce, qui ex electorum numero
sunt, non desinere esse Christi membra, quamvis ad tem-
pus non virentia, nedum fructifera: suo nimirum tandem
tempore rursus ipſos viuificaturo Christi succo, cui semper
adhæ-*

ET EXCOMMUNICATIONE.

adhaeserunt. Apertius loquar. Ritè excommunicatos dico, si ex numero electorum fuerint (id quod declaratur tandem ex veræ resipiscientia spiritu) manere nihilominus veræ illi viti insitos, ac proinde non esse coram Deo damnatos, quod ad ipsius ~~etationis~~ attinet: esse tamen, quandiu non resipiscunt, instar palmitum qui ad tempus perinde se habeant ac si viti non inhererent, eos videlicet (suo ipsorum vitio) non alente ad tempus illo Christi succo, qui tamē non sunt amputandi, nec exurendi: aut, si mavis, esse quidem Christi membra, sed propter ~~etationis~~ ad tabem inclinantia, consequuturo mox sphacelo, nisi rursum illa suo tempore viuificus ille Christi spiritus vegetaret. Neque mirum videri debet à Christo dici, quod ad effectum & præsentem statum attinet, exclusos, qui tamen non sint amputati, ut palmites qui nunquam nisi externa quadam specie cum vite coaluerant: quum qui electi sunt, dicantur & sint apud Deum ab eterno electi, qui tamen re ipsa non prius sunt electi quam ~~vocati~~ & iustificati. Sic ebriosus non est ~~in~~ animal rationis particeps, sed duntaxat ~~in~~ ad rem.
Pus interclusa.

Torquent sa misere Scholastici (inquit D. Erasmus) ut doceant aliquid facere sacerdotem qui absolutum à Deo iam absolutum, hoc est eum quem verè pénituit, nec audent doctores plus tribuere clavis, quam potestatem ab externa societate Ecclesie & sacramentorum perceptione cohibendi, & rursus ad eandem admittendi.

Vt vero sese tum hac in re tum etiam in aliis multis scholasticis torqueant, quid ad nos, quibus ex Dei verbo sapientum est: Cæcos igitur cæcorum duces sinamus. De re autem ipsa quid statuamus, ex præcedentibus intelligi potest. Quod enim in terris ex mandato Dei decernitur, ratum esse in celis, in utramque partem omnino accipient dum esse, id est tum de iis qui ligantur, tum de iis qui absoluuntur, & res ipsa docet, & Christus ipse met disertis verbis declarat. Quemadmodum ergo quum ad conscientia interioris iudicium, accedit externa quoque Ecclesiæ in Christi nomine congregata sententia, aures ipsas corporis ferens, crescere necesse est vulnus in iis quidem qui non sunt profus ~~avaj~~ ita quum illud vulnus obligat atque adeo persahat Deus, non tantum interior spiritus Sancti testi-

Excommunicati ex electorum numero.

secundum Christi salvagibis laborantia.

Sphæcels ual organis in
parte gloriosis regibus, qd morti,
fatu, & arbitrio dictis cuius
radix in progressu atq; emeritantes.

D. 2. 2. 2.

Ab armno eti: nobis
ratis regis uirg. h. canticu.
canticu. Nostri n. v. in g. canticu.

Arg. 3. D:
Erasti.

NON

Refuta-
tio 1.

Refuta-
tio 2.

cc

imp

monio, quod facit ut spiritus noster consolationem & pacem in Christo recipiat, verum etiam publica illa & sonora Ecclesie totius, congratulantibus ipsis Angelis, acclamatio: quantopere recreari putas conscientiam, paulo ante sub onere tristitiae fatiscentem? Ψυχής νομίσματα τηρεῖ θρόνος, inquit ille. Ego vero etiam dixerim ψυχής θλιψίαν, quod & in corporis morbis visuens, ut qui se sentit iam conualescere, magnopere præterea auditu peritorum medicorum iudicio confirmetur, & nouas inde vires aduersus morbi reliquias concipiatur.

Refuta-
tio 3.

Præterea an publicam Ecclesiam, pro reducere ad gregem ouis salutem, εἰχασι τινας (id est, quæ absolutionem consequitur, estque illius veluti appendix) nihil apud Deum ponebris habere existimabimus?

Arg. 4. D.
Eraſti.

Sicut radii Satanae (inquit D. Eraſtus) fuissent eiici ex Ecclesia, extra quam nulla est salus, non dixisset Apostolus, se tradere velle Corinthium Satanae, ut spiritus maneat saluus in die Domini.

Refuta-
tio.

Nos vero agnoscimus Ecclesiam nomine interdum solos electos significari, interdum quosuis veri Dei nomen exteriorū profitētes. Agnoscimus etiam posse iniquo iudicio, vel per ignorantiam, vel malitiosē, tum recipi in credētum cœtum qui ad eum minimè pertineat, de quibus dicit Ioh. Si ex nobis fuissent, māssilient utique nobiscum: tum etiam ex eodem eiici, qui tamen viua esse Christi membra non desierint, quod hodie quoque plurimis si vinquam alias visuerit. Sed utrouis sensu accipiatur Ecclesiam nomen, negamus id quod D. Eraſtus dicit consequi. Potest enim quispiam ex ipso ciuium cœtu expelli, adeoque ad tempus non in speciem duntaxat sed re ipsa, priuari ciuitatis iure, qui tamen postea restituitur, quoniam veniam petit: nec etiam alio consilio cœctus est, quam ut hac multatione ad peccati agnitionem adductus, veniam flagitet.

Refuta-
tio argu-
mentorū
contra D.
Eraſti ex-
clusionē
à Cœna
Domini.

Et de his quidem hactenus, id est de excommunicatio: nis tum definitione tum diuisione, ita quidem ut à D. Eraſto sunt partim traditæ, partim reprehensa. Nec enim amplius de his rebus dicere nunc constitui, quam ut illa cum nostris non congruentia refellam. Accedo ad alteram illarum ipsius theses in partem, in qua probatum suscepit, mo: rem istum eos à participatione Cœna Domini excludendi qui

qui fidem eandem alioqui nobiscum retinentes, tamē in vita & moribitis lapsi sunt, nec præcepti, nec exempli diuinī esse, quod probaturus auspicatur à yeteris fœderis libris, ut factum oportuit, & hoc primum argumentum in nos torquet.

In Scriptura neque à sacrificiis sive i&a;s;mois sive evxæsi&mois, neque à circuncisione, neque ab agni paschatis esu, quenquam propter peccatum aliquod patratum excludunt, imo monent & hortantur peccantes, ut ad sacrificia sepius accedant, sepiusque se Deo reconciliant: uniuersum cætum iubent celebrare Pascha, & ter singulis annis omnes mares coram Deo apparere, adeoque peregrinos inter Israélitas habitantes, ad Pascha inuitant, ab ipsis denique immundis iubent omnino altero mense, nempe secundi mensis 14. die, Pascha celebrari. Quod si lex diuina neminem sacris illis interesset vetat, sed potius ut adsint cogit, quis synedrium Iudaicum aliter de iis statuisse credat?

Ab uno extremo ad alterum progredi præterito medio, non est descēdere, sed in præceps ruere. Vocavit igitur sub lege, & nunc quoque sacro ministerio vocat quoquis peccatores Dominus ad regnum cœlorum, & tum ad audiendum verbum suum, tum ad sacramentorum usum inuitat, imo etiam testatur publicanos & meretrices cæteris præire. Alibi tamen dicuntur peccatores à Deo non exaudiri: & Paulus clamat sceleratos non habere partem in regno Dei. Ista verò quinam inter se non repugnēt, ipse Christus calumniantibus ludæis ostendit, quum diceret à se vocari peccatores ad resipiscētiā. Vocantur ergo peccatores ad regnum cœlorum, sed ea conditione ut prius resipiscāt, & peccatores esse desinat. Sic igitur & nos respondemus, peccatores iudicatos ad sacrificia sacrōsq; cōuentus cōpellebat Dominus, nedū vt ipsos ab iis arceret, sed ea lege ut testata esset ipsorū pœnitentia. Atenim, inquiet aliquis, ad hanc testandā pœnitentiā illos non iussit Christus Iudeorū synedrium adire. Certè nō magis quam suos Apostolos ad illorum synagogas. Nos autem de bene constituta Ecclesia loquimur, de qua dixit Christus, Dicat Ecclesię. Et tamen non repudiauit penitus Christus Iudeorum presbyterium, quū de lepræ diiudicatione ageretur, ostende te, inquiens, Sacerdoti. Ista verò disciplina, quam nunc tuemur, quid

I. Argumentum
D. Erasti,
aduersus
excōmu-
nicatio-
nem.

Refuta-
tio.

C j.

tandem non habet cum illa Dei ordinatione prorsus consentaneum? Ecquem enim non invitamus ad pœnitentiam, ecquem de cuius pœnitentia constet obuiis vlnis non recipimus, nedum ut à mœsa Domini repellamus? Istud autem publicè pœnitentię testimonium quod requirimus, annon illud ipsum est quod verbo Dei continetur? Qui etenim potuit quispiam offerre oblationem pro peccato, qui sese peccasse palam non fateretur? neque id verò duntaxat in genere accipi potest de cōfessione qua tenetur tota Ecclesia, atque adeò singuli in genere tenentur reatum suum coram Deo profiteri: sed eos qui peculiariter offerebant pro peccato, peculiariter quoque eius peccati, de quo agebatur, sese reos agnoscere necesse fuit.

Obiectio
1. Obiicitur autē hīc nobis fortassis illud quod ante dixi à nobis factitari, quod videlicet interdum etiam eos qui se resipiscere profitentur, tamen quia vel meritò suspecta, vel non satis expressa sit eorum ἔξομολόγηση, ut longiore probatōne sit opus, vel quia publicum exemplum ad ædificatiōnem Ecclesiæ requiri videtur, non excommunicamus quidem, verū ab externo tamen vñi cœnæ ad certum tempus excludimus. Sed optimum aduersus hāc obiectiōnem respōsum, ipse met D. Erastus nobis suppeditat, quū fatetur fuisse iis qui immundi essent menstruum spatium præscriptum, ad paschæ celebrationem, publici videlicet exempli causa: quorum tamen plurimos probabile est paratos aliqui fuisse resipiscentiam multò citius testari. Sed de hac re pluribus suo loco, fauente Deo, differemus.

Obiectio
2. Obiicitur autem nobis istud quoque fortassis, nec imūdos illos omnes externa impuritate, nec etiā peccatores, quod attinet ad Dei cultū, fuisse ad sacerdotes vel synedrium relegatos, vt ibi iudicati, à tēplo & sacris arcerentur. Fateor ego verò non omnes eiusmodi homines fuisse ad synedrium vocatos, nempe quoniam non tātū negligentissimi fuerunt plerumque sacerdotes: verū etiā partim quod alij peccata sua facile tegerent, vt nimium sāpe factitari solet: alij contrā vltro sese peccasse vel aliter pollutos esse agnoscentes, sponte ad expiations accederent, seipso iudicantes. Denique nō quæuis inter priuatos præter officium dicta vel facta, patefieri, & à Senioribus diiū dicari

dicari oportuit. Sed aio pastores, præterquam quod tenebantur pro viribus singulas oues vel leuissimè aberrantes commonefacere, ut disertè præcipitur apud Ezechielem, debuisse tum de occultis primùm inter priuatos, postea vero non cōciliatis, sed ad ipsos delatis offensis: ac multò magis de offendiculis publicis, ex verbo Dei cognoscere & decernere: id est immūdos quidem legali impuritate, convictos & obsequentes aqua lustrali aspergere, peccatoribus autem (ne illis quidem exceptis qui per ignorantia iuris aut facti cum offendiculo indicato & probato peccarent) sacrificia pro peccato qualia legibus describuntur, adhibita expressa cōfessione indicere: qui si paruissent, reconciliabantur, sin minus ut impuri à limine quoque templi arcebantur. Hoc ita constitutum fuisse liquet ex iis quae de peccatoribus scribuntur Deuter. 27. 18. & deinceps: Itidemque Leuit. 4. & 5. & 6. & Num. 15. & plurimis aliis locis, de immundiciis legalibus & expiationis aqua. Sed & pro ratione delictorum in proximum leuiorū vel grauiorum, diuersos sedisse sacros iudices appetit ex Christi sermone Matth. 5. 22. minimè profecto (vt æquos omnes iudices mihi concessuros spero) politicas leges scribentis, sed de iis agentis quæ ad conscientiam propriè & directè spectat: sermone tamen ad eum ordinem accommodato, qui diuinatus fuerat sub lege constitutus. Nec certè accipi potest alter nomen Ecclesiæ, in his Christi verbis Matth. 18, 17. **DIC ECCLESIAE**, nisi fortè somniare velimus toties congregari oportuisse vel totum Ecclesiæ cœtū, vel Magistratus, quoties aliquæ eiusmodi per se occultæ, & absque publico offendiculo grauiore exortæ offensaæ inciderat. Denique ne quis obiiciat totam illam actionem fuisse ciuilem, & ciuibus poenis, nihil ad id de quo hic disceptamus pertinentibus definitā: tam falsum istud est, vt cōtrà ciuilibus quoque iudiciis & mulctis à ciuali Magistratu impositis, adiecta fuerit, vbi læsa fuerat conscientia, Ecclesiastica expiatio publica, cum peccati apud sacerdotes confessione.

Sūma autē nostrę responsionis est, vocatos quidē fuisse, ac penè coactos omnes ad Dei cultum & sacras ceremonias, sed ita ut preire oporteret impurorū resipiscientiā, cuius etiam peculiare & publicū simul testimonium ab iis re-

Ezech. 33,
7.
Matth. 18,
17.
1. Cor. 5,
13.

Leuit. 6,
2. & deinceps.
Num. 5,
6. & deinceps.

quirebatur, quos peccato vel legali immunditia pollutos fuisse constaret: ideoque non modò nihil cōtra nos ex hoc arguento consequi, verū etiam eo vehementer nostram sententiam confirmari.

Sacerdotes (inquit) ne potuerunt quidem à Paschate quemquam arcere, quia Pascha celebrarunt certi quidam numero soli per familias, & si tot in una domo seu familia non essent, quot per edendo agno sufficerent, alios sibi adiungebant, quot satis esse viderentur. Alioqui (inquit) oportuisset singulas familias per totam Iudeam inspici, quod vix ac ne vix quidem fieri potuit. Respōdeo, primum agnos illos non fuisse à quibusvis, sed à Leuitis, idque non per totā lūdā, sed in æde Domini maestatos & præparatos ut liquet ex Iosiae historia 2. paralip. 35, 11. Quis autem existimat Leuitas sese fuisse immundis immixtuos? Præterea oportuit quidem, fateor, pastores in genere de singulis etiam quibus nedū gregibus esse sollicitos, ut ait Ezechieli Dominus. Sed tamen hæc peculiaris cura necessaria non fuit in Paschatis celebratione. Primū enim solennis sanctificatio indicebatur: deinde pro mundis iure habebatur: de quorum mundicie nulla esset cōtrouersia. Solos autem mundos ad celebrandum Paschæ conuiuum fuisse receptos, ex Esdræ libro manifestè liquet, & immundos iudicatos ex ipso templo à ianitoribus exclusos fuisse, apertè scribitur, in quacunque re, inquit, immundi essent.

Prophetas (inquit D. Erastus) nūquam legimus malos etatus suæ à Ceremoniis & sacrificiis exclusisse. Nempe quoniam rerū gubernacula non tenebant: nec villos habuerunt magis sibi infensos quam sacerdotes & seniores populi.

Quoties verò iidem ipsis sacerdotibus exprobrat, quod nihil minus quam suum munus curarent, quoties etiam populo grauissima scelera obiiciunt, quibus & feso, & templū polluunt, annon palam indicant quid facturi fuerint ipsi, si Ecclesiæ administrationi præfuerint? Nominatim autem Esaias manus impiorum dicens plenas esse sanguine (quo nomine quoduis scelus in proximos commissum significat) & adiiciens propterea esse abominationi omnia ipsorum sacra, palam id quod de immunditia externa sancitum erat, ad interiore applicat: & quid facere sacerdotes in eiusmodi negotio oportuerit manifestè demonstrat. Quin etiam

Paschales agni mandati
ēparati in templo.

A coenam paschæ
excludantur mudi.

Esd. 6,21.
2. Paralip.
23,19.

Arg. 3.
D. Erasti
aduersus
excōmu-
nicatio-
nem.
Refuta-
tio. 1.
Refuta-
tio. 2.

ET EXCOMMUNICATIONE. 27

etiam Dauid mundari sese, & lauari postulans, & liberari à sanguine antequam vitulos altari imponat: satis probat ab altari exclusos fuisse quos aliquo scelere pollutos esse constaret, nisi publicè resipiscentiam testati, (quod eo Psalmo præstitit Dauid) veniam ex legis præscripto postularent. Nam obsecro, qui tam solenni ritu tenebantur culpam homicidij, cuius auctorem ignorabant, deprecari, an manifestum aliud crimen, licet non capitale, fatem absq; resipiscentiae testimonio admisissent? & quum non admittatur ad templum qui inconsideratè iurauit, nisi cum oblatione pro peccato, quid scienter peieranti factum credemus?

Refuta-
tio 3.
- 1
- 2
- 3
- 4
- 5
- 6
- 7
- 8
- 9
- 10
- 11
- 12
- 13
- 14
- 15
- 16
- 17
- 18
- 19
- 20
- 21
- 22
- 23
- 24
- 25
- 26
- 27
- 28
- 29
- 30
- 31
- 32
- 33
- 34
- 35
- 36
- 37
- 38
- 39
- 40
- 41
- 42
- 43
- 44
- 45
- 46
- 47
- 48
- 49
- 50
- 51
- 52
- 53
- 54
- 55
- 56
- 57
- 58
- 59
- 60
- 61
- 62
- 63
- 64
- 65
- 66
- 67
- 68
- 69
- 70
- 71
- 72
- 73
- 74
- 75
- 76
- 77
- 78
- 79
- 80
- 81
- 82
- 83
- 84
- 85
- 86
- 87
- 88
- 89
- 90
- 91
- 92
- 93
- 94
- 95
- 96
- 97
- 98
- 99
- 100
- 101
- 102
- 103
- 104
- 105
- 106
- 107
- 108
- 109
- 110
- 111
- 112
- 113
- 114
- 115
- 116
- 117
- 118
- 119
- 120
- 121
- 122
- 123
- 124
- 125
- 126
- 127
- 128
- 129
- 130
- 131
- 132
- 133
- 134
- 135
- 136
- 137
- 138
- 139
- 140
- 141
- 142
- 143
- 144
- 145
- 146
- 147
- 148
- 149
- 150
- 151
- 152
- 153
- 154
- 155
- 156
- 157
- 158
- 159
- 160
- 161
- 162
- 163
- 164
- 165
- 166
- 167
- 168
- 169
- 170
- 171
- 172
- 173
- 174
- 175
- 176
- 177
- 178
- 179
- 180
- 181
- 182
- 183
- 184
- 185
- 186
- 187
- 188
- 189
- 190
- 191
- 192
- 193
- 194
- 195
- 196
- 197
- 198
- 199
- 200
- 201
- 202
- 203
- 204
- 205
- 206
- 207
- 208
- 209
- 210
- 211
- 212
- 213
- 214
- 215
- 216
- 217
- 218
- 219
- 220
- 221
- 222
- 223
- 224
- 225
- 226
- 227
- 228
- 229
- 230
- 231
- 232
- 233
- 234
- 235
- 236
- 237
- 238
- 239
- 240
- 241
- 242
- 243
- 244
- 245
- 246
- 247
- 248
- 249
- 250
- 251
- 252
- 253
- 254
- 255
- 256
- 257
- 258
- 259
- 260
- 261
- 262
- 263
- 264
- 265
- 266
- 267
- 268
- 269
- 270
- 271
- 272
- 273
- 274
- 275
- 276
- 277
- 278
- 279
- 280
- 281
- 282
- 283
- 284
- 285
- 286
- 287
- 288
- 289
- 290
- 291
- 292
- 293
- 294
- 295
- 296
- 297
- 298
- 299
- 300
- 301
- 302
- 303
- 304
- 305
- 306
- 307
- 308
- 309
- 310
- 311
- 312
- 313
- 314
- 315
- 316
- 317
- 318
- 319
- 320
- 321
- 322
- 323
- 324
- 325
- 326
- 327
- 328
- 329
- 330
- 331
- 332
- 333
- 334
- 335
- 336
- 337
- 338
- 339
- 340
- 341
- 342
- 343
- 344
- 345
- 346
- 347
- 348
- 349
- 350
- 351
- 352
- 353
- 354
- 355
- 356
- 357
- 358
- 359
- 360
- 361
- 362
- 363
- 364
- 365
- 366
- 367
- 368
- 369
- 370
- 371
- 372
- 373
- 374
- 375
- 376
- 377
- 378
- 379
- 380
- 381
- 382
- 383
- 384
- 385
- 386
- 387
- 388
- 389
- 390
- 391
- 392
- 393
- 394
- 395
- 396
- 397
- 398
- 399
- 400
- 401
- 402
- 403
- 404
- 405
- 406
- 407
- 408
- 409
- 410
- 411
- 412
- 413
- 414
- 415
- 416
- 417
- 418
- 419
- 420
- 421
- 422
- 423
- 424
- 425
- 426
- 427
- 428
- 429
- 430
- 431
- 432
- 433
- 434
- 435
- 436
- 437
- 438
- 439
- 440
- 441
- 442
- 443
- 444
- 445
- 446
- 447
- 448
- 449
- 450
- 451
- 452
- 453
- 454
- 455
- 456
- 457
- 458
- 459
- 460
- 461
- 462
- 463
- 464
- 465
- 466
- 467
- 468
- 469
- 470
- 471
- 472
- 473
- 474
- 475
- 476
- 477
- 478
- 479
- 480
- 481
- 482
- 483
- 484
- 485
- 486
- 487
- 488
- 489
- 490
- 491
- 492
- 493
- 494
- 495
- 496
- 497
- 498
- 499
- 500
- 501
- 502
- 503
- 504
- 505
- 506
- 507
- 508
- 509
- 510
- 511
- 512
- 513
- 514
- 515
- 516
- 517
- 518
- 519
- 520
- 521
- 522
- 523
- 524
- 525
- 526
- 527
- 528
- 529
- 530
- 531
- 532
- 533
- 534
- 535
- 536
- 537
- 538
- 539
- 540
- 541
- 542
- 543
- 544
- 545
- 546
- 547
- 548
- 549
- 550
- 551
- 552
- 553
- 554
- 555
- 556
- 557
- 558
- 559
- 560
- 561
- 562
- 563
- 564
- 565
- 566
- 567
- 568
- 569
- 570
- 571
- 572
- 573
- 574
- 575
- 576
- 577
- 578
- 579
- 580
- 581
- 582
- 583
- 584
- 585
- 586
- 587
- 588
- 589
- 590
- 591
- 592
- 593
- 594
- 595
- 596
- 597
- 598
- 599
- 600
- 601
- 602
- 603
- 604
- 605
- 606
- 607
- 608
- 609
- 610
- 611
- 612
- 613
- 614
- 615
- 616
- 617
- 618
- 619
- 620
- 621
- 622
- 623
- 624
- 625
- 626
- 627
- 628
- 629
- 630
- 631
- 632
- 633
- 634
- 635
- 636
- 637
- 638
- 639
- 640
- 641
- 642
- 643
- 644
- 645
- 646
- 647
- 648
- 649
- 650
- 651
- 652
- 653
- 654
- 655
- 656
- 657
- 658
- 659
- 660
- 661
- 662
- 663
- 664
- 665
- 666
- 667
- 668
- 669
- 670
- 671
- 672
- 673
- 674
- 675
- 676
- 677
- 678
- 679
- 680
- 681
- 682
- 683
- 684
- 685
- 686
- 687
- 688
- 689
- 690
- 691
- 692
- 693
- 694
- 695
- 696
- 697
- 698
- 699
- 700
- 701
- 702
- 703
- 704
- 705
- 706
- 707
- 708
- 709
- 710
- 711
- 712
- 713
- 714
- 715
- 716
- 717
- 718
- 719
- 720
- 721
- 722
- 723
- 724
- 725
- 726
- 727
- 728
- 729
- 730
- 731
- 732
- 733
- 734
- 735
- 736
- 737
- 738
- 739
- 740
- 741
- 742
- 743
- 744
- 745
- 746
- 747
- 748
- 749
- 750
- 751
- 752
- 753
- 754
- 755
- 756
- 757
- 758
- 759
- 760
- 761
- 762
- 763
- 764
- 765
- 766
- 767
- 768
- 769
- 770
- 771
- 772
- 773
- 774
- 775
- 776
- 777
- 778
- 779
- 7710
- 7711
- 7712
- 7713
- 7714
- 7715
- 7716
- 7717
- 7718
- 7719
- 7720
- 7721
- 7722
- 7723
- 7724
- 7725
- 7726
- 7727
- 7728
- 7729
- 7730
- 7731
- 7732
- 7733
- 7734
- 7735
- 7736
- 7737
- 7738
- 7739
- 7740
- 7741
- 7742
- 7743
- 7744
- 7745
- 7746
- 7747
- 7748
- 7749
- 7750
- 7751
- 7752
- 7753
- 7754
- 7755
- 7756
- 7757
- 7758
- 7759
- 7760
- 7761
- 7762
- 7763
- 7764
- 7765
- 7766
- 7767
- 7768
- 7769
- 7770
- 7771
- 7772
- 7773
- 7774
- 7775
- 7776
- 7777
- 7778
- 7779
- 77710
- 77711
- 77712
- 77713
- 77714
- 77715
- 77716
- 77717
- 77718
- 77719
- 77720
- 77721
- 77722
- 77723
- 77724
- 77725
- 77726
- 77727
- 77728
- 77729
- 77730
- 77731
- 77732
- 77733
- 77734
- 77735
- 77736
- 77737
- 77738
- 77739
- 77740
- 77741
- 77742
- 77743
- 77744
- 77745
- 77746
- 77747
- 77748
- 77749
- 77750
- 77751
- 77752
- 77753
- 77754
- 77755
- 77756
- 77757
- 77758
- 77759
- 77760
- 77761
- 77762
- 77763
- 77764
- 77765
- 77766
- 77767
- 77768
- 77769
- 77770
- 77771
- 77772
- 77773
- 77774
- 77775
- 77776
- 77777
- 77778
- 77779
- 77780
- 77781
- 77782
- 77783
- 77784
- 77785
- 77786
- 77787
- 77788
- 77789
- 77790
- 77791
- 77792
- 77793
- 77794
- 77795
- 77796
- 77797
- 77798
- 77799
- 777100
- 777101
- 777102
- 777103
- 777104
- 777105
- 777106
- 777107
- 777108
- 777109
- 777110
- 777111
- 777112
- 777113
- 777114
- 777115
- 777116
- 777117
- 777118
- 777119
- 777120
- 777121
- 777122
- 777123
- 777124
- 777125
- 777126
- 777127
- 777128
- 777129
- 777130
- 777131
- 777132
- 777133
- 777134
- 777135
- 777136
- 777137
- 777138
- 777139
- 777140
- 777141
- 777142
- 777143
- 777144
- 777145
- 777146
- 777147
- 777148
- 777149
- 777150
- 777151
- 777152
- 777153
- 777154
- 777155
- 777156
- 777157
- 777158
- 777159
- 777160
- 777161
- 777162
- 777163
- 777164
- 777165
- 777166
- 777167
- 777168
- 777169
- 777170
- 777171
- 777172
- 777173
- 777174
- 777175
- 777176
- 777177
- 777178
- 777179
- 777180
- 777181
- 777182
- 777183
- 777184
- 777185
- 777186
- 777187
- 777188
- 777189
- 777190
- 777191
- 777192
- 777193
- 777194
- 777195
- 777196
- 777197
- 777198
- 777199
- 777200
- 777201
- 777202
- 777203
- 777204
- 777205
- 777206
- 777207
- 777208
- 777209
- 777210
- 777211
- 777212
- 777213
- 777214
- 777215
- 777216
- 777217
- 777218
- 777219
- 777220
- 777221
- 777222
- 777223
- 777224
- 777225
- 777226
- 777227
- 777228
- 777229
- 777230
- 777231
- 777232
- 777233
- 777234
- 777235
- 777236
- 777237
- 777238
- 777239
- 777240
- 777241
- 777242
- 777243
- 777244
- 777245
- 777246
- 777247
- 777248
- 777249
- 777250
- 777251
- 777252
- 777253
- 777254
- 777255
- 777256
- 777257
- 777258
- 777259
- 777260
- 777261
- 777262
- 777263
- 777264
- 777265
- 777266
- 777267
- 777268
- 777269
- 777270
- 777271
- 777272
- 777273
- 777274
- 777275
- 777276
- 777277
- 777278
- 777279
- 777280
- 777281
- 777282
- 777283
- 777284
- 777285
- 777286
- 777287
- 777288
- 777289
- 777290
- 777291
- 777292
- 777293
- 777294
- 777295
- 777296
- 777297
- 777298
- 777299
- 777300
- 777301
- 777302
- 777303
- 777304
- 777305
- 777306
- 777307
- 777308
- 777309
- 777310
- 777311
- 777312
- 777313
- 777314
- 777315
- 777316
- 777317
- 777318
- 777319
- 777320
- 777321
- 777322
- 777323
- 777324
- 777325
- 777326
- 777327
- 777328
- 777329
- 777330
- 777331
- 777332
- 777333
- 777334
- 777335
- 777336
- 777337
- 777338
- 777339
- 777340
- 777341
- 777342
- 777343
- 777344
- 777345
- 777346
- 777347
- 777348
- 777349
- 777350
- 777351
- 777352
- 777353
- 777354
- 777355
- 777356
- 777357
- 777358
- 777359
- 777360
- 777361
- 777362
- 777363
- 777364
- 777365
- 777366
- 777367
- 777368
- 777369
- 777370
- 777371
- 777372
- 777373
- 777374
- 777375
- 777376
- 777377
- 777378
- 777379
- 777380
- 777381
- 777382
- 777383
- 777384
- 777385
- 777386
- 777387
- 777388
- 777389
- 777390
- 777391
- 777392
- 777393
- 777394
- 777395
- 777396
- 777397
- 777398
- 777399
- 777400
- 777401
- 777402
- 777403
- 777404
- 777405
- 777406
- 777407
- 777408
- 777409
- 777410
- 777411
- 777412
- 777413
- 777414
- 777415
- 777416
- 777417
- 777418
- 777419
- 777420
- 777421
- 777422
- 777423
- 777424
- 777425
- 777426
- 777427
- 777428
- 777429
- 777430
- 777431
- 777432
- 777433
- 777434
- 777435
- 777436
- 777437
- 777438
- 777439
- 777440
- 777441
- 777442
- 777443
- 777444
- 777445
- 777446
- 777447
- 777448
- 777449
- 777450
- 777451
- 777452
- 777453
- 777454
- 777455
- 777456
- 777457
- 777458
- 777459
- 777460
- 777461
- 777462
- 777463
- 777464
- 777465
- 777466
- 777467
- 777468
- 777469
- 777470
- 777471
- 777472
- 777473
- 777474
- 777475
- 777476
- 777477
- 777478
- 777479
- 777480
- 777481
- 777482
- 777483
- 777484
- 777485
- 777486
- 777487
- 777488
- 777489
- 777490
- 777491
- 777492
- 777493
- 777494
- 777495
- 777496
- 777497
- 777498
- 777499
- 777500
- 777501
- 777502
- 777503
- 777504
- 777505
- 777506
- 777507
- 777508
- 777509
- 777510
- 777511
- 777512
- 777513
- 777514
- 777515
- 777516
- 777517
- 777518
- 777519
- 777520
- 777521
- 777522
- 777523
- 777524
- 777525
- 777526
- 777527
- 777528
- 777529
- 777530
- 777531
- 777532
- 777533
- 777534
- 777535
- 777536
- 777537
- 777538
- 777539
- 777540
- 777541
- 777542
- 777543
- 777544
- 777545
- 777546
- 777547
- 777548
- 777549
- 777550
- 777551
- 777552
- 777553
- 777554
- 777555
- 777556
- 777557
- 777558
- 777559
- 777560
- 777561
- 777562
- 777563
- 777564
- 777565
- 777566
- 777567
- 777568
- 777569
- 777570
- 777571
- 777572
- 777573
- 777574
- 777575
- 777576
- 777577
- 777578
- 777579
- 777580
- 777581
- 777582
- 777583
- 777584
- 777585
- 777586
- 777587
- 777588
- 777589
- 777590
- 777591
- 777592
- 777593
- 777594
- 777595
- 777596
- 777597
- 777598
- 777599
- 777600
- 777601
- 777602
- 777603
- 777604
- 777605
- 777606
- 777607
- 777608
- 777609
- 777610
- 777611
- 777612
- 777613
- 777614
- 777615
- 777616
- 777617
- 777618
- 777619
- 777620
- 777621
- 777622
- 777623
- 777624
- 777625
- 777626
- 777627
- 777628
- 777629
- 777630
- 777631
- 777632
- 777633
- 777634
- 777635
- 777636
- 777637
- 777638
- 777639
- 777640
- 777641
- 777642
- 777643
- 777644
- 777645
- 777646
- 777647
- 777648
- 777649
- 777650
- 777651
- 777652
- 777653
- 777654
- 777655
- 777656
- 777657
- 777658
- 777659
- 777660
- 777661
- 777662
- 777663
- 777664
- 777665
- 777666
- 777667
- 777668
- 777669
- 777670
- 777671
- 777672
- 777673
- 7

Arg. 5. D. Erastus aduersus ex communio-
nem. Collegium sacerdotum & primores Iudeorum censuerunt Chri-
stum & Apostolos dignissimos esse qui ex ipsa etiam vita tollerentur. Itaque si quod mandatum habuissent tales à suis ceremoniis ar-
cendi, proculdubio eos non admisissent. At nunquam vel Christum

vel Apostolos, ut Matthaeum publicanum, aut Paulum ipsum quem
peñime oderant, excluderunt: qui tamen Christam reprehenderunt,
quod cum Publicanis cibum caperet. Non ergo excommunicab in-
tari, quibuscum communis cibis non capiebatur. Imò vero diser-
tissimè testatur Iohannes duobus locis conuenisse inter lu-

dæos, vt qui Christum confiteretur, synagogā moueretur,
nendum vt Christo ipsi parceret. Synagoga autem ciici, hoc
ipsum fuisse quod excommunicari dicimus, negat quidem
D. Eraustus, sed quo iure id faciat suo loco dispiciemus. Age
tamen vt huic largiamur istud nihil ad excommunicatio-
nem pertinere, certū est tamen prēterquam quod & Chri-
stus, & Apostoli, ista Iudeorum iniquissima iudicia meritò
contempserunt, cohibitos illos fuisse mirabiliter tum arca-
na Dei virtute, tum etiam metu populi, quominus quod
decreuerant re ipsa exequerentut.

Ad Matthæū autē Publicanū quod attinet, dico nō vnu
fuisse in Iudæa Publicanorum genus. Vni enim gentiles e-
rant, & equites plerunque Romani, ut in reliquis Imperij
Romani prouinciis, alij verò circuncisi, & ex ipsa Iudæa.

Pellicani

Romani prouinciis , alij vero circuncisi , & ex ipia Iudæa.
Vtrōque pessimè oderat Iudæi, tum quod sœuissimi essent
exactores simul & fœneratores , maxima saltem ex parte:
tum quod iniiquissimè ferentes Romanorum iugum , pro
adulterinis Iudeis haberent eos qui lucrum ex fratrū ser-
uitute captarent , vnde illa Iudæ Gaulonitæ seditio , & illa
etiam quæstio, liceret ne Cæsari cœsum persoluere. Sed gen-
tiles quidē ut incircucisos penitus auersabātur, aliorū verò
cōgressum magis interdū odio , vel superstitione Pharisai-
ca, quām iure fugiebāt, quū lex neq; tributa, neq; tributo-
rum exactores , per se dānet : sed vltierius progredi Roma-
norum metus prohibebat. Itaque à templo vel sacrīs con-
uentibus, arcere ob eam causam nec Matthæum, nec quen-
quam alium Iudeorum Publicanum audebant. Ideoque
etiam orans(at non sacrificans) Publicanus Iudæus apud Lu-
cam introducitur, sed procul stans: ac fortassis in ea remo-
tissima atrij parte ad quam licuisse quoque incircensis
aduen-

Luc. 18,
10.

ET EXCOMMUNICATIO N E. 23

aduentantibus cum aliqua veri numinis reverentia ad concipiendas preces accederet constat ex 2. Reg. 8, 41. Arg. 6. D. Erasti, aduersus excōmunicatiōnem.
Hæc sunt D. Erasti argumenta ex veterē testamento de-
prompta, quæ nobis quidem (quod eius pace dictum sit) ei-
iusmodi esse videntur ut vix refutatione indigeant. Nunc
videamus etiam alia ex nouo fœdere petita.

Ioannes Baptista (inquit D. Erastus) *Sadducos & Phariseos,*
quorum mores adeò non ignorabat, ut etiam progeniem viperarum
eos votaret, à suo baptismo minime reiecit. Ergo ne à nostris quide
sacramentis, præsertim à Cœna Domini, *acerci* debet aliquis, nisi
Christum constituerit hoc adiecisse ad veterem institutionem. Re-
spondeo causam nullam fuisse cur Ioan. Baptista istos acce-
dentes reiiceret, ut qui ad eius baptismum venirent cum
peccatorū agnitione, ut disertè exprimitur Matth. 3, 6, nec
essent ab aliis excommunicati: quū nec ipse potestatē habe-
ret eos excommunicandi, etiam si fuissent excommunicatione
digni. Fecit autem Ioannes illud ipsum quod sui mu-
neris fuit (ut nos quoque pro nostre vocationis ratione fa-
cimus) quum accedentes quoquis hortaretur ad resipiscen-
tiam, proposito acerimo Dei iudicio ex Lége: & simul in
Christo iam præsentē oblata peccatorum gratuitā remis-
sione. Fecerūt & illi quod decuit, quum peccata sua in pri-
mis confiterentur, & peterent gratuitā remissionis pecca-
torum tessera. Quorsum hæc igitur ad id de quo agimus?

Istud ipsum autem arripiens D. Erastus, *Sicut* (inquit) à
circuncisione ad Baptismum argumentamur, ut probemus infantes
esse baptizandos, ita etiam licet ab agno Paschatis ad Cœnam Do-
mini argumentari. Ergo quum in Cœna sua institutione, Christus
nullius exclusionis meminerit consequēs est, nullum esse ab ea pro-
hibendum. Ego vero non nego licere; & quidem Apostoli
exemplo tum à circūcisione ad Baptismum, tum à Pascha-
te ad Cœnam Domini argumentari: at non temetè & vni-
uersaliter, nisi die demum octauo baptizari velimus infan-
tes, vel ad Cœnam admitti. Deinde aio non tantum Pa-
schę, sed toti azymorum festo, atque adeò omnibus vete-
ribus sacrificiis Cœnam Domini successisse. Videā-
mus ergo an in eo quod hic ponit D. Erastus valeat compa-
ratio. Paschatis, inquit, negatione virtù non puniebantur:
Ergo nec Cœna Domini negatione punienda sunt. Nego

Arg. 7. D.
Erasti,
aduersus
excōmu-
nicatiō-
nem.
Refuta-
tio I.

Refuta-
tio 2.
Refuta-
tio 3.
Num 9.
10.

antecedens. Constat enim immundos à Paschate prohibitos, & menstruum illis præscriptum spatium quo expiati censerentur: vnde necessariò consequitur argumentum ab hac comparatione sumptū, prorsus illi repugnans: nēpe, sicut à Paschate, sic à Cœna repudiandos immundos. Si immunditia legali externa, & quę vel inuitio accedere potuit, cuiusmodi fuit pollutio super cadavere, multò certè magis super contracta per peccatum pollutione, prohibitos suis se à sacris immundos: qua de re alius erit dicendi locus.

Mosæ vero id circa speciale ibi commemorasse immun diciem super cadaver, quod hac occasione percontatus erat os Domini, non autem ut alias grauiores pollutiones excluderet (quod absurdissimum fuislet, quum alibi legales illæ pollutiones sola lustralis aquæ aspersione expiarentur: in peccatis vero confessio & sacrificium solenne requiretur) constat ex huius legis praxi quæ sub Ezechia fuit observata, vbi generaliter de quavis pollutione agitur. Christum autem, quum Cœnā institueret, nihil de pollutis præcepisse mirum non est: neque magis inde colligi potest quod virget D. Erasmus, quām nullas esse pœnas constitutas in idololatras, periuros, Sabbati violatores, & reliquos transgressores, quoniam legem in duabus tabulis scriptam tradens Dominus, nullas ibi decernit. Sed & Christus non nisi inter suos discipulos Cœnam instituēs, satis manifestè ostēdit solis illis Cœnæ celebrationē cōuenire, qui Christi se discipulos profiteantur: quales fateor quidē generaliter omnes censi qui se tales esse testentur, etiam si re ipsa nihil minus sint quām Christiani. Hoc, inquam, fateor, sed addo, primū de iis hoc intelligendum, quorū hypocrisis adhuc est omnibus testa: deinde pro non detectis haberi, qui tales esse non fuerint eo, quem Deus in Ecclesia constituit, ordine coniuncti, & pro rebellibus damnati: sicut olim à sacris, quibus alioqui generaliter omnes circuncisi obsecundis adstringebantur, tum externa immunditia polluti, tum alicuius peccati accusati, & in synedrio damnati,

Arg. 8. D. Erasti, aduersus hereticos sese ab aliis propter eorum vita separantes, in excommunicatio nem.

Quæ rationes (inquit ille) valuerunt olim, & nunc adhuc valent aduersus hereticos sese ab aliis propter eorum vita separantes, eadem nunc valent contra eos qui alios excludunt à coniunctione in

Refuta-
tio 5.

Refut. 6.

Refuta-
tio 4.
2. Paralip.
30, 17.

Arg. 8. D.

Erasti,
aduersus
excomu-
nicatio-
nem.

in Cœna Domini communione. Vtrumque sanè concedimus, Refuta-
quum vnum ex altero consequatur. Itaque si perperam o-
tim fecerunt Cathari, & Donatistæ, (vel hoc nostro tem-
pore Anabaptistæ) quū sese ab aliis, ob vitia quedā segre-
gantes, Ecclesiā lacerarent: malè quoque fecerūt, quòd a-
lios à suis coetibus prohiberent, quoniam ista inter se pror-
fus cohærebant. Sed quid hoc aduersum nos, qui non mi-
nùs hodie quām olim veteres hoc factū damnamus? Quid
autem excommunicationi, id est iusto & legitimo presby-
terij iudicio, apud Ecclesiam promulgato, quo quispiam, a-
lioqui insanabilis, & totā massam contaminatur, in hunc
finē ab illa sacræ inter Christum & Ecclesiam coniunctio-
nis tessera exploditur, ut verè postea restituatur: quid in-
quam, huic iudicio, quo repurgatur Ecclesia, & putre mem-
brum (nisi per ipsum steterit) sanatur, commune est cū vo-
luntaria ac proinde seditione secessione, quæ charitati re-
pugnat, & Ecclesiam, id est Christi corpus, lacerat? Itaque
in hoc argumento res dissimillimè comparantur, & quæ
rectè dicuntur contra tenebras, non rectè aduersus lucem
dicuntur. Alioqui necesse est, vniuersam veterem Eccle-
siam insaniæ coargui, quæ simul & Donatistas damnarit, &
excommunicationem legitimam usurparit.

Denique quid pluribus opus est? Etsi nemo sese ab alio
separat, quin alter ab altero separetur: tamen magnum est
sæpe inter ista discriminem. Interdum enim vtrinque, interdū
ex altera tantum parte peccatur. Sic in coniugio, si tam fi-
delis ab infideli, quām infidelis ab infideli sese volens seiun-
git, vtrinque peccatur, & neuter erit liber. Sin verò infide-
lis inuitum deserat fidelem, malentem potius & studētem
Christo eum ipsum lucrifacere à quo deseritur, nō erit ha-
bēdus desertor, sed desertus, &, quoniam extra culpam est,
liber erit ex Apostoli doctrina. Sic qui malorum consuetu-
dinem refugit quos mallet esse bonos, vt cum illis versare-
tur, non est arguendus: vt qui alias à se non arceat, sed con-
tagionem veritus, ideo sese aliis nō adiungat, quoniam illi
sese sua improbitate ab ipso priores segregarunt, & tollere
separationis istius causam recusarunt. Sic diuisionem con-
stituant peccata inter Deum & nos: sed desertores sumus
priùs quām deserti. Sic de presbyterij iudicio nō est quòd

D j.

Refuta-
tio 2.1. Cor. 7,
15.

conquerantur contumaces excommunicati, qui sese priores suis peccatis ab Ecclesia segregarunt, & illos eò reuocare studentibus obsequi recusant. Sic Paulus discipulos obsequentes à contumaciter resistentibus segregauit. Sic optat exscindi, gladio sanè spiritus ad salutem, nisi per ipsos steterit, Galatarum Ecclesiarū turbatores. Numa verò illum peccasse dicemus: ut Ecclesiam lacerantes Anabaptistæ?

Act. 19,8.

Gal. 5,13.

Arg. 9. D.
Erauti,
aduersus
excōmu-
nicatio-
nem.
Refuta-
tio 1.
Refuta-
tio 2.

Christus (inquit D. Erastus) *cum suis discipulis in idem tem-
plum ingressus est, eadēmque cum Pharisæis & summis nebuloni-
bus sacramenta usurpauit, eodem cum ipsis baptizate à Iohanne ba-
ptizatus est, nec eos unquam à sacramentis exclusit. Rectè sanè.
Quis enim illos à sacris prohibuerat? Cæterùm diuersa est
hæc separatio à superiore. Nam illa quidem recta est, qua
sese non sine gemitu sciungunt pij ab iis quos sese prior
es à Dœo & fratribus disiungentes, alia ratione sibi rursum
adiungere nequeunt. Ista verò qua nonnulli à sacris cœti-
bus, & recto sacramentorum vñ propter aliquorum vitia
vltrò abstinent, id est seipso excommunicant, magnam
reprehensionem meretur.*

Refut. 3.

Refut. 4.

Refut. 5.

Primùm enim sæpe vñuenit quod illi Pharisæo, nempe
vt sit deterior qui iudicat eo ipso de quo iudicat. Et vt sit
tam sceleratus quispiam, quām esse existimatur: tamen si
tale iudicium sibi quisque sumat, quæ mox fuerit Ecclesiæ
facies? Sed præterea tenendum istud est in hoc negotio, ma-
la cuiuspiam conscientia non pollui rectam alterius con-
scientiam. Sed & quamuis nunquam facienda sint mala vt
bona eueniant, tamen interdum iubet Charitas, vt, quatenus malo nō indulgetur, multa toleretur, qua de re, copiosè
Augustinus præsertim, cùm aliis in locis, tū verò vel maxi-
mè eo ipso libro quē citat ille, lib. videlicet aduersus Par-
menianum tertio, contra Donatistas disputauit. Nihil hoc
autem aduersum nos, vt modò dixi. Et hic meminisse opor-
tuit eundem Christum, sua illa summa potestate extra or-
dinem vtentem, quum vendentes & ementes è templo e-
siceret, manifestè indicasse quid & ipse fuisset facturus, si
Leuitico munere fungi pater cœlestis eū voluisse, & quid
à sacerdotibus oportuerit ex Legis præscripto fieri.

Argu. 10. *Christum excipit* (D. Erastus) *in suos saltēm potestatem habuif-
se, nec tamen Iudam manifestum farem & proditorem cum sacer-
doti-*

ET EXCOMMUNICATIONE. 27

dolibus pactum, cuius etiam proditionem discipulis interrogatis aduersus
aperuit, à sacra Cœna prohibuisse, ut multi arbitrantur. Quod si etia
Cœna non interfuit, ut nonnulli volunt, saltem constat ab agni esu
non fuisse prohibitum. Immò etiam constat Iudam quoque à Chri-
sto fuisse missum ad annuntiandam salutem, data etiam illi aduer-
sus immundos Spiritus potestate, & ad consilia actionesque eius o-
mnes admissum, tametsi quis esset, & quid ageret, Christum mini-
mè lateret. Et quis neget, inquit, minus esse hominē malum ad Cœ-
nam admittere, quam ministerium ei committere? Nos vero in Refut. 1.
huius argumenti serie multa cogimur reprehendere. Pri-
mùm enim ambigitur à doctissimis quoque de huius argu-
menti fundamento, an videlicet Iudas interfuerit Cœnæ
illi, quæ fuit eiusdem institutio. Et quod ad me attinet, quū
scribat Ioannes, Iudā ante absolutū epulū discessisse, assen- Ioā. 13. 50.
tior iis qui ante Cœnæ institutionem Iudam discessisse sen-
tiunt. Deinde quod crimen proditionis fuisse occultum id-
circò negatur, quia iam pactus erat Iudas de proditione cū
sacerdotibus, nullius est momenti, quum vel ipsum prodic-
tionis nomen ostendat fuisse coniurationē paucis quibus-
dam notam, ac præsertim ipsi familiae Christi propterea incon-
gnitam, ut ex historiæ narratione liquet.

Nihilo firmius est quod additur, Christum id in Cœna
patefecisse. Nam vni Ioanni id patefecit, à quo nec Petro
nec alij cuiquam tunc quidē fuisse indicatum, ex eo liquet
quod diserte scribitur, accumbentium aliorum neminem
cognouisse cur ei discedenti, dixisset Iesus, Quod facis, fac
citiū. Et quid Apostolis Christus patefecit? non sanè quid-
quam factum, sed id quod futurum erat, Vnus, inquit, ve-
strum me proditurus est. Et quorsum patefecit? non ut Iu-
dæ crimen tunc innotesceret, sed ut posteaquam res esset
peracta, discipulorum fidem horum verborū memoria con-
firmaret. Iam nunc, inquit, dico vobis, priusquam fiat, ut Ioh. 13.
quum factum fuerit, credatis me eum esse. Deinde quod 19.
attinet ad furtum, & alia fortassis Iudæ flagitia, fuisse illa di-
scipulis perspecta, vnde tandem colligitur? Nec enim quod
Ioannes furem illum appellat, ita accipiendum est, ac si tūc
temporis id discipulis constitisset: sed quia res ipsa postea
docuit, quo animo Iudas de hoc vnguēto effuso, & de pau-
perum cura loquutus esset. Matthæus autem alios etiam

D ij.

Refuta-
tio.4.

discipulos indignatos fuisse dicit, sed alio proculdubio
 quām ludas affectu, quamuis prēpostero. Fuerunt hæc igi-
 tur sanè Christo probè cognita, sed tum vt Deo & *καρδιονά-*
την, tum, vt sibi, quatenus homo erat, reuelata. Quorū
 hoc autem ad ministerium Ecclesiasticū, quod non nisi de
 rebus humana ratione non autē extraordinaria reuelatio-
 ne compertis, & cum Ecclesiæ offendiculo coniunctis, ta-
 le quicquam decernit, quale illud est de quo nunc agimus?
 adeò quidem vt etiamsi suis oculis minister quempiam vi-
 derit aliquid agentem, quod Cœnæ exclusionem mereat-
 tur, iure tamen, nec debeat, nec possit nisi vocatum, conui-
 ctum, legitimè denique secundūm constitutum in Ecclesia
 ordinem damnatum, à mēsa Domini cum auctoritate pro-
 hibere. Et hoc miramur Christum in crimine adhuc homi-
 nibus occulto, nec dum etiam patrato, Christum, inquam,
 officium disciplinæ Mosaicæ adhuc vigentis minimè usur-
 pantem, facere noluisse? Præterea quum manifestos etiam
 peccatores, priùs erudire, monere, increpare, patientissimè
 deniq; expectare, quām excommunicare, charitas iubeat,
 etiam si largiremur publica fuisse Iudæ crima, & Christo
 impositum quoque fuisse Leuitarum munus, quid aliud fe-
 cerit tamen Christus, Iudam adeò patienter ad resipiscen-
 tiā alliciēs, quām quod ipsi hodie, salua nihilominus Ec-
 clesiastica potestate, faceremus, donec insanabilem fese-
 quispiam re ipsa ostenderet? Sed & alterum illud quod D.

Refut.5.

Refut.6.

Eraustus vrget, nempe quod maius sit quempiam malum ad mi-
 nisterium quām ad Cœnam admittere, ad rem non facit. An e-
 nem ipsem quempiam quem constaret Iudæ similem es-
 se, ad ministerium admittendum censeret, repugnante A-
 postolo, qui ministros vult esse *ἀνεπίλαθες*? an vel re ipsa, vel
 suspicione iusta, furem domi habere & economum sustine-
 remus? Vtrumque igitur fecit Christus, nō vt minister præ-
 scriptam electionis regulam sequens, sed vt filius voluntati
 patris obsecundans, vt implerentur quæ de ipso prædi-
 xerant Prophetæ. Ista verò quorū ad ordinem Ecclesiæ
 subuertendum?

Arg. II. D.
Erausti, ad-
uersus ex
commu-
nicatio-
nem.

Christus (inquit D. Eraustus) *iussit omnes edere illum panem,*
& ex illo poculo bibere: ergo neminem vult excludi qui se suum di-
scipulum profiteatur. Id verò nos concedimus, adeò quidem.

VI

ut ipsoſ etiam hypocritas (ſicut antea dixi) quandiu vel penitus ſunt teſti, vel neque auſtoritate publica conuicti & damnati, inter diſcipulos numeremus. Verum qui factis Christum negare legitimo iudicio conuictus, Eccleſiā audire non vult, & dānatus ſeipſum deprauare, & Eccleſiam pergenſ offendere, edere nihilominus panem Domini ci- tra reſipifcentiæ teſtimoniū non veretur, quo iure inter diſcipulos ceneſbitur? Nam poſtulare Cœnam Domini, & ſola voce morte Christi, quā ille reiſpa profanare pergaſ, proſiteri, negamus ſatis idoneum eſſe reſipifcentiæ teſtimoniū, in iis qui Eccleſiam non audiētes, quam etiam for- taſſe non ſemel feſſellerint, verbo Christum fateātur, factis autem abnegeſt. Deinde quis putariſt Christum quum Cœ nam iſtitueret, quæ eſt noſtræ cum iſpo myſticæ concor- porationiſ teſſera, voluiſſe quēquā aliter quā dignè ad ſuā mēſam accedere? Dignè igitur accedentes iuitans, & om- nes tamē edere præcipiens, non præcepit certe indignis ut quales erant accederent: ſed ita hortatus eſt, ut reſipifcen- do ſeſe ad illud eſulum compararent, ſatis, interprete po- ſtea A poſtolo, monens ne aliter affecti accederent. Et quid aliud agit presbyterium, contumaces prohibitione acceſſus, ne ſeipſoſ perdant & alioſ corrumpant, ad dignum ac- ceſſum eos iſpoſ quos excommunicat præparanſ?

A poſtolo tamen (inquit D. Eraſtus) agens de iuſ quibus reli- gion non eraſt in Ideo vefci idolothytis, nō arceſt eos à Cœna, ſed pri- mūm reprehendit quod maiorem haberent libertatiſ, quam chari- tatiſ erga proximos rationem: deinde etiam magis urget, ſocios il- los demoniorum fieri demonſtrans, qui ad demoniorum mensam accederent. Imò vero, quid apertiū dici potuit ab A poſto- lo? Non potestis, inquit, poculum Domini bibere & pocu- lum dæmoniorum: non potestis mensæ Domini participes eſſe, & mensæ dæmoniorum. Obſecro enim, cur poculum potiū quam ſanguinem, cur mēſam Domini, potiū quam corpus nominauit, niſi ut ſymbola cum rebus iſpiſ, id eſt, extēram Cœnæ actionem, cum eius fructu coniungeret? Potuiffet enim hic quoque ſcribere ut alibi, Quæ enim ſo- cietas eſt Christo, cum Belial? luci cum tenebris? fideli cum infidieli? Manifeste igitur ſignificat Paulus non poſſe ad Cœnam Domini accedere, qui idolorum ſacris communi-

Refuta-
tio 1.

Refut. 2.

Arg. 12. D.
Eraſti,
aduersus
excommu-
nicatio-
nem.
Refuta-
tio 1.

Refuta-
tio 2.

cent. Quod si quis excipiat posse tamen externae actioni idololatras interesse, at non intus Christum participare. Respondemus Apostolum de eo non agere quod possit aliquis contra ius & fas, sed de eo demum quod iure & bona conscientia fieri potest. Itaque illud, Non potestis, idem prorsus declarat atque, Absque Dei offensa non potestis, siue, vobis nefas est. Et quis miretur Apostolum ista scribere, qui cum falso nominatis fratribus, non tantum idolatriæ, verum etiam multò leuiorum criminum damnatis, ideoque ex Ecclesia eiectis, ne cibum quidem priuatim sumendum dicat?

Arg. 13. D.
Erauti,
aduersus
excōmu-
nicatio-
nem.Refuta-
tio 1.Refuta-
tio 2.

Idem Apostolus (inquit D. Erautus) *de patribus loquens, inquit eos omnes de eādem eſca spirituali edisse, & eōdem potu spirituali bibisse. At inter eos fuerunt idololatre, ſcortatores, tentatores, murmuratores, quos poſtea Dominus proſtrauit in dēſerto. Iſti igitur non arcebantur à sacramentis, ſed corporalibus pēnis coerciti sunt.* Applicat autē D. Erautus eadē illa nobis Apostoli verba, qui omnes de uno pane edimus, & de eōdem poculo bibimus. Ergo ne tales quidem à sacramentis arcendiſunt, ſed à magistratu potius caſtigandi, quo ceſſante, ſignificat Apostolus multos Corinthi dormiuiſſe, id eſt fuſſe à Domino ex hac luce ſublatos, quod indignè ad Cœnam accederent: exclusos autem à Cœna nulos commemorat, nec etiam excludendoſ fuſſe monet. Respondeo primū, quod omnes etiam indigniſſimi Mannam ederint, & ex aqua rupis biberint, peculiari ratione factum fuſſe, quæ neque in veterum ſacrificiis, neque in noſtris ſacramentis locum vllum habet. Sic enim erant res illæ ſpirituales, id eſt rerum ſpiritualium, ipſiūſque adeò Christi typi, ut interea corporalia eſſent beneficia, toti populo corporaliter paſcendo destinata: ac proinde inter illa nō recenſenda quæ fuerunt tantū ſacramenta. Nullum igitur hic diſcrimen ſeruari potuit, aut debuit, inter bonos vel malos: mundos, vel immūdos: quod in ſacrificiis factum fuſſe conſtat, quæ (ne iis quidem exceptis in quibus pars maxima oſſerentibus ad ſacrū epulum cedebat) nō alendorum corporum propriè, ſed fidei ſouendè & communis confeſſionis edendæ cauſa, eant instituta, ut de holocaustis taceam. Itaque diſſentanea eſt iſta comparatio, nedum ut cum illis oportuerit noſtra conſerri. Deinde ut iſtud diſcrimen, quod tamen eſt

ma

maximi momenti omittam, etiam si plerique olim fuerunt scelerati inter eos qui sacramentis illis pasti sunt, ut sunt etiam nū hodie nimium multi inter eos qui ad Domini mensam accedunt: an idcirco recte colligitur nullum fuisse excommunicationis usum? nihilo certe rectius, quām si diceremus nullum esse gladij ciuilis sanctum usum, quoniam plurimi passim impunē in urbibus viuunt, quo quis scelerum generem cooperti: aut sub lege nullam fuisse oblationem pro peccato requisitam, quoniam plurimi ad aram accedebant, manibus sanguine oppletis. Præterea non omnes certe mali noti sunt: multi sunt hypocritæ: magna est pastorum socordia, nec quicunque malus est, ideo ex Ecclesia statim est ciciendus, quum à mitioribus remediis sit incipendum. Interdum quoque (vt arbitratur quidem Augustinus) cogit necessitas malum tolerare, quod seuerius corrigerere non possit, quin deterius sit ipso malo remedium.

Refutatio 3.

Denique vt agrum Domini repuges quam diligentissimè, Refut. 4. crescit tamē in dies loliū, & maior pars meliore sepenume ro in ipsis etiam iudiciis superat. Sed propterea cessandū ab officio quis merito collegerit? *At illos (inquit) corporali supplicio castigavit Dominus.* Concedimus, sed quoniam corporali pena Dominus sui contemptum, vel perse, vel per magistratus, quoties libuit coercuit & coercet, an propterea efficitur, nullum iam tum fuisse, & nunc esse spiritualibus locum, quibus peccatores ad tristitiam secundum Deum, ad resipiscientiam, ad salutem denique, siue cessationibus, siue adhibitis corporalibus, aut merè diuinitus, aut per Magistratum penitus, adducantur?

Refut. 5.

At nullos dicit Apostolus coercitos fuisse exclusione à sacramentis, nec etiam coercendos monet. Quasi verò omnia omnibus locis agere oporteat: quasi non in eadem epistola, quomodo cum fratribus, qui factis negare conuicti essent quod ore confiterentur, agendum sit verè Christianis, & quæ sit in grauiorum scelerum reos Ecclesiæ potestas, expressis verbis non docuerit. Postremò & illud animaduertendum est, Refut. 6. Paulum nullos illic ex Corinthiis vt illorum criminū reos arguere, sed tantum ne tales euadant, proposito veterum exemplo, commonefacere, quod vel unum, si D. Erasmus attendisset, fortassis hoc argumentum præteriisset.

Refut. 6.

Refut. 7.

Refuta-
tio.8.
Refuta-
tio.9.

1.Cor.5,1.

Rom.16,

17.

2.Thess.3,

14.

Arg.14.
D.Eraſti
aduersus
excōmu-
nicatio-
nem.
Refuta-
tio.1.

1.Cor.13,
6.

2.Cor.13,
10:

Erant tamen (inquit D.Eraſtus) Corinthi ſectārī: erāt ebrioſi, quoruſ exclusionis, Paulus nō meminit. Nēpe, quōd absens exhortationibus ad officiū illos reuocari poſſe, cōſideret. Interea verò, nū diſſimulat, quid ſit aucturus, niſi resipuerint?

Quid vultis, inquit? cum virga veniam ad vos, an cum charitate & ſpiritu lenitatis? Quæ ſit autem hæc virga, nullus melius quām ipſemet declarat, Romanis præcipiens ut ab iis declinent qui diſſidiorum & offendiculorum ſunt auctores: & pertinaces: atrauſ, alibi diſertè à communi etiam conſortio excludens.

Iubet Apoſtolus, ut vnuſquisque ſeipſum proberet, & ita de pane illo comedat. Ergo quia qui indignè edit, non aliis ſed ſibi iudicium edit, idcirco debet ſuam quique fidem ac vitam ſcrutari, non autem alieno iudicio à Cœna abſtinere. Enim uero, quia præcipitur vnicuique ut ſeipſum proberet, an conſequitur probationem ab altero, quum eius exigendæ ratio ſubeft, faciendam excludi? Nam ſi ita eſt, quid tandem vel in ciuilibus rebus, vel in Ecclesiæ ſtatu ſaluum erit? Vnumquenque bonum ciuem diligenter apud ſe explorare oportet, quiſ ſuus ſit animus, & que ſuæ vires, ſi ad dignitatem aut functionem aliquam vocetur: an idcirco dōxiuaria reiicienda eſt? Consulere vnuſquenque ſuam conſcientiam oportet an recte vixerit: an ideo non tenentur iudices in facinorosorum mores inquirere? De nulla re magis laborandum eſt vnicuique, quām ut ſeipſum tētet & exploret, an ſit in fide: an propterea vel in Catechumenis probādis, vel in erudiendis rudibüs: addo etiā, quod ad rē maximè pertinet, an propterea in probanda eorū qui Ecclesiā nō audiūt resipifcentia, nullę ſunt paſtorum & presbyterorum partes? Certè longè aliter doceat Apoſtolus, exhortans quidē Corinthios ut ſeipſos probent, ſed nihilominus denūtians, fore ut aduersus eos preſens ſeueritate & potestate à Domino accepta vtatur, niſi videlicet resipifcentes inueniſſet: quod certe fieri abſque reorum exploratione non potuit. Imò verò quinam magis egent ſedula & accurata ſuī exploratione, quām ij quibus de reditu in Eccleſiam Dei, ſuāque resipifcentia coetui fratrum, ipſisque adeo Angelis probanda ſeriō cogitandū eſt: tātū abeft ut priuata exploratio prohibeat quominus de conuictorum resipifcentia presbyterio, vel interdum toti quoque

ET EXCOMMUNICATIONE. 33

quoque Ecclesiæ constet, ut etiam apud sacerdotes confessio peccati & oblatio ad absolutionem requirebatur. Omnes autem ad sui ipsius probationem, nulla alterius exploracionis mentione facta, ab Apostolo remitti nemo mittitur, qui non certis quibusdam excommunicatis, non Catechumenis, sed Ecclesiæ ipsi Corinthiace, hanc epistolam inscribi considerarit; idoque generali & ad omnes in uniuersum pertinente commonefactione, hoc quidem loco Apostolum fuisse contentum, quum (nisi quis alius esse quam videri velit, delatus & conuictus fuerit) quicunq; Christianismū profitentur, veri esse Christiani meritō presumantur. Quid plura? si sua ipsius cuique exploratio precepta sufficit: quo iure in Germanicis Ecclesiis pridie Cœnæ Domini, omnes qui ad Cœnam accedere cogitant ad pastorem suum accedere iubentur, & tum de fide, tum de resipiscientia rogati respondere? Et quinam possint qui hoc agunt de nostra severitate conqueri, quum ipsi quidem ab omnibus ad Cœnam Domini accessuris, nos autem à solis delatis & legitimè conuictis, resipiscientiæ testimonium exigamus?

Prætereundum non est (inquit) Apostolum non scripsisse, vi si quis se indignū cognoverit, à Cœna abstineat, sed hoc posito, quod accedere debeat, iubere etiam atque etiam, ut caueat ne iudicium simanducet. Volut enim omnes participare, sed interim optauit ut omnes dignè participarent. Immò non tātūm optauit, sed etiā horrendo proposito Dei iudicio cauit Apostolus ne quis vltro sibi iudicium accenseret. Istud verò haud satis scio anima ut oportuit obseruent, qui Cœnæ quidem Domini interessē cogitantes, etiam nec suspectos nec delatos, ad fidei & resipiscientiæ suæ rationem coram pastore reddendam, maiore certè quam nos severitate, adiungunt, cæteros autem patiuntur arbitrio suo scipios excommunicare. Nos verò hæc verba Christi, Hoc facite, sanè expressum mandatum continere minimè negamus, ac proinde hanc fuisse Apostoli mentem, ut si qui se indignos sentirent, non putarent se reos non esse coram Deo si à Cœna abstinerent, quum eos potius laborare oportuerit ut dignè accederent. Tantum autem ab eo absimus, ut quoad eius fieri potest, quenquā à precepto Cœnæ Domini celebradæ absoluere

Refuta-
tio 2.

Refuta-
tio 3.

Arg. 15.
D. Erasti
aduersus
excommu-
nicatio-
nem.
Refuta-
tio 1.

Refuta-
tio 2.

E j.

seipsum patiamur, ut è cōtrario cōtumaces presbyteriū indignos esse qui ad mēsam Domini accedāt, idcīrcō pronūtiet vt studiū dignè ad illā testata pœnitētia accedēdi in ipfis excitet: & ne excōmunicatis quidē sed solis absentibus, vel morbū vel aliud necessariū impedimentū causantibus exceptis, quoties Cœna Domini celebratur, si Cœnæ Domini nō interfuisse cōperiātur, ad presbyteriū vocētur: vbi qui excōmunicati fuerāt seuerē increpātur, quod suā ipso-rū salutē aspernati edere distulerūt suæ resipiscētiæ testimoniū, & sedulō cōmoneſiūt vt oblatā tantā gratiā, primo quoq; tēpore amplectātur: cæteri verò, nisi iustam excusationem attulerint, pro delicti ratione redargutintur. Illud autem nunquam concesserimus, præcepisse Paulum, vt etiam qui se indignos esse sentirent, indignè potius ad Cœnam accederent, quàm ab ea abstinerent. Nam certè nihil hoc esset aliud, quàm obedientiæ prætextu, ad mandati transgressionem homines impellere, quum grauius etiam peccet qui indignè ad Cœnam accedit, quàm qui suæ indignitatis sibi conscius, nec dum ad tentationem vincendam satis potens, à mensa Domini mauult abstine-re, quàm grauius iudicium sibi accersere.

Non vult regnum suum extēnum, Christus, in his terris, circunscribi angustioribus finib⁹ inter Christianos, quàm voluerit olim Deus inter Iudeos Ecclesiam concludi. Voluit autē omnes, tum Iudeos & exterorū quoque circuncisos earundem ceremoniarum fieri participes, & sceleratos gladio plecti mādauit. Ergo hic etiam vult Christus omnes baptizatos seu Christianos recte de religione sentiētes isdem ceremoniis extēnis vti, flagitosos autem à Magistratu coerceri. Propositionem concedimus, assumptionem distinguimus. Sic enim omnes Iudeos voluit Deus eadem sa-cra participare, vt tamen nonnullos, nisi resipiscētiā aperta confessione & detestatione testarentur, excluderet: quem ordinem & nos sequendum dicimus, quum excommunicationem tuemur. Deinde quod dicitur de sceleratis gladio plectendis, in omnibus locum non habet, quum omnia scelera capitalia nunquā fuerint: inō etiam ob multa facta excluderētur homines à tempi aditu, quibus nulla pœna ciuilis erat constituta. Denique respondēo vt huius argumenti membra cohārerent, sic potius colligenda fui- se.

Refutatio 3.

Refutatio 1.

Refutatio 2.

Refutatio 3.

se. Non vult angustius regnum suum Christus sub Euangelio quam sub Lege fieri. At fieret angustius si excommunicationi locus esset inter Christianos, cui locus inter ludos non fuit. Ergo, &c. In hoc autem argumento, non ea tantum, quam modò diximus, ratione assumptionem inficiamus, verum etiam duabus aliis non minus apertis. Tantum enim abest ut excommunicatio imminuat fidelium cœtum, ut contra maximè adaugeat, quum è contrario id circò exerceatur, tum ne fermentum totam massam vitiet, ut nos docet Apostolus: tum ut ouis quæ aberrauit (alioqui peritura, quoniam alia nulla ratione se patitur ad viam reuocari) ouili restituatur. Contrà verò interfectione contumacium, quam etiam in eos qui fermentato pane tempore azymalium vñ essent valuisse, in his thesibus contendit D. Erastus, quis non videt ouium numerum, quod ad extermitem faltem cœtum attinet, sine ullo remedio imminui, ac breui tempore, si hæc sententia obtineret, ad perexiguum, & penè nullum numerum redigi?

Huc videntur (inquit D. Erastus) spectare similitudines retis, nuptiarum, zizaniae, quæ nihil admunt Magistrati suum munus legitime exercenti, sed monent tantum in externo Christi regno seu Ecclesia, bonos & malos futuros, qui tamen ex ea non sint eiendi, ne pro malis bonos aliquando extirpemus. Agnoscimus Catholicorum aduersus Donatistas (quibus hodie successerunt Anabaptistæ) argumentum, sed longè alio consilio propositum: nempe partim aduersus voluntarias secessiones, quasi vbi vitiosi sunt, Ecclesia non sit: partim etiam aduersus immodicam quorundam in exercenda excommunicatione seueritatem: quod vtrumq; nos quoque damnamus, quum hæc potestas non sit ad destructionem, sed ad ædificationem data. Nam aliqua sunt etiam mala non temere mouenda, nec impetu, sed sensim medicanda. Sed aliud est rē ipsam tollere, quam, quod olim Catholici aduersus Donatistas faciebant, & nos quoque pro virili facimus, abusum damnare. Itæ verò similitudines de vniuersali Ecclesiæ repurgatione, nunquam ante ultimum diem futura, loquuntur, quæ particulares euulsiones, siue à Magistratu, siue Ecclesiastico iudicio legitimè factas non prohibet.

Et hæc quidem omnino sunt D. Erasti argumēta ex quib[us] Cōfirmā-

E ij.

Ar. 17. D.
Eraſti, ad-
uersus ex
commu-
nicatio-
nem.
August.
toto lib.
3. contra
epist. Par-
meniani.

tio perpe
tui vñus
excomu
nicatio
nis in Ec
clesia.

bus minimè dubitat quin excommunicationem ostendat, non modò nullo prorsus Prophetarum aut Apostolorum verbo nisi, verum etiam aperte & Dei mandatis, & Prophetarum ac Apostolorum exemplis refutari. Sed quo iure ex his rationibus id colligat, non recusamus quin alij diuident. Nuc ad tertiam ipsius scripti partem accedimus, in qua constituimus excommunicationem tum expresso Dei verbo, tum etiam & veteris & Apostolicæ Ecclesiæ exemplis, confirmare.

Argu. 1.
pro excō
munica
tione.

Luc.23,
43.
2.Cor.12,
4.
Apoc.2,7.

Arborem illam vitæ, partim sacramentum & tessera animalis simul & immortalis vitæ, cuius tunc erant compotes Adamus & Heua, partim etiam Christi typum fuisse, à quo melior etiam illis erat speranda vita, ipsa cognominatio illius arboris ostendit: itidemque paradisi appellatio, ad cœlestem illam sedem translata: & Ioannes in Apocalypsi. Eiectio igitur illa ex illo paradiſo, aspectum & usum huius arboris illis adimens, quid aliud fuit, quam, ut ab Augustino quoque appellatur, excommunicatione, & quidem omnium grauissima? ut pote irreuocabilis quod ad priorem illum immortale creptam vitam attinet, non in illis tantum duabus, sed in omnibus ipsorum posteris. Quominus autem, quum illud decretū MORTE MORIERIS utramq; mortem compleatur, Deus non sit illud utrinque exequutus, obstatit immensa illa ipsius bonitas: peccatum illorum sic puniens, ut inde sequuta statim non sit mors ipsa, sed mortalitas, post aliquam animalis vitam usuram: & præterea altera mortem non modò non infligens, sed resipiscientibus, & beatum illud semen nasciturum amplectentibus, pro amissa animali immortalitate, spiritualem illam infinitè præstantiorem tribuens: pro typo illo denique nunquam ipsis restituto, aliud sacramentum multò expressius, & eorum conditioni in quam per peccatum inciderant conuenientius substituens: sacrificia videlicet, quibus nostram cum Deo reconciliationem, iam tum & in illorum duorum, & in posteriorum credentium animis obsignare coepit: cæteris fidearentibus, excommunicationi perpetuae, ac proinde extilio perpetuo obnoxii. Atenim, dicet aliquis, ubi presbyterium? Nihil igitur istud ad hanc de qua disputamus excommunicationem. Ego vero quamuis Deus ipse tum in cœlis

apud

apud se iudicium illud decreuerit, tu in terris hanc sententiam extra ordinem tulerit, tamen inde effici nego diuersam hanc fuisse re ipsa excommunicationem ab ea quā sub Lege synedriū exercuit, & nunc in Ecclesia Christiana presbyterium in terris exercet: quum eadem fuisse fatendum sit Patriarcharum, & Leuitica sacrificia, quamvis plurimis circumstantiis diuersa.

Alterum excommunicationis, non maioris tantum, verum maximæ, adeoque anathematis horrendi exemplum in Caino habemus, quem quum ob fraticidium pronuntiat Dominus maledictum, addita perpetui à sua facie exiliij poena, simul illum ab externo cultu prohibet: ut recte Augustinus dicat, ab eo tempore duas ciuitates coepisse, unam Dei, quæ est Ecclesia, cuius peculiares sunt ritus sacri promissionibus adiuncti, & extra quam non est salus: alteram vero huius seculi, ex qua exeat oportet, quisquis non vult interire. Neque causa est rursum, cur hoc ut à nobis excogitatum repudietur, quum Lutherus excommunicatum fuisse Cainum aperte scribat, quod de anathemate est intelligendum: & Aben Ezra, illa verba, A facie Domini, expendens, recte omnino, ut mihi quidem videtur, moneat, quum alioqui Domini sit terra, id omnino referendum ad locum cultui Dei destinatum, ubi etiam patribus apparere soleret, putà ubi Adamus conuenire cum sua familia consueuerat, à quo videns ille infelix se se nulla spe redditus ceci, recte statuit se à Dei quoque conspectu repellit.

Fuit igitur etiam ante Legem Mosis, ipso Deo auctore, usurpata excommunicatio, quam postea exercuisse Adamum cum suis liquet ex illa filiorum Dei à filiis hominum distinctione, quæ sub Enos, Adami nepore, manifestè in vsu esse coepit. Sic enim vertendus est & explicandus locus ille Mosis, sub nativitate Enos (natus est autem ab occiso Abele annis circiter centum & sex) coepisse agnominationem ex Dei nomine: anathemate videlicet quo percussus fuerat Cainus, ad haeredes etiam ipsius, paternam impietatem sequutos (exceptis si qui se se familiis Sethi adiunxerunt) propagato, & persistante harum dñiarum familiarium separatione, donec tandem corruptela ipsam familiam Sethi, id est Ecclesiā inuaderet, quæ fuit quoque diluuij cau-

Argu. 2.
pro excō-
municati-
one, ex
vetere te-
stamento.

Augu.lib.
de Ciuit.
15.cap.1.

sa. Quinam igitur fuerit excommunicatio humanum recens commentū, quam ipsem Deus ab ipso mundi exordio, ante constitutum suæ domus ordinem exercuit?

Arg. 3. pro
excomu-
nicatione
ex veteri
testamen-
to.

Iam verò quod ad Legem Mosis attinet, ciuilibus & Ecclesiasticis iudiciis constitutis, non temerè fuisse quosuis, licet circuncisos, ad sacros cœtus adhibitos negari non potest. Quid est autem excommunicari si hoc non est? Primum igitur arcebantur immundi à templi aditu, à sacrificiis, ab eſu Paschæ, imo & à communi conuictu, quum quicquid tangerent immundum quoque fieret, quod argumentum, quum tam partui faciat, D. Erastus, ut penè insanire dicat qui ad illud configunt, operæ pretium est ipsius rationes sigillatim expendere: qua in re si paulò fuero prolixior, & quædam etiam repetiero quæ superiùs attigi, spero facile mihi benignum & veritatis amicum lectorum id esse condonaturum.

Refutatio
objec-
tiōnū aduer-
sus tertium
argumen-

Non loquitur (inquit D. Erastus) *scriptura de ea immunditia, de qua nobis sermo est, nec illa immunditia legalis quicquam ad nostrum scopum pertinet.* Legalem hanc immunditatem quo sensu appellat, vellemus paulò saltē planiùs ab ipso fuisse extum.

Obiect. 1.
Respō. 1.

Coniicimus tamen legalem ab eo dici, quæ merè carnalis siue externea esset, neque aliud quām corpus attingeret. Vt cumque sit, magnopere hoc pertinere ad nostrū institutum arbitramur. Ponamus enim, prorsus fuisse quem esse vult, cui tamē persuaserit, quod sæpe inculcat: eos videlicet qui scelus, vel peccatum admisissent, pro immun dis non habitos: qui verò cádauer aut aliud eiusmodi vetrum exteriùs attigissent, usque adeò impuros habitos, vt quosuis alios suo contactu inficerent, nedum ut sacriss interesse ipsis liceret? Imo quis non potiùs, vel iniquissimam fuisse Legem Dei (quod vel cogitare nefarium est) existimet, vel quantò turpior est animi, quā vnius corporis macula, tanto istos, quām illos habitos fuisse impuriores?

Respō. 2.

Et certè ita esse, mox demōstrabimus. Præterea vel inanes has ceremonias legalis immunditiae fuisse dicat oporet, vel aliquid adumbrasse. Quidnam autem illud sit, seposito contentionis studio, liquidò constare potest: id ipsum nimirum, quod omnibus ceremoniis commune est, ut carnalia *ναρ' ἀναλογία* sint spiritualium figuræ: ac proinde corporis

poris sordibus, pollutio interior, vel ab ipso hominis exortu, vel aliis postea vitiis, vel vtrōque modo cōtracta, sit designata, velutq; oculis ipsis subiecta, vt quod homines maximè volunt nescire, vel in oculos inuitorum incurreret.

Quum autem scriberet D. Erastus, non præsentium, sed futurorum vel præteriorum figuram proponi consueuisse, nimium angustis finibus profecto circumscripsit legaliū ceremoniarum usum, quod vel vnica circuncisio docere potest, cuius usus in rem quoque præsentem, nēpe pollutionē carnis significatam respiciebat. Denique nihil planius ea de re dici ab ullo potest quām ab Apostolo, ubi tituū chirographum nobis cōtrarium dicit cruci affixum, & è medio sublatum fuisse per Christum: quoniam ritus illi vide licet non tantū erant futuræ expiationis, sed etiam præsentis coram Deo promeritæ condēnationis symbola. Imò etiam hodie Baptismum, & nostræ nativæ præsentis corruptionis, & nostræ simul renouationis symbolum esse constat. Itaque quum ab hac externa, & legali impuritate, ad interiorem argumentamur, tanquam ab ymbra, ad ipsius rei corpus, non obtrudimus ullas ambiguas aut commentitias allegorias, sed id afferimus, quod res ipsa verum esse coarguit.

Negat D. Erastus animos fuisse illa legali, id est externa impuritate cōtaminatos. At ego quaro, an nō sit peccatum, vel cogitare, vel facere, vel dicere, quod Deus vetuit, quantumcūque tandem illud sit. Hoc igitur quum ita se habeat, sequitur ut sciamus peccaritne aliquis an fecerit, nō in ipsius rei quæ præcipitur naturam inquirendum, animum ne videlicet an corpus respiciat, sitne externa, an verò ad conscientiam propriè respiciat quod præcipitur, sed quærendum esse demum an contra factum Dei præceptum, sit quidpiam, vel minus. Itaque Paulus de politicis qui buscunque ordinationibus loquens, parendum esse dicit magistratui, non propter iram duntaxat, verū etiam propter conscientiam: habitā videlicet non ipsius præceptionis, imò ne magistratus quidem ipsius propriè, sed præcientis Dei ratione: cui quisquis nō paret, sit peccati reus. Idem ergo multò magis de ciborum discrimine, de huius vel illius rei contactu vitando, denique de re quauis, vel

Obiect. 2.

Resp. 1.

Resp. 2.

Coloss. 2,
14.

Resp. 3.

Obiect. 3.
Resp. 1.

Ro. 13,5.

per se, vel probandæ hominum obedientiæ causa, ab ipso Deo constituta statuendum: eius videlicet præcepti voluntaria transgressione, etiam si nos aerem verberare, clavum pangere, quidquid denique vel leuissimum agere iuberet, conscientiam ipsam peccati ream, ac proinde impuram ac immundam constitui. Alioqui quo iure protoplastos illos, & nos in illis, Deus, propter eum arboris interdictæ, irreuocabili prioris mortis poena mulctasset.

Resp. 2.

Adhæc obiicit D. Erasmus, & quidē peracutè, multas potuisse contrahi eiusmodi immunditias, partim terrore cum nulla culpa coniuncto, ut si quis casu tetigisset immundum aliquid: deinde quod eiusmodi nonnullæ impuritates essent merè naturales, ut in gonorrhœa & menstruis: deniq; quod interdum talis etiam immunditia legalis non posset non admitti quin peccaretur, nedum ut conscientiam pollueret, ut quum immundus habebatur qui mortuum sepeluerat, quum tamen nefas esset mortuum relinquere insepultum. Ad hæc autem respondeo, de primo illo immunditia legalis genere, quāuis qui se se sciens & prudens pollueret, grauius peccaret, tamen quum ignorantia iuris peccantē non excusat, & in iis quæ Deus prohibet vitandis, nunquam sati attenti & circunspecti esse possimus, nullum hic locum peccato penitus excusando relinqui. Ad reliquas vero duas harum impuritatum species quod attinet, fateor iis non fuisse pollutam conscientiam, ac proinde qui sic habarentur immundi, abstentos duntaxat fuisse, non autē propriè excommunicatos: Deo nihilominus sic volente nationem nostram illam labem, & mortis originem ac naturam quasi in speculo contemplandam cunctis quoque propone. Neque id mirum videri debet, quum fortuiti quoque & inuoluntarij homicidij reus, excedere ex asylo usq; ad summi sacerdotis mortem prohibitus, non certè apud Deum excommunicatus, neque (sicut loqui solet Moses) excisus ex Israele haberetur, & tamen ab aditu templi & sacrificiis toto illo tempore excluderetur, sicut & leprosi, (ne excepta quidem Maria Mosis sorore) donec à lepra essent mundati. Nos autem de vere & propriè excommunicatis hic agimus.

Neque sanè sic inter ista immunditarum genera distinguen-

ET EXCOMMUNICATIONE. 41

guendum videtur, quin ista firmissima sit collectio. Egebāt omnes legali immunditia impuri sacrificiis pro delicto, etiamsi ignoranter fecerant quicquā contra vlla Dei præcepta. Erant ergo rei alicuius peccati: quæ certè conse- Num. 5, 6.
quatio negari nullo modò potest.

At enim (inquit D. Eraurus) non tamen arcebantur à sacrificio, sed potius ad id adigebantur. Ista verò conclusio vana est, Obiect. 4.
*quum duo ista non sint contradictoria , ita ut uno posito alterum tollatur, si rectè intelligantur. Nam inuitabantur quidem ad sacrificia , sed ad ea primùm omnium sacrificia, quorū necessitas illis imponebatur, in quibus oportuit vt confiterentur peccatum, quod alioqui fuerent, ex illo Dei verbo, Portabit iniquitatem suam , adeò ut non alia Lege ingratiam cum Deo & ipsius Ecclesia redirent. Erat enim hæc confessio particularis quæ conceptis verbis fiebat, ideoque vocabatur, Confessio verborum, cuius hæc etiam formulam edūt Iudæorum doctores, fidi proculdubio hac in re testes, in hæc verba Mosis, *Et erit quum deliquerit in uno ex illis (recensuit autem etiam externam immunditiam initio capitilis) confitebitur quod ipse peccauerit in ea re, & adducet oblationem pro delicto.* Hæc confessio, inquit illi, ita fiebat ad quam etiam Dauid Psal. 51. & Daniel, 9, 4. & filius ille prodigus , Lucas 18. alludere videntur. *Manus imponebat eiusmodi reus capiti hostiæ immolandaæ, & id quidem inter cornua eius, deinde sic dicebat, Obscro ô Domine, peccavi, inique egi, & prævaricatus sum coram te, sic & sic feci. Ecce pœnitet me, & pudet me operum meorum, nunquam reuertar ad rem istam.* Ergo ut ad rem redeam , eos qui non nisi adhibita confessione & expiatione ad sacra inuitabantur, fuisse, nisi id facerent, à sacrâ prohibitos, ipsa lex sanè ostendit. Nos verò quid tandem aliud agimus, & quò respicimus ; quum quempiam excommunicamus? num vt à Domino maneat alienatus: imò vt quis se à Deo alienauit , resipiscientiam testatus, iterū recipiat: qua in re tâtum absimus à severitate, vt exceptis grauissimis peccatis & offendiculis, priuatam in presbiterio pœnitentiam duntaxat requiramus : & in publica pœnitentia pastor sit peccatoris pœnitentis apud Ecclesiam interpres.*

Superest fortassis vna exceptio , nempe, *quum omnes iam* Object. 5.

F. j.

Resp. I.

tum essent peccatores, oportuisse omnes esse excommunicatos, si valeat quod diximus. Respondeo, re vera quoties peccamus, si Deus summo iure nobiscum agat, nos toties ab eo alienari, neque in gratiam vñquam, nisi præente resipiscientia & fide recipi: sed absit ut quoties peccatum fuit toties excommunicationis sententiam adhibendam fuisse, vel nunc esse dicamus: aut publicum resipiscientię testimoniū à singulis personis flagitemus. Quām enim multa nobis solis consciis, in dies & horas admittimus, quæ priuata coram Deo confessione, adiunctis precibus, condonantur? quām multa priuatim admittimus in proximum, quæ eliminari minimè necesse est, & quæ culpæ coram Deo depreciatione ex fide facta, & mutua reconciliatione deleri possunt inter Christianos, ac etiam debent? Quorsum etiā erant quotidiana preces, cū sacrificiis matutinis & vesper-tinis institutæ sub Lege? Quorsum nunc quoque sacros conuentus à reatus nostri confessione auspicamur, nisi vt quotidiana peccata, absque alia vlla cognitione, nobis condonentur? De solis igitur grauioribus peccatis, & cum offendiculo Ecclesiæ coniunctis, publicæ satisfactiones intelligendæ sunt, quæ partim vltro siebant, etiam quū nulla præcessisset excommunicationis sententia, & sub Lege vt diximus, & in prima etiam Ecclesia, vt ex Ioannis Baptiste historia, & Actis Apostolicis intelligi potest, quum adulti ad baptismum admitterentur: partim verò præeuntem excommunicationis sententiam consequebantur. Quū enim sacerdotis & iudicium munus esset de huiusmodi controversiis ex Lege Domini pronuntiare, siue de iure, siue de facto controversia erat, satis intelligitur oportuisse iudices, aliquid pronuntiare. Ea verò, ne si voluisset quidem syndicium, clādestina esse poterat, quum in templo fieret peccati confessio & expiatio.

Matth. 3,
6.
Act. 19,
19.

Obiect. 6

Resp.

Denique quod non semel scribit D. Erasmus, *eos qui impure vixissent, aut flagitium admississent, non fuisse apud Mosen impuros, siue immundos, sed eos qui legali tantum & externa impuritate se se polluissent, id est funus, aut cadaver, aut rem alias veritatem tetigissent, vehementer miramus.* Etenim, vt antea diximus, iniquissimum fuerit tale quipiam de Deo cogitare, quod tam seuerè externum contum

ET EXCOMMUNICATIONE. 43

Æum Lege sua puniat, ad flagitia verò manifesta veluti cō-nueat. Quibus ergo criminibus pœnæ capitales erāt con-stitutæ, vt homicidiis, adulteriis, ea si incidebant, non erat cur de spirituali coercitione magnopere sollicitum esset synedrium, nisi fortasse magistratus officium non faceret: & nunc quoque si fungerentur suo munere magistratus, de istiusmodi excommunicandis hominibus minimè la-boraremus. Quibus verò vel nullæ vel ciuiles tantùm mul-tæ indicebantur, ea si incidebant, eum quem diximus or-dinem seruari debuisse Moses disertis verbis significat, ex-pressis etiam quorundam eiusmodi facinorum speciebus, veluti si quis adiuratus deflexisset à veritate: si casu conti-gisset vt quispiam iusjurandū transgrederetur, si quid fraude ablatum retinuisse cum periurio, quæ sunt σωματοχινῶ, intelligenda, sicut & omnia ferè præcepta, vt, quum singu-laria omnia legibus comprehēdi non possint, certis tamen regulis constitutis, idem ius de rebus paribus statuatur. Ita-que etiā apud Ezram eiusdem iudicij forma solennis in eos seruatur, qui alienigenas vxores duxerant, decreta e-^{Ez. 9. &c.}_{10.} tiā in rebelles anathematis sententia.

In hoc autem explicando, probare D. Erasti sententiam ^{Obiect. 7.} non possumus, tradētis in suis illis thesibus totam rem istā nihil ad sacramenta pertinuisse, Cedò verò quamobrem? ^{Resp. 1.} quia, inquit, constat non sacerdotem Ezram, sed principes & se-niores seu magistratus edictum illud promulgasse. Atqui si valet hæc ratio vt quicquid à magistratu decernitur, ad sacra nō pertineat, quónam res reciderit? Imò si hoc verum esset, ^{Resp. 2.} quo iure vellet sacra ciuiliaque omnia, penes eandem po-testatem esse, vt olim fuisse contendit? Itaque ex eo quod profert consequi negamus, quod ipse colligit, nempe totū hoc negotium ciuile quiddam fuisse: sed potius functos of-ficio suo fuisse magistratus asserimus, qui ab ore Domini per Ezram loquentis, pendentes, auctoritate sua confirma-rit, quod ille ex Dei verbo referebat. Fuisse verò ista ad Ez-ram relata, tanquam ad eum propriè pertinētia, illi ipsi in-dicant, qui rem totam iudicarunt. *Surge enim, inquiūt, nego-tium enim istud ad te pertinet, & nos tecum sumus, Age igitur for-titer.* Illa igitur ratio prorsus cōcidit. Publicatio autē bono-rum, illud idem non euincit, sed contrarium prorsus con-

^{Obiect. 8.}

F ij.

Resp.1.

firmitat. Quomodo enim anathemate percussis, ac proinde execrabilibus, adeoque à Rep. Israeliteca segregatis, licuisset Pascha, vel sacros alias ritus celebrare? Quid plura: illud

Resp.2.

ipsum quod causam huic iudicio præbuit, idem planè confirmat. Fuerat enim hæc mens Ezræ & sacerdotum, ut nemo celebraret Pascha, nisi qui ab immunitia indigenarum sese segregasset, quod quim factum nō esset, hinc illa apud Ezram conquestio. Oportuit ergo cōtra legem fecisse, qui retentis prophaniis vxoribus, Pascha celebrarant, id quod etiam ipfius Ezræ grauissima & luctuosissima confessio coram Deo declarat. Quod ni veniam isti, peccato palam agnito, & addita expiatione fuissent deprecati, an obsecro, cessante etiam bonorum publicatione, ad sacra fuissent admissi? Ezdræ autem factum immeritò à D. Erasto in dubium retiocari, recte videlicet fecerit an secus, ex superioribus facile fuerit diiudicare.

Obiect.9.

Idem de Iosiae factō dictum volumus, à quo quum D. Erastus di-

2. Paralip.

ceret, pollutos etiam ipsos fuisse ad Paschæ celebrationem conuocato-

35.

res, minime debuit pretermittere, sic fuisse vocatos, ut rē & verbis

Respon.

idola quibus seruierant detestarentur, quod etiam sedulo factum

Obiectio

fuisse narrat historia. Sed quid si noluisset quispiam illi idolo-

10.

rūm & scelerū antea & torū execrationi assentiri? nem-

Respon.

pe vel eiectus fuisse, vel, si errore id accidisset, expiatione

2. Paral.

fuisset opus, sicut sub Ezechia factum fuerat. Itaque etiam

30.

adhibitos fuisse ianitores refert historia, quorum hoc qui-

2. Paral.

dem munus vel præcipuum fuisse ex Ioiadæ historia liquet,

23.

vt accedentes quoquo modo pollutos à foribus templi re-

pellerent.

Argu.4.

Superest locus insignis ex cap. Num. 19, vbi de separatio-

pro excō-

nis aquis disseritur. Illis igitur aspergi debere immundos,

mu-
nica-

tione ex inquit Moses, & addit. *Vix qui pollutus fuerit, & non expiaverit*

vetere te-

se, exterminabitur anima illa de medio cōgregationis. Dixerat au-

stamēto.

tē paulò ante, exterminabitur anima illa de Israhel, eo quod san-

Num. 19,

ctuariū Domini polluerit, & aqua separationis non fuerit sparsa su-

13,20.

per eū, unde manebit immundus. Ex ipsis igitur verbis hæc ne-

cessariò effici dicimus, primū, fuisse separatos, id est à re-

liquorum commercio exclusos illos immundos, de quibus

ibi agitur, sed finito septem dierum spatio, & nisi ritè in-

tra illos expiati fuisse, adhibita separationis aqua (id est

illis

illis separatis , cum Ecclesia hoc visibili testimonio reconciliandis destinata) si ausi fuissent nihilominus sese tāquam ritē expiatos immiscere , tum fuisse ex numero Israelitarū expunctos, nec alio loco habitos quām incircuncisos. Probant autem ista manifestē vtrāmque , de qua superius egimus , excommunicationem , nempe voluntariam vnam, quum vltro sese quispiam, quōd se immundum sciret, à reliquis seiungebat , & expiationibus vacabat : alteram per quam, ex sententia proculdubio synedrij, ad quod iudicia de mundis & immundis pertinebant, cuiquam sacris omnibus , adeoque aris & focis interdicebatur : qua de re mox pleniū agemus, Et de veteris quidem fœderis testimoniis haētenus.

Ex novo testamento , primūm proferimus locum Matthæi, *Si peccauerit in te frater tuus, ito & arguito eum inter te, & ipsum solum: si te audierit, fratrem tuum lucratus es, si verò te non audierit, accipe tecum unum adhuc vel duos, ut in ore duorum vel trium testimoniū, sit firmum totum negotium: quōd si neglexerit eos audire, dic Ecclesiæ: quōd si Ecclesiam audire neglexerit, sit tibi tan-*

*Leuit. 10,
10.*

*Argu.s.
pro excō-
munica-
tione, ex
novo te-
stamēto.
Matth.18,
15.*

quam Ethnicus & Publicanus. Amen dico vobis, quicquid ligauerit in terris, erit ligatum in cælis: & quicquid solueritis in terris, erit solutum in cælis. His verbis , cum vniuersa omnium ætatum & locorum Ecclesia, affirmamus disciplinam quæ sub Lege, in vetere populo, Deo authore, viguit, eodē auctore in Christiana Ecclesia constitui: ex qua tum ipsi iudices, tum ij qui rei sunt, tum etiam cœtus vniuersus, quod suum sit munus intelligent: quam omnem disciplinam his thesibus comprehendi non incommode posse existimo.

Dei voluntas est vt nemo ne ex minimis quidem pereat, sed potiūs qui aberrarunt, quām commodissimè fieri potest, in viam reuocentur.

Itaque in offendiculis non manifestis, primūm omnium danda tibi est opera, vt illum priuata inter te & illum commonefactione, peccato suo intellecto , resipiscentem , & Satanę eruptum lucrifacias.

Quōd si sese contumacem ille præbuerit, tamen ne tunc quidem de illo bene mereri definito , sed , adhibito vno & altero teste, coge, si potes, illum sui rationem habere.

Si tunc quoque rebellis fuerit, tum demum Ecclesiæ, id:

F iii,

est presbyterio, ab Ecclesia ad hoc ipsum diuinitus constituto, rem indicato, à quo commonefiat officij.

Quod si in presbyterium quoque contumax fuerit, tum planè habeatur ille, non ut frater, sed ut si esset incircumcisus & Publicanus.

Erit autem Ecclesiæ, quæ huiusmodi rebellem hominem tam grauis damnationis vinculis cōstrinxerit, iudicium in cœlis ratum, ut & eiusdē absolutio, si peccatum agnouerit.

Hunc igitur locum sic explicamus, omnibus certè quos vidimus, tum nouis, tum veteribus interpretibus, sine vila controuersia, consentientibus. D. Erastus verò his argumentis commotus, aliter sentit. *Agitur, inquit, de leuioribus delictis, & quæ alij alii remittere tenentur, quorum reticendorum facultas penes nos est, nō autem de graibus illis sceleribus quæ volunt nonnulli excommunicatione vindicari.*

Nostram autem huius loci interpretationem sic rursum pluribus explicabo. Christus (non certè ciuilis sed spiritualis Legislator, & Regnum illud suum non esse ex hoc mundo, tum voce, tum re ipsa testatus quum neque diuidundæ hereditatis iudex esse, neque in adulteram ferre sententiam vellet) non agit de forensibus controuersiis, quibus damnum nobis factum resarciri cupimus, aut alioqui ius nostrū priuatum coram Magistratibus persequimur: ac multò minùs agit de prouocationis iure, cæterisve eiusmodi: immòne de priuatis quidē offensis Christianè cōdonandis, quod est prorsus diuersum, & distinctè poste à Christus Petro respondet: sed de offendiculis agit, id est, de iis quæ quum incidunt, conscientiæ nostræ statum perturbant, non ob priuatum aliquod damnum: sed quoniam, vel si quid sit quo Dei præceptum violetur, nos animo angi oportet: vel malis exemplis instruimur ad malum, vt alicubi loquitur Apostolus. Denique peccati in aliquem admissi nomine quum hīc intelligātur, interprete Luca, offendicula, quæ propriè respiciunt conscientiam, regnum cœlorum, Dei tribunal: non autem quasvis offensiones aduersus proximum conceptas, ista (quauis sint nimirū s̄epe coniunctissima) sunt isto loco tamē accurate discernenda, & diuersis egent remediis, ciuilia videlicet ciuilibus, spiritualia spiritualibus: quorum illa sunt à legibus humanis & Magistratibus, ista

verò

Obiect. I.

Ioan. 18,
36.
Luc. 12, 13.
Ioā. 8, 10.

I. Cor. 8,
10:
Luc. 17, 1.
& dein
ceps.

verò à Dei Spiritu petenda, in cordibus nostris vel immediate per ipsam conscientiam, vel mediatae per fratres, aut publicum ministerium nos admonentis, ac efficaciter etiā immutatis. Christus igitur, verus & vnicus istius mali medicus, in hac concione apud Matthæum diuinissimè descripta, indicat in primis omnium ferè offendiculorū fontem, nempe quod alij alios, præsertim imbecilliores, despiciant: & tati mali auctoribus statim ab initio, nempe vers. 6. & 7. & deinceps, iudicium interminatus, tria subiicit remedia. Vnum (vers. 8. & 9.) vt occasiones, quas ex nobis ipsis atripit, turbandis nobis, Satan, cum quoquis potius ciuili nostro damno fugiamus, quam vltro nos demus in ipso offendiculo præcipites: quod & nostra & proximi nostri salute nihil debeat nobis esse charius. Alterum (à vers. 10. ad 15.) vt alij aliis præsertim infirmis manū porrigamus: quod fiet si eos nō despicerimus, vt qui quātō sunt infirmiores, tantō maiori curæ sint Deo Opt. Max. & quanto maius est periculum in quo versantur, tanto cauere nos studiosius oporteat ne prorsus cōcidant. Huius autē doctrinæ pulcherrimam applicationē videre licet apud Paulum ad Rom. c. 14. & 1. ad Corinth. 8. vbi de Christianæ libertatis vsu differit. Tertio autem loco docet Christus, admissis iam offendiculis, quem ordinem seruare deceat reuocandis in viam fratribus, qui offendiculum aliis præbuerint. Tractat autē vnicam hac in re hypothesis, nempe si offendiculum nō sit publicum, sed, exempli gratia, intra priuatos parietes, nec palam admissum. Nam si palam, & quasi omnibus consciis tale quidpiam sit factū, hinc quoque facile colligi potest, quæ sit tenenda ratio, quā docet etiā Paulus expressis verbis, & suo ipsius exēplo. Etenim si in eiusmodi priuatim admissis offendiculis isto duplicitis admonitionis circuitu id circōvtendum est, priusquam ad presbyterium res defera tur, ne temerè spargatur ignis quem potius sōpire charitas iubet: res ipsa ostendit publicum offendiculum requirere, vt si publica redargutio, de qua loquitur Apostolus 1. ad Tim. 5, 20. non sufficerit, quod non sint omnes Petro similes, & Gal. 20, 14. vt ei publica auctoritate remediu affera tur, siue de uno quopiam agatur, vt Tit. 3, 10. siue de pluribus: aut de doctrina, aut de moribus queratur, iubete Apo-

stolo tolli fermētum, ne tota massa inficiatur, non tantū
verbo παρατείσῃς, Tit.3,10. sed etiam verbo ἀφίσαθης, I.ad Tim.
6,5. immō etiam si verbo. ἀφοεῖσεν, Act.19,9. In occultis igi-
tūr offendiculis mandat Christus, vt fratum pudori simul
& saluti consulentes, priuatam primū fraternalmque ad-
monitionem adhibeamus: qux si ex animi sentētia succes-
serit, tum (inquit Christus tanti lucri spe homines ad istud
charitatis officium excitans) lucratus es fratrem tuum, id
est reuocatum ad agnitionem peccati, seruasti. Sin verò ni-
hil obtinueris, ne tamen desine (inquit Christus) saluti pro-
ximi studere, sed tamen prudenter age. Itaque hoc ipsum
rursum tenta, sed adhibitis testibus: partim vt admonitio
repetita maius habeat pondus, partim ne si deferēdus fue-
rit reus, id est si hanc quoque admonitionem contempse-
rit, & adeundum fuerit presbyterium potius quām sinatur
frater cōtumax perire, testes tibi desint, ex quibus, si sit o-
pus, & de tua charitate cōstet, & cōtumax ille redarguatur.

Gal 5,12.

Vbi verò iudicium tulerit Ecclesia peccatorem ad resipis-
centiam. vocans, si perrexerit ille in sua contumacia, tum
demum extremo remedio opus est, abscissione videlicet,
vt loquitur Apostolus, Mosen inuitatus: ac proinde officio
tuo defunctus, non alio loco eum habeto quām incircun-
cisum, & impudenter peccantem, quīcum ne communem
quidem cibum velis capere, nedum vt ad communia sacra
admittatur. Quisquis autem est eò usque contumax, sciat
iudicium illud Ecclesiæ, quod donec resipiscat pronihilo
ducit, non minus in cœlis ratum esse quām in terris, quum
agat Ecclesia nomine Dei quod agit, siue liget, siue sol-
uat. Hanc autem excisionem, salua, quoad eius fieri po-
test, charitate intelligēdam esse, & ad ipsius peccatoris sa-
lutem adhiberi, docet suis locis Apostolus. Christus igitur
(quod & D. Eraustus agnoscit) hac formula DIC ECCLE-
SIAE vtens, haud aliter habuit & loci in quo tum versaba-
tur, & temporis, quod tūc adhuc vigebat, rationem, quām
quum alibi de fraterna eius qui alterū lē sit recōciliatione
loquens, altaris & oblationis meminit. Ideoque cum om-
nibus & veteribus quos quidem noui, & recentioribus in-
terpretibus, existimo hanc formulam, TANQVAM Ethni-
cum esse & publicanum, δποτιωγιον declarari, Tradi Satanae, Ab-
scin-

1. ad Cor.

5.

2. ad Thes-

sal.3,15.

Matth.5,

23.

ET EXCOMMUNICATIONE. 49

scindi, Arceri à communicandi, Excommunicari, siue ex Christi membris non censeri, vnum & idem prorsus in genere declarare. D. Erastus autem totum hunc locum pro excōmunicatione nihil facere aduersus illam receptissimam interpretationem sequentibus obiectionibus contendit, quas sigillatim conabor refutare.

Primū igitur dissentit ille à nobis in eo de quo hīc agitur. Vult enim Christū hic loqui de leuioribus delictis, & quæ alij alii mittere tenentur, quorum reticendorum facultas penes nos est: non autem de grauibus illis sceleribus, quæ nos velimus excommunicatione medicari. Item, Christus, inquit, de publicis iniuriis hīc non instituit suos discipulos, sed quomodo priuata iniuria sint inter priuatos transigenda. Item non instituit hoc loco Christus disciplinam seu gubernationem spiritualem, sed docet quomodo priuata iniuria sint sine offensione proximi componenda.

Respondeo primū in genere de iniuriis, quas dico dupl̄citer considerari, nempe vel quatenus alter ab altero præter ius & æquum factō vel dictō lāditur: siue in seſe, siue in sua existimatione, quod Græci ὕλη vocant: siue in bonis & facultatibus suis, quod est Græcis ἀδικία: vel quatenus alicuius, etiā propriè seu directè non ita lāsi, conscientia offenditur. Sic nemo vir verè bonus quiuis aliquid iniuste dictum vel factum æquo animo ferre potest: verè autē Christianus longius etiam progressus offenditur, quoties aduersus Deum aliquid, siue prioris, siue posterioris tabulae violatione commissum, vel ipse videt, vel aliunde intelligit, vnde illud Pauli, 2. Cor. ii, 29. Quis offenditur, quin ego vrat? Hinc illa animi commotio exoritur, quæ in sacris præsertim literis, zelus dicitur, interdum quidem iusta & cum sancta indignatione, qualis fuit illa Mōsis Israelitas inter se contendentes arguentis, (quæ res posteriorē tabulam respiciebat) & quū prior tabula esset violata, duas illas tabulas confringentis: itidēmque Prophetarum passim omnium, ipsiusque adeò Christi in primis: interdum autem cum ignorātia coniunctus, qualis fuit ille sēpissimè Iudeorum, quum Christi non satis cogniti sermonibus offenduntur, & Euangelium postea in Apostolis persequerētur: quod & ipsi Paulo, quum adhuc Phariseus esset, vñfūnit. Huiusmodi verò dicta vel facta, Dei quidē ipsius respectu

Obiect. r.
D. Erasti,
aduersus
superiore
nostram
explica-
tionem.

Resp. i.

G j.

50 DE PRESBYTERIO

αμαρτίματα vel ἁστομάτα propriè dicuntur: hominum autem, quorum conscientia sic offenditur, habita ratione, in sacris literis generali quidem nomine *ἀδικίματα*, sed *αμαρτίματα*, id est peccata, propriètate & peculiariter *σκάνδαλα* vocantur, quæ Latini Theologi offendicula interpretati sunt, quod offensus animus, quasi ad ea impingens, resiliat: vnde verba illa *σκάνδαλοι ζευνται*, & *σκάνδαλοι ζεδενται*, tam frequenter in scriptis Apostolicis occurrentia. Perperam igitur tum voces istæ, tum res ipsæ profectò ista D. Erasti expositione confunduntur, quod his rationibus probo. Primum ex Matth. & Lucæ verbis. Nam *ἀμαρτίεν* quidem sapissimè in sacris literis pro *ἀδικίαν* accipitur, scandali vero & scandalizandi voces semper ad conscientiam & Dei tribunal referuntur: & quanquam sapè *ἀδικίματα*, & *ἱλέπτες* sunt scandalorum initia, tamen id perpetuum non est: & tunc quoque quum id accidit, sunt ista dico distinguenda ut diuersa, quum posteriorius à priore exoriatur. Deinde Christum vel ut Iurisconsultum ciuiliter, vel ut Philosophum *ἱθικῶς* de mutuis iuriis amicè & pacatè transigendis fuisse loquutum, ac non potius de eius qui vel in læso proximo vel directè in Deum peccarit, tum pacada conscientia, tum procuranda salute, nullus unquam mihi persuaserit: quum illud quidè sit à Christi spirituali regno diuersum: istud vero cum Euāgelij ministerio coniunctissimum. Sed & hoc demonstrant apertissimè verbum *ἐπέβλημα* lucratus es: Christo videlicet, ex peccato & morte erēpto: quod frigidū admodum fuerit de bona alterius gratia recuperata intelligere: itidemque ECCLESIAE vocabulum, quod de cognitione apud iudices merè ciuiles accipere perabsurdū est. Nā alioqui totos dies & noctes sedisse iudices oportuerit, si de quibusvis alterius in alterum peccatis, quæ amicè componi non potuerunt, interpellādi fuerint: sicut de offendiculis, siue per se publicis, vel initio quidè priuatis, sed postea per peccatoris præfractam contumaciam patefactis, necessariò cognoscere debet Ecclesia, id est presbyteriū: ne de pastorū & seniorum manu requiratur peccatoris sanguis. Verba enim ista,

Resp. 2.

Resp. 3.

Resp. 4.

Ezech. 33.

4.

DIC ECCLESIAE, non simpliciter quid fieri vel non fieri possit declarat, sed quod necessariò & ex Christianæ charitatis officio faciendum est præcipit, ut & priora illa Argue,

gue, & Assume.

Accedo ad alterum Erasti dictum, in quo contendit de priuatis delictis siue iniuriis h̄ic agi, id est quibus vnuſquispiam duntaxat sit l̄æſus, ad quem etiam pertineant verba ista Argue, Assume, & Dic Ecclesię: suam hanc sententiam confirmans istis Christi verbis. IN TE. item INTER TE ET ILLVM SOLVM: item SIT TIBI. Ego vero priuatum offendiculum intelligo, quod priuatim, id est non palam, nec publicè, audientibus quibusuis, sit admissum, nec tamen vſque adeò priuatum, vt vnuſ tantum semper fuerit offensus, nedum vt de ciuili vnius alicuius occulta l̄æſione possit accipi. Etenim si res ita se haberet, quinam testes in illa repetita admonitione aduersus inficiantē possint adhiberi? & quibus tandem testimoniis reus præfracte contumax ab Ecclesia posset coargui? Immō ne cōuenire quidē propriè videntur ei ipſi in quem ciuiliter esſet peccatū istæ Arguendi siue Obiurgādi partes, si prorsus illi ſoli nota eſſet iſta l̄æſio. Quid si enim aduersarius contumax ſe potius l̄æſum eſſe regereret? aut, vt fieri nimium ſæpe confueuit, totum illud factum inficiaretur, quod nullis testibus probari poſſe intelligeret? nōnne qui ſic l̄æſus eſſet vltorius progrediens, vt h̄ic facere iubet Christus, discordiam augeret, ac etiam ipſe ſibi malum accerferet? Functus igitur fuerit hominis Christiani minuere talis quispia, eum à quo l̄æſus eſſet priuatim officij admonens, &c, quum longius procedere tutò nequiret, testatus potius acceptam iniuriam ſeſe vltro condonare, contumacem alterum arcano Dei iudicio relinquere. Quæ quum ita ſe habeant, iſtis quidem vocibus IN TE, INTER TE, SIT TIBI: fateor ſingularem aliquam personam intelligi, ſed neque illas de vnicō tantum conſcio accipi poſſe arbitror: neque ei propriè cui ſit facta iniuria, partes iſtas ſemel atque iterum arguendi, ac tandem ad Ecclesiam reum deferendi conuenire puto: ſed tertio potius cuipiam, cuius conſcientiam quispia vel in altero fratre ledendo, vel in Deum ipsum direc̄te peccando, non quidem palam & publice, non tamē ſine testibus offenderit, à quibus, ſi ſit opus, coarguatur. Eſt enim inter id quod publicè fit, & id quod vnicō tantum conſcio admittitur medium quiddam, quam demūm hy-

Resp. 2.

G ij.

52 DE PRESBYTERIO

pothesin hīc tractat Christus.

Obiect. 3.
D. Erast. Iam accedo ad tertium illud quod existimat D. Erastus,
nempe de *lenioribus tantum delictis hīc agi, quæ alij alij remitte-*
re tenentur, & quorum reticēdorū facultas penes nos est. Id quod
tribus argumentis confirmat, quæ sigillatim à nobis excu-
tientur.

Resp. 1. Primūm igitur hoc est ipsius argumentum, ut probet de
leuiculis tantūm iniuriis hīc agi, quoniam (inquit) *de graui-*
būs sceleribus non potuit ita inter priuatos transfigi. Ista vero con-
iectura, quām multis certissimis argumentis refellitur? Nā
de atrocissimis etiam iniuriis, immō & de criminibus, (ex-
cepto in Israelite politia homicidio voluntario) quòd ad

Leuit. 21,
31, & 24,
21. priuatum damnum attinet, transfigere inter se priuatis iure
conceditur. Immō atrocissimas etiam iniurias condonare
tenentur Christiani, neque necessariò apud Magistratum

Resp. 2.
Māth. 1,
19. illas persequi cogūtur, ut appareat ex Iosephi exemplo: ne-
que ius suum persequi odio, vel vīlo vindicandē iniurię af-
fectu Christianis licet. Christus autem hoc loco, sicut pau-
lò antè ostendimus, non simpliciter quid facere sui causa,
vel nō facere Christianus aliquis ab altero lāsus possit, sed
quid facere ex Christiana charitate teneatur, aduersus eū,
qui seipsum aduersus Deum, ipso conscientia, obfirmarit.

Resp. 3. Addit postea D. Erastus alteram sententiæ suæ rationem,
quòd *grauias sceleras probabile sit reos non fuisse confessuros.* Istud
vero cuiusmodi tandem est: Nam leuissima quoque negari
possunt, & nimium sāpē confueuerunt: nec magis adhibe-
ri testes, vel in Ecclesia conuincire reus quispiam potest in
leuibus delictis, quām in grauissimis, si uno duntaxat
conscio fuerit peccatum, quo modo vult D. Erastus has
priuatas iniuriias intelligi.

Obiect. 4.
D. Erast. Aliud autem eius argumentum nihilo firmius est, nem-
pe quòd *grauiorum scelerum reus non dimitteretur impunitus.* Nā
duo præsupponit D. Erastus, quæ ipso contextu refellun-
tur. Verba enim illa, Si Ecclesiam non audierit, manifestè
ostendunt Ecclesiam minimè fuisse mutam, sed sentētiam,
secundūm allegata & probata, & quidem damnatoriam,
tulisse. Quenam autem delato & conuictō reo pœna præ-
scripta fuerit, quòd ad cōscientiam attinet, ex legibus ob-
lationum pro peccato intelligitur: nempe confessio, adhi-
bito.

ET EXCOMMUNICATIO N E. 53

bito sacrificio testata, priusquam ad sacra reus admittetur. Sublatis autem illis ceremoniis, perspicue liquet quid presbyterium aduersus eiusmodi peccatores constituerit, nempe ut peccati sui detestatione suam resipiscentiam testaretur: quod si faceret, haud alio loco, quādiu contumax permaneret, haberetur, quam olim vel incircensis, vel circensis quidem foris, sed intus indignus qui inter Israëlitas censeretur. Quod si tale id erat de quo delatus & conuictus fuisset reus, ut ciuilē quoq; pœnā aliquā ex legibus mereretur, ea quoq; à Magistratu non negligebatur: quod etiam nū hodie in Ecclesiis Christianis obseruatur. Sed existimauit nimirum D. Eraſtus vel impunitum dimitti, qui ciuili pœna nō puniatur: vel illud SIT TIBI SIC VTE THNICVS ET PVBLICANVS ad vnicum illum accusatorem referri: quæ interpretatio duabus firmissimis rationibus refellitur. Nam, obsecro, quam recte cautum fuisset publicæ paci & concordie, si ab uno quidem reus iste pro impietate & scelerato, à ceteris vero vir probus & honestus habitus fuisset? Deinde considerasse nō videtur D. Eraſtus illa Ecclesiæ sententia non puniri simpliciter & propriè sive priuatā, sive publicam offendam, sed præfractam & nullis aliis remediis cedentem aduersus Ecclesiam contumaciā: quod peccatum est omnium grauiſſimum, ideoque solo salutari cauterio sanabile. Quod si quis roget cur igitur additum sit pronomen illud TIBI, ac cur non scriptum sit potius: SIT VOBIS, vel SIT ECCLESIAE, vel indefinite, SIT VTE THNICVS: respondeo id factum, quoniam quum ageretur de priuato, id est non publico offendiculo, proposita fuit hypothēsis in persona singulare delatoris: quod tamen res ipsa clamat non esse semper præcisè de uno quopiam accipiendum. Quid si enim, et si non publicum, tamen non vni duntaxat, sed pluribus, intra priuatos tamen parietes obiectum esset istud offendiculum? an tunc statim esset deferendus ad Ecclesiam reus, ac non potius ea, quam hic præscribit Christus via, & mitioribus remediis consulendum peccatoris conscientiae & salutis?

Præterea, quod mox subiicit Christus, & quidem plurali numero, & in discipulorum persona, legitimum Ecclesiæ nomine confessum congregatum intelligens, anno de-

Leuit. 6,2,
& dein-
ceps.
Num. 5,
6, & dein-
ceps.

Resp. 2.

Resp. 3.

Resp. 4.

Resp. 5.

G. iij,

monstrat contumacem reum minimè fuisse impunitū dimissum? Immò publico, id est Ecclesiæ iudicio damnatam ipsius, aduersus totam Ecclesiam in presbyterorum persona, cōtumaciam? Nec enim istud **LIGAVERITIS, & SOLVERITIS** vni cuiquam & quidem priuato, immò ne pluribus quidem in Ecclesia *idiōtis*, sed Ecclesiastica demū auctoritate præditis & congregatis conuenire potest: neque de carceribus aut corporali poena, sed de spiritu sive conscientiæ constrictione vel absolutione in terris quidem legitimè factis, sed in cœlis quoq; ratis, hoc intelligi, tota res ipsa, & spirituale Christi regnum manifestè ostendit.

Obiect. 5. Sic quoque refellitur quod ait D. Erasmus *hic agi de priuatis & leuioribus iniuriis, quarum pœna sunt arbitriae: ac proinde fieri potuisse ut iniuria vel tam leuis videretur, ut nullam meretur pœnam, vel leni increpatione castigaretur, qua nibilo melior factus pergeret esse iniurius, ac fieri etiam potuisse ut reus fauore vel gratia elaberetur.* Præterquam enim quòd antea certis rationibus ostendimus de iniuriis ciuilibus hīc non agi, sed de offendiculis, quibus suam & aliorum conscientiam lædit qui peccat, nec in verbis Christi vlla est vel leuissima istarum rerum mentio: nec vlla grauior pœna infligi potuit, quam censeri ut *Ethnicum & Publicanum*, id est extra Ecclesiam Dei, tum in terris, tum in cœlis.

Resp. 1. **Resp. 2.** Quid plura? si quod vult D. Erasmus verum esset, nempe de priuatis & quidem leuiibus iniuriis fraternè conciliādis hīc agi, quas etiam remittere teneamur, quinam ista fuerint inter se consentanea? Num enim remittere videtur iniuriam qui fratrem à quo læsus est, præsertim leuiter, non contentus priuatim arguisse, quasi iudicis partes agens, testes etiam aduersus inficiantem, aut sese non summittentem assumat, ac tandem reum ad Ecclesiæ tribunal, sive ciuile, vt vult Erasmus, sive Ecclesiasticum compellat? Verba enim illa Christi sunt non simpliciter ostendentis quid, vel fieri vel omitti bona conscientia possit, sed quomodo Christianè sit agendum cum proximo offendiculi alicuius auctore, vt eius conscientiæ & saluti consulatur. Vnde & illud appareat ea deum quæ postea Christus Petro respondit, ad priuatas iniurias, quæ sint remittendæ, pertinere, & à superiore tractatione de offendiculis diuersa, atq; adeò, quan-

ET EXCOMMUNICATI ONE. 55

quanuis ex charitate (vt cætera omnia) alio tamen prorsus modo esse tractanda, nisi se sanabilem initio præstiterit qui peccauit. Et haec tenus quidem de prima illa quadruplici obiectione.

Nunc autem ad alia quædam respondeo, in quibus etiā ab illo dissentio in huius loci expositione. Vult enim *E C- CL E S I A E* nomine intelligi synedrium ciuile, siue Magistratum proprium Iudeorum, ut inde colligat hoc loco non institui disciplinam seu gubernationem spiritualem. Sed huius cōsequuntur fundamentum eo ipso refellitur quod alibi tuerit D. Erastus, contendens penes vnum & idem synedrium fuisse tum ciuilem, tum Ecclesiasticam siue spiritualem iurisdictionem: qua de re suo loco differemus, nempe quum ad disputationem de presbyterio ventum erit.

In his autem verbis. *Sit tibi ut Ethnicus & Publicanus, notandum est, inquit, non dicit, sit tibi Ethnicus & Publicanus, sed inseri particulam ὁμερ.* Sed quorsum hoc? & quid hinc tandem consequi potest aduersus excommunicationem? Nam certè contumacia efficere non potuit vt qui circūcisus erat, fieret incircuncisus: aut euaderet publicanus, qui publicanus non erat: Ideò rectè addidit Christus particulam ὁμερ, ac si diceret, quantumuis iste sit Iudæus & circuncisus (agebat enim de offendiculo fratris in fratrem) perinde tamē eum habeto vt gentilem & profanum, & eodem loco quo publicani Iudæi à Iudæis haberis solent.

Hac autem formula excommunicationem significari negat D. Erastus, ac de nomine quidē Ethnici mox viderimus: de publicano vero loquens, *non memini, inquit, legere, vel Matthæum vel Zacheum, vel alium quempiam publicanum à sacrificiis religionis, & templi ceremoniis ac sacramentis prohibitus fuisse.* Ego vero iam antea respondi publicanos Iudæos *eo nomine quod redemptores essent vestigialium non potuisse haberi prophanos.* Itaque dubium non est Iudæos Romanorum odio potius quam ob aliud quicquam fuisse publicanis, magis etiam quam ipsis Romanis, infenos: vt quum adiicit Christus, *TANQVAM PUBLICANVS* non decrescat oratio, sicut D. Erastus existimauit, sed potius amplificetur, quemadmodū hodie meritò nobis execrabilior esset Christianus aliquis ad Turcæ religionem

Obiect. 6,
D. Erasti.

Resp. 1.

Obiect. 7,
D. Erasti.

Resp. 1.

Obiect. 8,
D. Erasti.

Resp. 1.

36 DE PRESBYTERIO

deficiens, quām qui Turca natus esset. *At non agitur, inquit D. Erastus, de apostatis publicanis.* Ego verò concedo, non omnes publicanos fuisse manifestos apostatas, ac proinde fateor Iudæos in plerisque modum non tenuisse. Fuisse tamen Iudæis maximè execrabilis Publicanos, satis est ad nostræ interpretationis confirmationem, quoniam in eiusmodi loquutionum genere non semper quid iustè & moderatè fiat, sed simpliciter interdum quid fieri soleat attendit. Iure tamen Publicanos non superstitionis solū (à quibus minimè æquum est ut regulam temerè sumamus) sed etiam verè religiosis, fuisse abominandos, declarant etiam querelæ veteres ipsorum Romanorum, aduersus summam Publicanorum auaritiam & rapinas, de quibus sic Liuius lib. 45. Aemilius, inquit, in Macedonia ordinanda, metalli Macedonici quod ingens vestigia erat, locationesque rusticorum prædiorum tolli censuit, quod intelligeret sine publicano ea exerceri non posse: & ubi publicanus est, ibi aut ius publicum vanum, aut libertatem sociis nullam esse. Quod si hæc inter ipsos Romanos de Publicanis erat existimatio, quid Iudei de suis qui sese cum illis coniungerent, meritò existimauerint, cuius facile est iudicare. Ideò hæc duo vocabula, *Publicani & peccatores* ferè coniungi solent in Euangelica historia: & Ioh. Baptista, eos compellans, Nihil amplius quām quod vobis constitutum est, exige. *At Christus Matthæum & Zachæum inter suos recenseret.* Nempe ut Iudæos à nemine iudicatos: & quoniā ille quidem usque adeò mutatus erat, ut mēsam etiam defereret: iste verò eousque resipuerat, ut quadruplum restitueret. *At cibum capere Christus cum aliis quoque non dubitat.* Nempe ut resipiscentiæ viam ingressos, adduceret ad Patrem, prout se offerebat occasio: quod cum excōmunicatione non pugnat, imò quām optimè consentit, sicut Apostolus docet. *At reliqui etiam Iudei, non dicuntur Matthæum aut Zachæum à templo vel sacrificiis prohibuisse.* Imòne Dominum quidem ipsum: nempe non quod deferset voluntas, sed quod potestate Dei arcana, ac metu etiam populi cohiberentur, adeò ut Pharisæi etiam ipsi, interdū cum eo cibum caperent. *At Publicanus etiam in templo precans à Christo introducitur, ex more proculdubio tum recepto.* Concedimus, de Publicanis Iudæis, quos Iudei inuiti

Resp. 2.

Resp. 3.

Resp. 4.

2. Thess. 3,

15.

Resp. 5.

Resp. 6.

ET EXCOMMUNICATIO N E. 57

inuiti ferre, ut alia multa, Romanorum metu, cogebantur: Ipsos verò interea cum Publicanis sacrificasse, quibuscum erat eis religio consuetudinem ullam habere, ne probabile quidem est.

Ad Ethnici verò nomen quod attinet, quo se valde premisentit D. Erastus, quod incircuncisos constet (etiam si pro iis hoc potenterib[us] offerrentur victimæ) ab ipso quoque templi atrio interiore, ubi erat sacrificiorum altare, fuisse prohibitos: hunc locum ad ciuilem iurisdictionem translatum, tripliciter explicat. Ac primum quidem ita, ut hic sit sensus, *Si quis sic castigatus (verbis videlicet) ab Ecclesia, ob leuiculis iniuriis, pergit esse iniurius, non teneris eum admonere ut prius, sed poteris rectè Magistratum adire: quæ interpretatio, inquit, simplex est, minimèque coacta, sed rei naturæ, consuetudini, & Christianæ charitati consentanea.* Ego verò aliter prorsus sentio. Aut enim ex Christi verbis, aut ex re ipsa eliciatur hæc expositio necesse est. In verbis autem quid tandem inuenietur ex quo de iniuriis leuiculis, de persecutione in altera inferenda iniuria, de alio quopiam adeundo tribuhalim mentionem ullam hic fieri meritò suspicemur? Nec enim, dixit Christus, *si leuiter peccaueris, sed si peccaueris, & de nullis iniuriis, neque publicis, neque priuatis, sed de offendiculis hic agi antea ostendimus: neque dixit Christus si perrexerit esse iniurius, sed si te, nempe neque solum, neque cum testibus, & Ecclesiam non audierit.* Dicitur autem non audire qui non obsequitur monenti, id est qui peccatum non agnoscit, nec peccato satisfacit, quod multò minus est quam iniuriam iniuria cumulare. Neque *habere quempiam ut Ethnicum*, significare potest vocare in ius ad Magistratum Romanum, siue ullum alium. Sin verò res ipsa spectetur, certè, sicut iam sepius diximus, vix potest cōdonasse iniuriam dici (qua de re mox Petro, de priuatis iniuriis, nō de offendiculis, roganti Christus respōdet, & alibi sāpē p̄cipit) qui de priuata iniuria (præscritim leui, ut D. Erastus contendit) fratrem non contentus primum arguisse, deinde adhibitis testibus admonuisse, ad Magistratus usque tribunal illum reluctante in persecutio[n]e. Immo non paucæ sunt ciuitates, in quibus nulla de leuibus iniuriis datur actio: & actionem priuatarum iniuriarum Iurisconsulti, non magno tempo-

Obiect. 9,
D. Erasti.

Act. 21, 28,
& 29.

Resp. 1.

Resp. 2.

Resp. 3.

H. j.

Resp. 4. ris spatio definiunt. Denique, ut iterum quod sepe iam dixi repetā, istae voceſ *Assume*, *Argue*, & *Sit tibi*, non sunt simpliciter aliquid concedentis, vel liberum facientis, sed abſolute quipiam præcipientis, ideoque hanc interpretationem manifeste refellunt. Etsi enim bona conscientia potest quispiam Christianus, accepta iniuria, apud Christianum Magistratum de accepto per iniuriam damno queri, modo purum & ab omni odio alienum animum afferat: tamen de leuibus iniuriis vix charitas verè Christiana patitur, ut iudex adeatur, & ne ob atrocissimā quidem iniuriā cogitur quisquam Magistratum appellare, si potius eam remittere, & quamvis non resipiscēti penitus condonare velit.

Obiectio
10. D. Eraſti.
Resp. I.

Altera D. Eraſti huius loci expositio hæc est, *Sit tibi* ut *Ethnicus* & *Publicanus*, id est, si iniuriosus stare nolit primi synedrij sententiæ (varia enim erant & ἵπταλληται Iudeorum synedria) licebit iniuria affecto causam agere apud alia synedria. Ego vero concedo varia fuisse pro causarum videlicet grauitate iudicū apud Iudeos concilia, quod etiam allusit Christus Matth. 5, 20. Sed an ab yno ad alterum prouocare licuerit, istud nec scio: & ut licuerit, quānam est tādem vel leuissima de prouocationis iure in his Christi verbis mentio?

Obiectio
11. D. Eraſti.
Resp. I.

Tertia expositio est huiusmodi verbis à D. Eraſto expreffa. *Potest*, inquit, *tertio dici*, & fortasse *rectius*, *Christum ad sui temporis statum respicientem* (quibus bonam partem potentia synedrij ad se transtulerant Romani, præsertim in causis iniuriarum & similibus) docere Iudeos non debere cum suis fratribus litigare (ne videlicet offensionis causam præbeant) priusquam experti sint transactionem apud sua gētis iudices. Nam si Iudeus litem habuisset cum *Ethnico* vel *Publicano*, cogebatur eum apud præsidem Romanorum in iudicio conuenire. Sit ergo tibi, inquit Christus, pertinax ille frater ut *Publicanus* & *Ethnicus*, id est sic cum eo poteris apud præsum magistratum agere causam tuam ac si *Ethnicus* esset. Hic vero mihi liceat Eraſto Eraſtum opponere. Contendit enim, & quidem multis verbis, Iudea quoque in prouinciam redacta, Iudeos fuisse vsque adeō *κατερόμων* habitos à Romanis, ut penes eos, Hierosolymis præsertim, capitalia quoque iudicia fuerint. Ego vero quām istud verum fuerit quo tempore, vixit & sermonem hunc habuit Christus,

ad

ET EX COMMUNICATIONE. 59

ad illud ipsum tempus accommodatum, nūc non dispuo:
sed hoc quæro, quinam istud cōsentaneum sit ei quod hic
dicit, Romanos videlicet ad se trāstulisse cognitionem de
iniuriis & cæteris eiusmodi controversiis inter Iudæos v-
trinque litigantes exortis, quam deum hypothesin Chri-
stus hoc loco proponit. Quæro præterea, quum satis con-
stet quām ægrè seruierint Romanis Iudæi, quinam credi-
bile sit Iudæum quempiam, leuij præsertim iniuria affectū,
(vt contendit in hunc locum D. Erastus) voluisse suum ius
apud Romanorum tribunal persequendo, totam suam gē-
tem offendere, potius quām leue iniuria, etiā non satisfa-
cienti condonare: vel eum qui testibus conuictus & syn-
drij iudicio causa cecidisset, maluisse præ contumacia, in
totius gentis odium vtrò incurrire, quām culpam agno-
scere & deprecari: atque adeò multam, si qua esset ipsi im-
posita, persoluere. Quæro & illud, si de his causis apud præ-
fidem prouincia agi oportuit, an passuri fuerint Romani
synedrium siue Magistratus Iudæorum, (vt D. Erastus in-
terpretatur,) hanc cognitionem sibi attribuere. Quæro de-
nique an causa apud Iudæorum ~~ad~~ synedrium cogni-
ta, licuerit ad Romanos prouocare: &c, si quid eiusmodi fa-
ctum esset, an ita fuisset cautum vel actoris vel rei con-
scientia, vel publice tranquillitat, ac non potius ad infini-
tas publicas turbas patefactus aditus? Istud verò certè
Christo minimè propositum fuit: ac proinde ne Paulo qui-
dem, vt qui agens non de offendiculorum remedio, sed de
controversiis forensibus, siue ~~ne~~ ~~βιωτινῶν~~, disertè, & sine
exceptione, Christianos iubet de iure suo quovis potius
cedere, quām apud prophanorum tribunal litigare: idcir-
co potius iubens arbitros deligi qui de huiusmodi contro-
uersiis inter Christianos sine fori strepitu statuant: nedum
vt hic assentiri possim D. Erasto tradenti iisdem de rebus
hic à Christo, & in epistola ad Corinthios priore ab Apo-
stolo quæri, & quod Christus paucioribus hic docuit, à
Paulo pleniùs explicari.

Sed & verbal ligandi & soluendi apud Matth. D. Erasto Obiectio
non placet ad synedrij iudicium, sed adeum in quem sit ^{12. D. Era}
peccatum accommodari, ita vt hoc loco, *is dicitur ligare,* ^{st. q}
qui iniuriam retinet, quum fratrem contumacem reddit inexcusab-

H ij.

bilem: & soluere, qui iniuriam remittit, & fratrem iniuriosum admonitione fraterna ad paenitentiam adductum lucratur. Nam, inquit, nisi verba Ligandi & Soluendi de fraterna priuatarum iniuriorum compositione intelligentur, cur Christus postea subiicit παλιν λέγω ὑμῖν, iterum dico vobis, si duo ex vobis consenserint in terra, &c? Respondeo particulam illam ITERVM, ex communione vni, repetitam actionem declarare, nec aliud significare quam particulam præterea: sicut, rursum vel iterum loqui dicitur qui loquitur, etiamsi de rebus diuersissimis, immo etiam interdum repugnantibus loquatur. Fateor tamen hoc quoque Christi dictum, ut & superiora, ad mutuā consensionem spectare: at non eam qua quispiam Iesus in gratiam cum altero redeat, sed qua coadunatur Deo & Ecclesiæ, qui quopiam offendiculo conscientiam fratris laedens se se quadrantenus à Deo & fratre segregarit. Cofitmat autem Christus his verbis id quod de iudicij Ecclesiæ in terris pronuntiati ratihabitione in cœlis dixerat, argumento à comparatis sumpto. Nam si duorum aut trium duntaxat, in nomine Dei congregatorum & consentientium preces minimè sunt vanæ, multò magis irritum non erit quod legitimum Ecclesiæ synedrium, in Dei nomine, ut loquitur Apostolus, congregatum, legitimè & ex Dei verbo statuerit, siue ligans, siue soluens. Sed age de re ipsa dicamus.

Resp. 2. Primum igitur respondeo, ut vniuersam scripturam euoluat D. Erasmus, nunquam tamen inuenitrum verba Ligandi, & Soluendi aliis quam publico ministerio fungentibus, & quidem metaphorice, diuinè videlicet & spiritualis potestatis respectu, tribui. Sunt enim iudicialia haec verba. Ideoq; ad hanc (id est nullo publico munere in Ecclesia fungentes, quos postea laicos vocarunt) minimè pertinentia: ius autem istud Christi nomine & auctoritate docendi, redarguendi, & erudiendi, quorum priora duo ad dogmata, duo posteriora ad mores spectant, tum ad vniuersalem prædicationem in totius gregis cœtu, tum ad singulas oues prout requirit necessitas, ac etiam ad particulares presbyterij censuras spectat, ut expressis verbi diuini testimoniosis, & tū ipsius Christi, tum Prophetarum & Apostolorum exemplis liquet. Ligare igitur ipso interprete Christo, est peccata retinere: Soluere autem, peccata remittere, idque ex di-

uinitus

2. ad Tim.
3, 16.Ioan. 20,
23.

ii H

ET EXCOMMUNICATIONE. 61

uinitus concessa auctoritate. Quis ergo illam D. Erasti interpretationem admittat, quasi ligare quidem sit inexcusabilem reddere: Soluere vero sit priuatam iniuriam condonare.

Deinde, recte quidem D. Erastus docet in ministerio publico remittere & retinere peccata nihil aliud esse, quam denuntiare Dei nomine & mandato, remitti peccata resipiscientibus & credentibus, retineri contumacibus & incredulis, quod, sicuti modò dixi, interdum vniuersaliter siue indefinite toti gregi declaratur, interdum singulis personis in admonitionibus & censuris Ecclesiasticis applicatur. In priuata verò reconciliatione & priuatis iniuriis longè aliter se res habet. Illa enim vnius Dei sunt per os delegatorum suorum ministrorum loquentis: istorum autem unum ex nobis præstare possumus, nempe ius nostrum proximo nostro remittere: alterum autem, nempe iniuriam non condonare, nescio quā tandem piis possit accommodari, presertim in causis priuatis & leuiculis, de quibus vnis hic agi contendit. Etsi autem quoties etiam priuatus priuatum, ritè ex Dei verbo, & Christiana charitate, vel aruit, vel solatur, neque hoc recipere alter dedignatur, ratum hoc est etiam in cœlis (quo sensu accipiendū est quod ex Theophylacto, & ex Augustini sermone in Matth. 16. mox audiemus) tamen verbis Ligandi & Soluendi, sacram & solennem actionē semper significari affirmo. Præterea quum tria præcesserint in sermone Christi, nempe una priuata, & inter duos solos, deinde altera rursum admonitio duobus vel tribus testibus adhibitis facta: & tandem delatio ad Ecclesiam: quā tandem fit, ut non ad hanc tertiam potius quam ad illas duas hæc verba D. Erastus referat? Nā si duo tantum sunt, quorum vnius necessariò vel soluit, vel ligat, alter verò soluitur, vel ligatur: certè non potest vni homini congruere verbum pluralis numeri, Ligaueritis, & Solueritis. Sed ne secundæ quidem admonitioni, ista satis conueniunt, in qua videlicet nulli adhibiti fuerint iudices, sed testes duntaxat. Restat ergo ut Ecclesia, id est, presbyterium, soluere & ligare dicatur, quod & series contextus, & ratio etiam ipsa demonstrant. Nam obsecro, quæ hæc efficit iniquitas, aliquem sedere in sua causa accusatore simul & iudicem: id quod tamen fiat necesse est, si D. Erasti sen-

Resp. 3.

Resp. 4.

Resp. 5.

H iij.

Resp.6.

tentia valeat. Quid si culpa penes ipsum reprehensorem fuerit, ut s̄apenuimero contingit? nempe necesse est fateri eum qui non iustè sit ligatus, eo vinculo non teneri. At ligabit tamen iste, si non de iure, vt vulgo loquuntur, tamen de facto, si D. Erasti interpretationem sequamur: & insontem habebit accusator pro Ethnico & Publicano. Quę autem inde rixæ, quot querimoniae, quot offendicula, quot tandem schismata exorientur, nedum vt sic consulatur, ipsorum priuatorum concordiae, & Ecclesiæ paci? Quòd si quis excipiat iniustè quoque posse à Synedrio iudicari, concedemus id quidem contingere posse, quod & ipse filius Dei expertus est: ideoque in rectè constitutis Ecclesiis huic etiam malo vitando esse prospectum: sed tamen, nisi quum manifesta est iniquitas, pro synedrio præsumendum esse, ac proinde schisma, nisi hominum improbitate, vix ob causam causam exoriri posse. Denique respondemus, vt non possit omnibus malis prospici, retinendum esse tamen ordinem semel in Ecclesia à filio Dei constitutum, & quo adiutoriu fieri potest, in uiolabiliter conseruandum. Hunc morem autem quem tuemur, fuisse perpetuum in tota veteri Ecclesia Christiana, quam multis testimoniis probari possit, mox cognoscemus. Israeliticum verò Synedzion, ea consuetudine usum fuisse, ad quam Christus his verbis respectivit palam est ex Nume. cap. 19. quod supra citauimus, vnde etiam apparet, quid sit Ligare, nempe peccati & immunditiae laqueis constrictum pronuntiare, denique ex Israele: siue ex cœtu Israelitarum extrudere: vnde consequebatur, vt non iam tanquam Israelita, neque tanquam vir bonus, sed veluti incircucis & Publicanus, sceleratus videlicet, & impurus aliquis à cœtu censeretur. Adscribam autem ppterera quod in suo Thesbite, scribit hac de re Elias Leuita, recens quidem scriptor, sed pereruditus & ex certa veteri traditione: *Tres sunt, inquit, apud nos Iudeos anathematum, (id est excommunicationum) species, nempe NIDD VI, CHEREM, & SCHAMMATA. NIDD VI est expulsio, quam separationem diximus partim voluntariam fuisse, quum immundis se vltro indicabant, & expiationem petebant: partim inuioluntariam, si vt immundus aliquis fuisset à synedrio condemnatus, vnde aqua NIDD A, id est, expulsionis siue separatio-*

Resp.7.

Resp.8.

Resp.9.

rationis vocata est, quod expiationi istiusmodi hominum esset dicata, adiuncta solenni peccati confessione. *Quod si quis non resipuerit* (id est expiationem iniunctam neglexisset, & synedrij iudicio se immorigerum præbuisset, quod apud Christum est, Ecclesiam non audire) *anathematizabant eum per CHEREM*, (& hoc est exscindere ex Israele, siue ex populis suis, siue ex medio congregationis, vt aliquis amplius non censeretur Israelita, sed velut Ethnicus, vt Christus loquitur). *Quod si adhuc paenitentiam non ageret, meschammatabant eum*, (id est reum mortis, videlicet aeternæ iudicabant) & dicitur *SCHAMMATA, quasi ibi mors.* Erat autem hoc anathema fortassis irreuocabile, cuius nullum in Ecclesia usum Chrysostomus admittit, nisi aduersus dogmata. Hæc ille, quibus & superiora plurimùm confirmantur, vt quod respexerit Christus, planè cognoscatur: & multa Pauli loca illustrari possunt.

Denique profert D. Erasmus in sua sententia duos locos, vnum ex Augustino, alterum ex Theophylacto. Quod ad Augustinum attinet, concedimus eum (vt & alibi sèpè magnus iste vir, in suis concionibus, non summam habet propriæ alicuius loci interpretationis rationem) in illo quem D. Erasmus citat sermone, ad priuatam reconciliationem trahere istam ligandi & soluendi potestate: sed præsupposito Ecclesiæ iudicio, cui subscribēs priuatus quispiam, quodammodo & ipse ligare & soluere aduersariū dicatur. Non potuit enim nō vidisse tatus vir quam periculosa, & quantis potius discordiis quam pacificationibus occasionem præbitura fuisset hæc priuatorum iudiciorum licentia. Itaque alibi sic scripsit multò rectius & magis appositè, atque adeò veluti in eorum sententiam inuehens, qui stabilita ignoscendi mansuetudine, vellent extinctam esse disciplinam. At ille contra: *Ignoscendi misericors mansuetudo, inquit, propter quam dictum est, non solum septies &c. non ad hoc valet ut sit iniquitas impunita* (hoc D. Erasmus concedit magistratu) *aut torpens & dormiens disciplina* (hac D. Erasmus Ecclesiæ tributam negat) *quod potius oblitus, quam diligēs vigilans que vindicta.* Non est igitur tyrannicum vel ὀλιγαρχικόν aliquid excommunicatio, neque Ecclesiæ exitialis est, nec imprudente consilio introducta, si Augustino, vel

Obiectio
13. D. Era
sti.
Resp. I.

Serm. 16.
De verb:
Domini
in Matth.

Resp. 2.

Lib. 1. cō-
tra aduer-
Leg. &
proph. c.
17.
Vide etiā
locū Aug.
tract. 50.
in 12. cap.
Io. Item.
homil. sc̄a

ipſi potius Christo c̄redimus. *Claues quippe regni celorum, ibidem (inquit Augustinus) sic dedit Christus Ecclesiae, ut non solum diceret, quae solueritis &c. Verum & adiungeret, quae ligaueritis in terra, erunt ligata & in celo, quia bona est & vindicandi iustitia.* Illud enim, quod ait, si nec Ecclesiam audierit, sit tibi sicut Ethnicus & Publicanus, grauius est quam si gladio feriretur, si flammis absorberetur, si feris subrigeretur. Nam ibi quoque subiunxit, Amen, dico vobis, quae ligaueritis super terram, erunt ligata & in celis, ut intelligeretur quanto grauius sit punitus, qui veluti relictus est impunitus. En quæ sit Augustini, de hoc loco sententia, D. Erasti certè opinioni prorsus repugnans. Theophylactum verò non aliud etiam sentire, quam quod modò dixi, nempe Ligare & Soluere priuatos homines, qui præeundi iudicio Synedrij subscriptentes, contumacem aduersarium habent pro Ethnico & Publicano, ex eo ipso loco intelligitur, quæ D. Erastus citat, sed nō integrū. Ista enim præcedūt, quibus nostra quidem sententia confirmatur, D. Erasti verò dogma prorsus evertitur: *ἴαν δὲ τὰς εἰναγότας ἀράδην, Τοῦτο εἶσαι λόγος εἰς τὸν τοῦτον ιδιαῖς ναραρμεταδῷ τῇ τοι εἰλλογῇ. id est, sin verò ne Ecclesiam quidem audierit, abiiciatur; ne quid sua malitia, aliis quoque imperiat.* En ut de electione ab ipso Ecclesiæ cœtu Theophylactus illud intellexit? Idem autem de solutione quoque quod de ligatione intelligendum est. Nam alioqui stare non possent, quæ de priuata condonatione vel retentione commemorat, quoniam nisi resipiscat qui in proximum peccauit, etiam si millies ei cōdonarit priuatus quem offenderit, manet coram Deo ligatus: contrà verò qui resipuit, & officio erga fratrem funditus est, etiam si condonare iniuriam is recusat quem offendit, coram Deo est absolutus. Et de istis quidem D. Erasti obiectiōnibus haētenus.

Argu. 6. *Vetat Dominus dare quod sanctum est canibus. Sanctorum autem nomine intelliguntur (interpretē Apostolo) μυσθέα. quorū munica-*
pro excō
funt dispensatores qui ὑπεριπέπτενται καὶ vocantur: & porcorum istius-
tionē.
Matth. 7, modi & canum nomina, nullis melius quadrant, quam iis quos in
6. Ecclesiam prius admissos, experientia tales esse comprobavit, & Ec-
cl. Cor. 4, 1. clesia indicavit. Ergo talibus vetat Dominus dare sua mysteria, ac
proinde sacramenta dispensare. Propositio huius argumenti
Obiect. 1. negari non potest, Assumptio est ne vivi p̄dov. Negat autem D. Erastus nomine Sancti & Margaritarum, significari aliud
D. Erasti.
quam

ET EXCOMMUNICATIONE. 65

quām sanē doctrinę ferociter resistentes. Sed quamnam affert suæ sententiæ rationem? istam videlicet. *Nemo certè magis* *suit porcus aut canis, quām Pharisæi & Sadducæi.* Dominus tamen non destitit illis vitam eternam offerre, tum quoque quum super Hierusalem lugeret. Sed quorsum istud? Nam ne excommunicatis quidem desinimus Verbum salutis offerre: nec aliò spectat excōmunicatio, quā vt resipiscéti spiritus saluus sit in die Domini. Et sanē perdifficile est cognitu hoc discrimen, quum & canes & porci interdum in oves mutantur verbi prædicatione, & contrà multi qui speciem oviūm habebant, degenerent in canes & porcos, & ipsos *avertiat deplorans* iubeat Paulus leniter erudire, 2. Tim. 2,25. Ipsa igitur doctrinæ repudiatio pertinax, vel hypocrisis sati supérque detecta, prodit aliqua porci vel canis indicia: sic tamen incerta, vt non immerito comparariit Dominus regnum cœlorum sagenæ quiduis arripienti. At de sacramentis aliud censendum est, cuius discriminis est manifesta ratio. Verbum enim Domini est velut bonum semen, quod in incertum satoribus euentum seritur, donec ex effectis demum cum persecuerantia coniunctis appareat. Sacra menta verò, ac præsertim olim quidem sacrificia, nūc verò Cœna Domini, præsupponit discretam fidei professio nem, idèoque non baptizatur à Philippo Eunuchus nisi edita veræ fidei confessione: neque adulti priùs ad Baptismum admitti debent, quām Catechumeni fuerint. Prædo baptisimi verò peculiaris est ratio, de quo nunc non est disserèdi locus. Sit ergo quispiam Catechumenus, qui Baptismum petat, fidei confessionem verbis edere paratus, sed qui de mutanda scelerata vita simul, vt baptisimi *ἐπερώτης* testatur, cōmonefactus, velut de scorto (exempli gratia) abiiciendo, de alieno restituendo, peccatum nolit agnoscere, & meliorem vitam polliceri: an D. Erastus communicandum illi dixerit *ταλισμάνια*, sacramentum, impudenter id petenti, ac non potius eum cum ignominia repellendum? Non poterit tamen, fatigor, dici excommunicatus qui nunquam in cœtu fuerit admisius. Sed hunc eundem ponamus iam baptizatum, ob sceleratam vitam, & non abiectū scortum, ad seniores vocatum, & ab iisdem conuictum, resipientiā nullam polliceri, sed in suo cœno sese volutare, aut

Resp. I.

I. j.

in ipsum etiam presbyterium procaciter inuehi, & tamen Cœnam Domini petere, an hūc porcum & canem, à mensa Domini, vbi sanctum illud in manus datur, vbi filius ipse Dei, quauis margarita infinitis modis pretiosior, participandus offertur, non arcendum dicemus, vt olim Simonem illum Petrus à manuum impositione, & Spiritus sancti donis prohibuit, cui tamen alterum itidem sanctū, alterāmque margaritam, id est verbum resipiscentiae & salutis offert? Sed quorsum istud Christi neminem absolutè vel singulariter ab Euangelij auditione arcentis exemplū, vt Ioannes quoq; Baptista eos ippos baptisauit quos vocat viperarū sobolē? Nec enim hęc Ecclesiastica iudicia Ioannes vel Christus exercendi munere functi sunt in Ecclesia Israelitica. Quid autem sit aduersus conuictos & iudicatos canes & porcos agendum ab Ecclesia gubernatoribus ostendit Paulus, in Timothei persona illorum cœtum compellans, &c, post illorum canum ac porcorum graphicam descriptionem, ytens verbo παρατέθησαι.

2. Tim. 3,
5.

Obiect. 2.
D. Eraſti.

Resp. 1.

Tit. 1, 16.
Resp. 2.

Secundo loco negat D. Eraſtus, canum & porcorum nomine, intelligi posse, qui in dissoluiōre vita tantum peccant, eandem alioqui religionem nobiscum profitentes: sed manifestos Euangeli hostes & persecutores. Neq; nos verò impure vite quosuis, sed dūtaxat qui sunt aueravonē, neq; Ecclesiā audiunt, excōmunicādos cēsemus. Manifestos autem rabidos canes, impudenter in ipsa Ecclesia pastores & gregem allatrantes, & porcos cœtum Domini in quo censi volunt, fœdantes, ac Domini vineam vastantes, fidei certè professio exterior non subleuat, sed potius nocentiores reddit, quod Christū ore quidem profitentur, factis autem negent. Iſmael enim & Esau erant circuncisi, & verum Deum cum Abraham foris agnoscabant: exhäuserantur tamen, ille quidem quod ancillæ filius quum esset, filium benedictionis allatraret: iste verò quod porcus prophanus esset, simplicem ouiculā paratus dilaniare. Vterque sanè Ecclesiastica excommunicationis (cuius auctor est Deus, ministri verò sunt homines ad id designati, cuiusmodi erant Abrahamus & Iſaacus in suis familiis) viuum suis illis temporibus exemplum, & venturis seculis eiusdem typus fuerunt, nisi forte domum Abrahami & Iſaci negauerimus fuisse Ecclesiæ domicilium,

lum, & terram Canaan foederis tessaram, adeoque coelestis hereditatis typum. Imò verò annon manifeste videmus Christum, ut eorum qui in Ecclesia versantur, immunditiē argueret, ad legales impuritates allusisse, quum porcos & canes, impurissima sub Legi animalia, metaphorice nominaret? Denique quum res ipsa, & quotidiana experientia doceant, longè facilius ex ipsis operibus quam ex oris confessione discerni posse qui verbo quidem tenus oues, impuris autem moribus canes sunt & porci: mihi quidem nemo facilè persuaserit, nō potius oportere sollicitos esse pastores & gubernatores Ecclesiae ad istos bene & verè abundantibus discernendos, de vita examine, quam de fidei & externa professione: nedum ut ista contentos illos esse oporteat. Sic enim discernere nos docet Propheta verè in tabernaculum Dei admittendos, & ciuitatis Dei ciues. Et ita Christus ipse ultimo die, oues ab hædis distingueat: nec aliter passim Prophetæ & Apostoli, verè pietatis externum testimonium à secunda tabula petere consueuerunt.

Quid plura hos quoque canes & porcos esse dicimus in sinu Ecclesiæ versantes, quibuscum monet verè fideles Apostolus, ut ne cibus quidem capiatur, nedum ut sacra Domini mensa ipsis pateat, ybi quidem tales fuerint legitimè declarati. Hos etiam ipsis esse dicimus, quos quum graphicè prorsus descripsisset Iudas, & iis tāquam maculis inquinari dixisset Agapas, (communia videlicet quæ tunc agitantur conuiua sacra, & quibus adiuncta erat Eucharistia, ut ex Paulo & Tertulliano liquet,) tandem, *alios*, inquit, (nempe qui se dociles præbent) *habito delectu commiserani*, *alios verò terrore*, (iudicio videlicet seueriore, id est minis, aut etiam ligando & Satanæ tradendo) *seruate, ex flammis abreptos* (hic enim est finis excommunicationis, ut sensu peccati & pudore affectus qui aberrarat, in viam redeat: quia bona est, ut ex Augustino citauimus, & vindicādi iustitia) *odio habentes eam vestem que carnis* (id est rei tā impuræ, quam isti sunt, alludit enim ad legalem impuritatem) *contactus sit maculata*. Erant autem Agaparum maculæ, quoniam negligentia pastorum tanta iam tum erat, ut eos minimè extruderent, sicut oportuerat: sicut Corinthij scortorem illum inter se versari, crudeli misericordia patieban-

Resp. 3.

Resp. 4.

Psal. 15, 1.
Matth. 25,
35.

Resp. 5.

Resp. 6.
Iud. 12, &
21.

August.
cōtra aduers. legis
lib. I.c. 17.

Chrys. de
compun-
etione
cordis
lib. i.

tur, qua de re sic iampridem Chrysostomus. *Videamus*, ait, quid alia etiam Domini precepta contineant: Nolite, inquit, dare quod sanctum est canibus, neque proiicie vestras margaritas ante porcos. At nos laudis amore, & iactantiae virtute corrupti, etiam huic precepto contraria gerimus, atque hominibus neque intellectu purum, neque sanam fidem gerentibus, IN SUPER ETIAM PEC-
CATORVM MACVLIS INNEXIS, sine vlla DISCRETIO-
NE, mysteriorum sacra nudamus. Et mox idem de iis loquutus, qui priusquam teneat ipsam Christi religionem, ad sancta Christianorum admittebatur, tandem alia etiam addit, ad dissolutionem vitæ pertinentia, & merito. Vter enim est impurior, qui sanctis abutitur, quorum vim ignorat, an qui sciens & volens illa contaminat? Neque solùm in hoc, inquit, sed interdum & in eo prænarracemur huius PRÆCEPTIVIM, quū eos quos nouimus impure vite homines, (neglecto videlicet Ecclesiae iudicio, quo illos eiici siue vt canes & porcos, siue vt Ethnicos & Publicanos declarari oportuit) violentos, ra-
paces, impuros, & per omnia porcis & canibus similes, diuini sacra-
menti (mensa Domini videlicet sic per Antonomasiam ap-
pellatae) participes effici patimur.

Obiect. 3.
D. Erasti.
Resp. 1.

Resp. 2.

Excipit tertio loco D. Erastus, non pollui bonos à malis. An verò Chrysostomum & veteres omnes Ecclesiæ, ne vna quidem excepta, canes & porcos à sacræ abigentes, vel hoc non vidisse, vel cum Donatistis, quos acerrime reprehenderunt sensisse arbitrabimur? vel nos, quoniam idem facimus, pro Anabaptistis habendi? Antecedens igitur huius enthymematis credimus: Sed valere negamus hanc conse-
quutionē. Non polluantur boni etiā mali nonnulli eandē atque boni Cœnam accipiant. Ergo mali non sunt à Cœna prohibēdi. Est enim certè manifestus paralogismus, in quo pro causa statuitur quod causa non est. Nec enim malos à mensa Domini arcemus, quasi bonis illam polluant, quimi ex Apostolo didicerimus, omnia esse munda mundis: sed quia sibi illam polluunt. Pastorum autem munus est huiusmodi pollutionē, quantum in se est impedire, ne & ipsi rei sint sacrarij ab alio, sua ipsorum socordia, polluti: quia impuri sibi manducant & bibunt iudicium: pastorum autē munus est, aberrantes reuocare, quod etiam interdum fit seueritate, ipsaque pabuli ad tempus subductione: quia de-
nique

ET EXCOMMUNICATIONE. 69

nique bonos mali malis exemplis contaminant, & suo fermento massam corruptunt. Sic autem rectum fuisset argumentum. Mali non polluunt Cœnam bonis, Ergo bonis, etiam si mali sint permixti, Cœna tamen pura est. Sed hæc mixturam impedire est seniorum munus, ob eas quas attigerat rationes, quod etiam Apostoli sedulo monuerunt, ac re ipsa præstiterunt.

Rejectionē Simonis Magi, ab impositione manū, quāvis aliquatenus (nempe quatenus peculiari Sp. Sancti afflatu Apostolico facta est) extraordinariā, tamen merito recensemus inter perspicua excommunicationis exempla, quum illa quoque impositio manuum tunc fuerit expressum donorum Spiritus sancti sacramentum, & iam baptizatus fuisset Simon: nec sit vlla ratione probabile Petrum ad mensam Domini admissurum fuisse, quem sic arcebat a Spiritus sancti donis, ut nisi prorsus alius fieret, præsens exitium ipsi denuntiaret.

Sed & vera & horribilis fuit illa exclusio, quatum ab Ephesiano, cum à Romana Ecclesia perinaciter resistentes Veritati Iudeos, Paulus separauit, Christi mandato obsequutus: & quidē rata id tunc in cœlis habita, quum desertis eorum synagogis ad Gentes transiret. At non ob mores id factum, (dixerit quispiam) sive ob vitam disolutam, verum quod Christianismo perinaciter reluctarentur. Concedo ita id esse: verūm quū peiores etiam illis videantur iij qui quām veritatem profitētur, vsque adeò factis negant, vt palam sit ipsos esse Ecclesiarum maculas, an eos sifeti coram Ecclesia, id est, coram iis in nomine Domini congregatis, quibus hæc cura incumbit, ibique conuinci & commoneferinefas erit? Quod si contumaces perrexerint Christum ipsum & eius Ecclesiam, vsque adeò ludibrio habere, vt velint etiam, id quod ipsa Dæmonia credunt profitendo, Christiani haberī: eoque prætextu pèrgant Christi gregem corruptere: an tyrannicū fuerit eos convictos & iudicatos à sacramentis, quæ manifestè ludificantur, & à corrumpendo grege prohibere? Num enim lupos ab onilis quidem ingressu arcere licuerit, ouile autem ingressos nefas erit pro aliis quām pro ouibus habere, si modò ouium vellere recti appareant?

Accedo ad locum Pauli, in quo ab hypothesi ascendit Paulus ad thesin. Hypothesis est damnatio incestuosi, cum I. iii.

Argu. 6,
pro excō-
munica-
tionē.
Act. 8.

Argu. 7,
pro excō-
munica-
tionē.
Matth. 15,
14.
Act. 19.9,
& 28.29.
Obiect. 1.
Resp. 1.

Resp. 2.

Arg. 8 pro
excōmu-
nicationē

1. Cor. 5.

graui Corinthiorū reprehensione , quod iampridem illū ē suo cōetu nō eieccissent. Decernit autē Apostolica autoritate, vt quod factū pridem oportuerat, tandem faciant, id est cōgregati in nomine Christi, à quo potestatē hāc acceperant , promulgandi videlicet decreti ab ipso Christo facti, istum impurū Satanæ tradant, siue ē medio sui tollant : minime quidem vt in Satanæ regno pereat ille miser à domo Domini profligatus: sed vt ipse quidem suo malo edoctus, sceleratum illum affectum carnis penitus aboleat , & ita in die Domini seruetur Ecclesia verò Corinthiaca tātē spurcitię contagione nō inficiatur, sed potius (quod in Paschate legali constitutū erat) hoc veluti fermēto expurgato, azymalia verè celebret, id est , purē & sancte Deū colat , tū ad audiendum verbū, tum ad Domini mensam cōueniens, vero Paschate nostro , Christo videlicet , sic per ruitura. Thesis autem est , non tantū cum eiusmodi summē sceleratis sic agendum , sed cum iis omnibus , qui re nihil minus sunt quām quod dicūtur , Christiani videlicet , ac proinde in Christo sanctificati: à quorum quoque priuata consuetudine, abstinere veros Christianos oporteat.

Hanc eius capitī sententiam germanam & genuinam esse arbitramur & affirmamus , nec vñquam aliter in Ecclesia fuisse hunc locum explicatum, aut etiam explicandū esse. Quia tamen multa D. Erastus opponit, ea quoque sīgillatim diluemus , priusquām ad ipsius interpretationem accedamus.

Obiect. 1.
D. Erasti.

Constat (inquit D. Erastus) Apostolum, contra mandatum & sine mandato Christi nihil fecisse. Iam verò ostensum est Christum neminem , atque adeò ne Iudam quidem exclusisse. Nos vtrumque concedimus , sed quod inde vult effici , pernegamus. Quid enim obstat , quominus mandarit faciendum Christus , quod ipse pro temporum & muneris sui ratione non fecerit? Nec enim in Synedrio sessurus venerat , sed ipsum Synedrium iudicaturus. De Iuda verò, imò etiam de hac re tota, diximus abundē suo loco.

Obiect. 2.
D. Erasti.

Non scribit Apostolus (inquit D. Erastus) Cur non interdixisti ei Cœna, sed scribit, Cur non luxisti? id est, expositore Augustino, cur non ascendit lugentium dolor ad Deum, vt ipse tolleret hoc opus ē medio vestri sicut ipse sciret. Audio quid dicat eo loco Augustinus, sed quod codē illo loco, 1. Cor. 5. c. 12. v. 13. repetit Apo-

ET EXCOMMUNICATIONE. 71

tit Apostolus his verbis, *tollite improbum istum ex vobis ipsis, apertissimè monstrat Tollendi verbum non ad Deū, cuius nulla fit mentio, sed ad Corinthios ipsos referri, à quibus ipsum tolli ex Ecclesiæ cœtu oportuit.* Præterea quis tales vñquam preces mandatas Ecclesiæ fuisse, aduersus inimicissimos etiam suos existimauerit? Immò, si licuit vñquam eiusmodi preces concipere, at certè tum deum iis fuit locus, postquam alia omnia, & quidem in primis excommunicationem, Ecclesia esset frustra experta. Fuisse vero extreum remedium ordinarium excommunicationis in Ecclesia usurpatum, ad tollendos malos, non ex vita, sed ex Ecclesiæ cœtu, cōstat eo ipso loco quē D. Eraſtus citat, Augustinū ipsum inculcare. Sed quorū plura planum enim est Augustinum non dicere lugendū fuisse Corinthiis, vt iste tolleretur, sicut D. Eraſtus existimat, sed vt istud opus tollegetur, id est, petendū à Domino fuisse in primis, vt hanc Ecclesiæ maculam, aliquo modo abstergeret: quod remedium in publicis ac priuatis etiā grauioribus offendiculis vel præcipuum esse debet: cuiusmodi luctus quanuis simulati habemus exemplum in historia Naboth. Itaque nihil contra nos facit, quod ex Augustino profertur, cui etiam magnam iniuriam fecerit quisquis, ad tollendam excommunicationem, voluerit ipsius auctoritate abuti, vt qui eam ex professō tueatur.

Dicit etiam D. Eraſtus tertio loco, non audere se affirmare, Corinthium illum fuisse Saranæ traditum, *quoniam scribit in altera epistola, in avō τε Τιούτῳ ἡ θητικία αὐτῷ οὐ τὸν*

πατέρων, Sufficit istiusmodi homini increpatio ista à pluribus facta.

Et colligit multa exempla, vt probet Τιθητικά nihil aliud esse quam increpare, & interminari. Atqui Τιθητικά scripsit

Apostolus, non πατέρων, quam recte possis, & ex Ecclesiæ more, Censuram quoque interpretari. Sed ponamus incre-

ptionem duntaxat ita significari, neque ad ipsius excom-

communicationis publicationem progressos Corinthios, sed

illam, donec responsum à Paulo, de grauissima incestuosí

pœnitentia admonito, acciperent, suspendisse, veritos ne à

luctu incestuosus ille absorberetur, quod videtur Paulus

declarare, verbo ξαξίσθε, 2. Cor. 2, 10. Hoc tamen ad rem

non facit. Non enim iubet Paulus vt iste obiurgetur, sed vt

Resp. 2.
Resp. 3.

Resp. 4.

I: Reg. 21.

Obiect. 3.
D. Eraſti.
2. Cor. 2.
6.

Resp. 7.

Resp. 2.

cupido

Satanæ tradatur, siue paruerint Corinthij, siue, ob' eam quā dixi causam, eò vsque non sint progressi, satis intelligentes Paulum nihil aliud quām incestuosi salutem quæsiuisse?

Obiect. 4. Diligens verborum Apostoli inspectio (inquit ille) docere videtur illum non iussisse ut fædus ille homo, tanquam in ista scelere perseverans, puniretur, sed ut qui desisset ita peccare, admoneretur.

D. Erasti. Quia scriptum est, Ἐγέρθη τοῦ θεοῦ, non autem ὁ θεός, & οὐ πρατείπειν, non autem μαλεπρατείπειν. Atqui hoc non refertur ad continuationem scortationis, sed ad ipsum factū, quod ille videlicet nouercam in suum cōtubernium receperisset, vt idem Paulus perspicuè docet, quum initio capitī non dixerit, γεννήσας εξ θεοῦ, sed γεννήσας εξ εγοῦ. Præterea si res ita se haberet, cuiusmodi esset Apostoli spiritus & eum velle tolli è medio Ecclesiæ, (id est vt D. Erastus max exponit,) necandum Satanæ dedi, qui peccare desisset, quum de re ipsiſcentia potius fuerit ipsi gratulandum? Deniq; ego quidem videre non possum, quomodo à se ipso hic non dissentiat D. Erastus, quum Tollì è medio & tradi Satanæ contendit nihil aliud quām admonitionem & interminacionem hoc loco declarare.

Obiect. 5. At Corinthij (inquit ille) magna tristitia affecti sunt ob hanc epistolam. Paulus quoque multis se excusat, quod hunc Satanæ tradistauisset, immo etiam se pœnituisse dicit. Atqui si hoc nihil aliud fuisset quām à Cœna tanti per arcere, dum pœnitentie signa edidisset, quomodo qui hoc in Ecclesia fieri volebat, & in hunc finem seniores constituisset, id à se factum tam sollicitè excusaret? cur ipsum Christi mandato paruisse pœniteret? & cur non potius gauis essent Corinthi sibi ad huius officij functionem aditum esse ab Apostolo patefactum? Itaque diuersum & maius aliquid istud fuisse oportet, quām à ceremoniis arceri.

D. Erasti. Atqui paulò ante contédebat D. Erastus iussisse Apostolum vt duntaxat admoneretur. Ut autem de re ipsa dicamus aliquid, singula penè in hoc argumēto capere cogimur. Fuerant Corinthij severè, & meritò quidē, ab Apostolo nimis indulgentiae & neglecti officij admoniti. Dolebat etiam eis vnius membra à corpore, quantumvis iusta amputatio. Erant quoque de miseri illius salute solliciti, sicut charitas iubebat. Hæ causæ fuerunt tantæ illorum tristitiae, sed quæ secundum Deum esset: quas ne attingit quidem, D. Erastus, in id vnum videlicet intentus, vt quoquo

Resp. 1. At Corinthij (inquit ille) magna tristitia affecti sunt ob hanc epistolam. Paulus quoque multis se excusat, quod hunc Satanæ tradistauisset, immo etiam se pœnituisse dicit. Atqui si hoc nihil aliud fuisset quām à Cœna tanti per arcere, dum pœnitentie signa edidisset, quomodo qui hoc in Ecclesia fieri volebat, & in hunc finem seniores constituisset, id à se factum tam sollicitè excusaret? cur ipsum Christi mandato paruisse pœniteret? & cur non potius gauis essent Corinthi sibi ad huius officij functionem aditum esse ab Apostolo patefactum? Itaque diuersum & maius aliquid istud fuisse oportet, quām à ceremoniis arceri.

Resp. 2. Atqui paulò ante contédebat D. Erastus iussisse Apostolum vt duntaxat admoneretur. Ut autem de re ipsa dicamus aliquid, singula penè in hoc argumēto capere cogimur. Fuerant Corinthij severè, & meritò quidē, ab Apostolo nimis indulgentiae & neglecti officij admoniti. Dolebat etiam eis vnius membra à corpore, quantumvis iusta amputatio. Erant quoque de miseri illius salute solliciti, sicut charitas iubebat. Hæ causæ fuerunt tantæ illorum tristitiae, sed quæ secundum Deum esset: quas ne attingit quidem, D. Erastus, in id vnum videlicet intentus, vt quoquo

ET EXCOMMUNICATIO N E. 73

quoquo modo hunc locum nobis extorqueat! Paulus vero nusquam inuenio, sese, quasi in ea re peccasset, excusans illum, nusquam id (inquam) inuenio: sed hoc deum inuenio, quum videret Corinthios tantam tristitiam ex illa obiurgatione concepisse, & incestuosum illum tam acris sui flagitij sensu morderi, ut lenientibus medicamentis iam cedere viderentur, mitigasse, quantum potuit ac debuit, superiorum literarum asperitatem. Nec enim se penituisse dicit Paulus, ut qui sibi sunt rei perperam facte conscijs; sed id egit quod veteri patres solent, si quando coacti sunt cum liberis dulcissimis seuerius agere: scientes quidem se nihil praeter officium fecisse, sed nihilominus tamen apud se modesti euentum rei expectantes, & quasi verentes ne quo modo modum excesserint. In summa vero, excepta ultimi illius dicti sententia, à qua nullus erit dilationi nec prouocationi locus, quid horribilis Dei timentibus proponi possit, quām si ligatus in cœlis & in terra in nomine Christi pronuntietur, videre non possumus: & verum esse arbitramur, quod iam antea ex Augustino citauimus, grauius esse illud, si Ecclesiam non audierit, sit tibi ut Ethnicus & Publicanus, quām si gladio feriretur, flammis absumeretur, feris subrigeretur. Sed hæc nunquam nisi nimium sero sentiunt, quos Deus spiritu vertiginis & άγριαγνοίς inebriauit, quales sunt hodie nimium multi, si vñquam alias.

Profert præterea D. Eraurus Athanasij expositionem, qui existimatuerit, tradere Satanae, hic, & aliis apud Apostolum locis, significare simile quiddam ei quod Iob factum est, quum Satana ius in illum aliquid, certis tamen finibus circumscripsit, tribueretur. Adiicit Augustinum ab ea sententia non abhoruisse, nec Chrysostomū. Atqui Athanasius aperte dicit exceptam suisse animam istius, id est vitam, sicut in tentatione Iobi factum est. Augustinus titubanter loquitur, ita tamen ut illum nemo non videat in eorum sententiam ferri, qui ad carnis mortificationem referunt, quod de interitu, sive excidio, & internectione carnis dicitur. Chrysostomus vero aperte ad cruciatum à Satana corpori infictum refert. At D. Eraurus, sicuti mox videbimus, ipsam corporis necē manifestè inculcat, ac si iussus esset carnifici nō modò excruciantus, sed etiam interficiendus tradi. Deinde nihil facere illam patrum sen-

Resp. 3.

<sup>2.. Cor. 7,
7, & dein-
ceps.</sup>

Resp. 4.

<sup>Aug. con-
tra aduer.
legis lib.
1, cap. 17.</sup>

Obiect. 6.
D. Erauri.

Resp. 1.

Resp. 2.

K j.

rentiā ad tollendā excōmunicationē, ex eo cōstat quōd a-
lia illa verba Apostoli de tollēdo malo, ad hanc ipsam quā
tuemur disciplinā retulerunt. Nec enim inter se repugnāt,
eiici ex Ecclesia, & ab eo propterea torqueri, qui extra Ec-
clesiam regnat, sicuti Saulem à Domino abiectum inuasit
spiritus malus, quod etiam veteres de quodam Stiliconis
scriba referunt, quem Ambrosius excommunicarat. Certè
sic apertè idem Chrysostomus vtrumque copulat, id est, &
Satanæ flagellum, & ejectionem extra Ecclesiam, his ver-
bis. *Eiiciebant, inquit, à communī fidelium curtu, abscedebatur à*
grege, siebat nudus, atque ita destitutus lupus patebat, &c. Demus
ergo vel à Satana ipso fuisse corporaliter obfessos ipsi tra-
ditos, vel aliquo alio cruciatu, quasi vinculis à Satana fuis-
se constrictos, vt apud Lucam de muliere quadam ipse Do-
minus loquitur. Id tamen eò siebat quōd extra Ecclesiam
essent eiecti: & alioqui nulos ~~τερπτούσις~~ ad sacram mensam
fuisse admissos constat, nisi impetrata precibus pro Eccle-
siā liberatione, qui tamē non erant Satanæ ab Ecclesia tra-
dicti. Multò minùs ergo admitti consueuerunt, quos Eccle-
sia Satanæ tradiderat. Cæterū omnibus attētè singula cōsi-
derantibus, iudicandum relinquimus, annon multò sit con-
uenientius, hoc referre ad Satanæ laqueum, quo teneri ca-
ptiuos omnes constat, qui vel à filio nondum fuerint libe-
rati, vel semel liberati, rursum propter sua peccata in eius-
dem tyranni manus traduntur, extra Ecclesiā, in qua Christus
regnat, eiecti: non tamē vt in illius carcere pereant, sed
vt suo ipsorum damno erudit, per resipiscētiae fores, ite-
rum in veræ libertatis regnum introcant.

Obiect. 5. D.Erasmo. *Argumentatur postea, D. Erasmus, à significatione nominis ὀλέω,*
D.Erasmo. *quo dicit perniciem, stragem, occisionem, mortem significari. E-*
Resp. 1. *go exitium malum interpretari, quo videlicet funditus ali-
quid deleatur & pereat. Nam prima eius positio est ὀλέω,*
quod est perdere, & penitus delere. Sed quorsum hæc? Nec
enim simpliciter dicit Apostolus εἰς ὄλεθρον, sed addit *τὸς Αρ-*
νός, vt sciamus quid perire & deleri velit, isto tam acriter
traditionis illius medicamento. Medicina enim fuit, & ipsi Ec-
clesię toti à qua fuit ista putredo resecta, & ipsi Corinthio,
nisi huius cauterij vi amputata fuisset concupiscentia, qua
ipsius anima tota iam deflagrabat, perituro. Et monet qui-
dem

ET EXCOMMUNICATIONE. 75

dem recte D. Erastus non hæredum in hoc solo vocabulo, sed totum illud *eis ὀλεθρον τῆς ζεψος* esse coniunctim considerandum: sed in eo ipsum falli arbitramur, quod, eo omisso in quo controversia posita est, id de quo non ambigitur in dubium reuocat. Assentimur ergo de nominis *ολεθρος* significatione, ex quo etiam fortasse nouit D. Erastus à quodam ex nostris refutatam Athanasij & Chrysostomi expositionem, quam Paulo ante protuli. Sed tota in nomine *τῆς ζεψος* controversia consistit. Nam ipse quidem affirmat hoc vocabulo significari corpus, quod cædi esset destinatum ab Apostolo. At nos sentimus ita declarari carnis affectus, qui penitus sint mortificandi, & quibus per mendis, destinata sit etiam eiectio ex Ecclesia, & traditio in Satanæ manus, quoquo modo accipiatur. Sed eius rationes amplius etiam expendamus.

Ολεθρον (inquit) *nusquam alibi inuenio pro extincione effectuum carnis: sed pro occisione & ceteris eiusmodi. In summa illud significat quod ante diximus, exitium videlicet & interitum ultimum.* An verò mutaretur hæc significatio, si hic quoque ut alibi Apostolus pro *τῆς ζεψος* dixisset, *τὸν ἡμάρτητον λόγον απαγγέλεις*, vel *τὸν ἡμάρτητον λόγον απαγγέλεις*? Quum dico perdere hominem, an aliud isto perdendi verbo dico, quam si dicam perdere ciuitatem?

At enim, inquit, *alibi nō coiūxit Paulus ολεθρον cū τῆς ζεψος. Quid tum? An quicquid dixit Paulus, bis iisdem verbis dixit? Imo si velim vrgere testimonia quæ D. Erastus hic citat, quid aliud consequetur quam *ολεθρον* secum trahere ipsius etiam spiritus, totius videlicet hominis perditionem? quod tamē locū habere in eo non potest cuius saluus fiat spiritus. Deinde illa ipsa testimonia quæ citat, manifestè cōtra ipsum faciūt, nisi forte *τὸν νεκροῦν τὸν νεκρῶν, τὸν θανάτου*, minus aliquid quam *τὸν ολεθρον* significare dicamus, quod sane nō arbitror: nisi quis hoc ex illis consequi dicat.*

Negat etiam D. Erastus, nomen τὸν νεκροῦ inueniri apud Paulum pro eo in quo cupiditates carnis sunt abolite. Immò Coloss. 3, vers. 3, paulo ante illum ipsum locum quem citat, nempe *νεκρῶν τὸν θανάτου*, legimus *ἀπέλαυνεν τὸν πρὸς ἑαυτῷ θανάτῳ*. Sed & alibi paulo hac ipsa de re, nempe de carnis abolitione, & spiritus vita, ex professo differens, *τὸν θανάτον νεκρὸν*

Resp. 1.

Obiect. 8.
D. Erasti.

Resp. 1.
D. Erasti.

Obiect. 9.
D. Erasti.
Resp. 1.
Resp. 2.

Resp. 3.

Obiect. 10.
D. Erasti.
Resp. 1.

δι ἀμαρτίαν (inquit) Οὕτε γὰρ οὐδὲ δικαιούμενοι. Et illud quod dicitur, Eos qui in Christo vitiūt, mortuos esse peccato, id est, in iis extictum esse peccatum: quod tamē ita intelligendum esse fatemur, ut adhuc vigeat certamen, sed cuius certa sit victoria.

Obiec. 11. *In Vrget D. Erastus præterea verbū ἀποδιδοὺς quod, inquit,*
D. Erasti.

Resps. *man significat admonere aliquem, ut affectus carnis reprimatur, sed per-
sonam alij persona tradere ad certam rem. Nos autem de ipso
tradendi verbo minimè contendimus, sed quorsum tra-
datur Satanae quispiam querimus, quod non potest de eo dici
quis sit Ecclesiaz, id est Christi membrum: unde fit ut Tra-
di Satanae, & Eiici ex Ecclesia mutuo se consequantur, ac pe-
nè vnum & idem sint. Nec etiam dicimus quemplam Sa-
tanæ tradi omnis malitia magistro, ut ex eo quipiam ho-
ni discat, sed (sicut de Phileto & Hymenæo alibi loquitur
Paulus,) ut, exempli gratia, blasphemie damnatus, discat
non blasphemare, id est, vexatio, ut aiunt, det intellectum,
de quo mox iterum aliquid dicimus.*

Obiec. 12. *Quomodo vero, (inquit ille) potest alicui verisimile videri Co-
rinthios tantum dolorem fuisse accepturos si nihil aliud in se essent
facere, quam à ceremoniis tanti, per hunc arcere, dum paenitentia
argumenta ostendisset nihil sane ex eo vel ad Ecclesiam, vel ad im-
purum illum mali poterat pertinere, propter quod tanta tristitia af-
ficerentur. At certe nimis frigidum est ceremoniarum voca-
bulum. Nec enim sacramenta sunt quiuis ritus, sed*

Resps. *secundum nostræ cum Christo arctissimæ amaritatis, quæ est salutis
nostræ basis. Præsupponit præterea D. Erastus quod ante
refutauimus, istud videlicet Ecclesiaz iudicium non aliud
consequi, quam exclusionem ab externa sacramentorum in
terris exclusione, quū testetur Christus ligatum in cœlis;
quod ita sit ligatum in terris: ut, quemadmodum ante ex
Augustino diximus, excommunicatio legitima qua quis-
piam prophanus, & à Christo alienus tum in terris, tum in
cœlis, accensetur, quavis capitali corporis poena sit infinita
grauior: colvno excepto quod amissa corporis vita in
hoc mundo non restituitur, à spiritualis vero & æternæ vi-
ta iure non sic excluditur excommunicatus, quin per resi-
piscétiā possit in integrum restitui. Denique lugere Co-
rinthios oportuit non tantum propter unius membra am-
puta-*

Resps. 3.
Math. 23,
37.

putationem, cuius Christianæ συμπαθείας, quām grauis sit
sensus declarat tristissima illa super Hierosolymis ipsius
Christi lamentatio, & istud Pauli, Quis vestrūm offendit
tur quin ego vrat: sed vel maximè propter hanc inustam
toti Corinthiacæ Ecclesiæ maculam: quod spectat etiam ie-
junium illud in historia Nabothi commemoratum.

2. Cor. 11,
29.1. Reg. 21,
12.

At enim Apostolus (inquit ille) nos alibi tibet sancto Spiritu oc-
cidere actiones carnis: nō vult Satanam eas in nobis interficere, sed
pœnam corporalem, seu mortem temporariam intellexit. Neq; ve-
rò quisquā nostrum Spiritus sancti officium ad Satanā trā-
stulit. Respondeat autem pro nobis idem Paulus loquens
de Hymenæo & Alexandro: quos, inquit, tradidi Satanae, ut
discerent non blasphemare. Ergo, tradūtur etiam aliqui, omnis
nequitix & impuritatis magistro ad disciplinam. Sed quo-
modo sit istud accipiēdum, non pudeat nos ex eodē Chry-
sostomo discere, cuius sentētiā, paulō ante nobis D. Era-
stuš opposuit. Quomodo, inquit, Satanae ipsos docet nō blasphemare? Nam si alios docet, multo magis seipsum docere debuerat. Si
verò hūc usque seipsum docere non potest, ne alios quidem. Nō ait,
ut doceat ipsos non blasphemare, sed ut discant non blasphemare.
Non ille hoc agit, sed hoc euentus prodit: quemadmodū nempe &
alio loco iubet de eo qui fuerat fornicatus, tradere huiusmodi homi-
nem Satanae ad interitum carnis, non ut Spiritum salvet, sed ut Spi-
ritus saluat sit. Quomodo igitur hoc contingit? nempe quemadmo-
dum carnifex innumeris sceleribus pleni castigant alios, ita & hic
de nequissimo demonē dicitur. Hæc ille. Cæterū etiamsi cō-
cedamus istam traditionem corporales aliquos crucia-
tus includere, minimè tamen, ut antea diximus, conuel-
lunt nostram de excommunicatione sentētiā, quoniam
illam consequentur, ut in energumenis. Sed illa queso, poe-
na corporalis, seu mors temporaria, cuiusmodi rāndem
est: Si tradi Satanae idem esse dixerimus, atque per Satanam
corporaliter cruciari, ut hoc modō discat aliquis sapere:
& vi Spiritus sancti resipiscendo, carnem, hostem illū in-
teriorē, perimere, istud certè sic non tollit excommu-
nicationem, & facit cum Chrysostomo, cuius hęc etiam
verba sunt. Et cuius rei gratia, non illos ipse puniisti, quemadmo-
dum Barlaesum, & sicuti Petrus Ananiam: sed eos Satanae tradidi-
stī? non ut moriantur, inquit, sed ut discant. Hæc ille. Sin verò

Obiectio
13. D. Era
sti.
Resp. 1.

Resp. 2.

Resp. 3.

malimus cum D. Erasto, voluisse Paulum, ut sic iste Corin-thius à Satana interficeretur, sicut Ananias ad Petri verba, exanimis cecidit, viderit D. Erastus, quisnam resipiscentix locus ipsi fuerit relictus: & quam satis idoneam etiam ex-cusationē Corinthij afferre potuerint, quod Paulo non es-sent obsecuti, hoc modo præfertim experiri voléti, ecquid apud eos auctoritas Apostolica valeret? Aliud enim est pa-ratos fuisse obedire, aliud re ipsa obediuisse, & fecisse quod pridem factum oportuisse Apostolus tam acriter ipsos mo-nuerat.

Obiectio
14. D. Era-sti.
Resp. I.

Resp. 2.

At enim (inquit ille) iussisset eum Apostolus iterum admitti, si prius mandasset excludi. Dicit autem duntaxat sufficere omniā ipsi factam, neque exclusionis aut restitutionis meminit. Nos autē rursum dicimus nihil ad rem propriè pertinere, fecerintne Corinthij quicquid mandarat Paulus, annon: sed de eo ipso quare quod Paulus mandarat. Et si vero diserte non di-cit Apostolus iterum recipi endum, tamen satis hoc exprimit, quum sufficere dicit, quod cum ipso apud plures, id est apud presbyterium, actum erat: & quum postea subiicit, ut contra potius ei cōdonetis, eūmque consolemini, ne quo modo à tri-stitia absorbeatur.

Obiectio
15. D. Era-sti.
Resp. I.

Resp. 2.

Excipit præterea D. Erastus, *Si Satanæ tradere, est extra Ec-clesiam eicere, extra quam salus nulla est, non dixisset se hoc facere, vt salus maneret Spiritus in die indicij. Primum respondeo à D. Erasto reticeri, quod adiicere semper cōsueuimus, vt & Apostolus facit, nempe Satanæ tradi, idem esse, atque ex Ecclesia, extra quam regnat Satan, eie&tū declarari quem-piam, non tanquam apud Satanam permansurum, & cū eo peritulum, sed contrā vt miserrimi sui status sensu permo-tus, resipiscat: & ita, carne abolita quæ antea ipsi domina-batur, spiritus superior euadat, vt ita saluus fiat: quod demū in die Domini plenè in illo & electis omnibus apparebit. Ideò excommunicatos supra comparauiimus, arescenti-bus quidem palmitibus, & nisi caueant, tandem penitus am-putandis, & in ignem coniiciendis: sed adhuc tamen ipse viti adhærescentibus, & (sicut charitas bene sperate nos iubet,) rursum aliquando vitis succo, suo tempore, viuifi-candis, quod totum fuit in hoc argumento prætermis-sum. Deinde hoc etiam addo, non scripsisse Apostolum,*

ut

ut saluus maneat, sed, ut saluus fiat, quod alioqui incestuosus a carnis superatus, iam quasi perire, aut nisi resipisceret, certe periturus, meritò videretur.

Immò (inquit D. Eraustus) si Satane tradere acceperis pro arcere à Cœna, ad quam admitti rursus oporteat ad salutem, non rectè senseris: quum Cœna non sit ad salutem absolute necessaria, sed seruari absque ea posse, qui interesse quidē cupit, at non potest: sive non admittitur. Nos verò fatemur, neque Baptismi, neque Cœnæ simplicem priuationem, sed contemptum demum esse lethalem. Verùm id quod subiicitur in hoc argumēto de eo qui velit quidem ad Cœnā accedere, sed prohibeatur, contingere non potest, vbi legitimus est excommunicationis usus. Quisquis enim cupit se Ecclesiæ restitui, non modò non prohibetur, immò etiam cum summo Ecclesiæ & Angelorum gaudio restituitur: quum nihil possit optatius accidere Ecclesiæ, quām arescentis palmitis noua viuificatio. Tantū requirit Ecclesia ut ille verum & sincerū hoc suū esse desideriū ritè testetur, ne forte seipsum & alias fallēs, iudiciū iudicio in suū caput cumuleat, noua sacerorū pollutione. Abstenti verò, quum disertè moneantur ipsos nihilominus in Ecclesia censeri, non est quod à salute se arceri arbitrentur: & tamen eorum quoque desideriū summa ratio habetur, ne severitas, quę pro salubri medicina adhibetur, lethale ipsis venenū euadat. Denique sciat D. Eraustus, excommunicatos non resipiscentes nō ideo in damnatione esse, quod à Cœnæ participatione arceantur: sed contrā idcirco illos à mensa Domini excludi, quod in damnatione sint, propter scelerata, donec resipiscant.

At quām multi sunt, (inquit rursum ille) qui ad finem demum vitæ baptizati sunt apud veteres? An illi verò prius quām baptizarentur, erant Satane traditi? Quod si non erant traditi, quia licet nō essent à Baptismo prohibiti, alias ob causas abstinebat, meliores certe sunt iudicandi, qui sua sponte abstinent à Cœna, quām qui ab illa abstinere coguntur. Ego verò quorsum hoc argumētum torqueatur nō video: & eos qui tandem baptismū distulerunt, siquidem nihilominus Christiani videri volebant, pessimè fecisse existimo, & veterum Episcoporum ea in re crassam negligentiam non possum non vehementer improbare, qui erudire ignoros, superstitiones redarguere, contemptores

Obiec. 16.
D. Erasti.

Resp. I.

Resp. 2.

Obiec. 17.
D. Erasti.

Resp. I.

seue-

80. IN DIET PRESBYTERIO ET

seuerè iudicare debuerunt. Quin grauiter etiam peccant non ambigimus, qui expressum Domini præceptū, de hoc accipiendo pane, & hoc bibendo poculo, negligunt, & se ipsos quodammodo excommunicant; in quos etiam fuisse veteres canonas seuerissimos constat. Tradi verò Satanæ aliud est, quam vel Baptisum differre, vel à Cœna Domini vltro abstinere.

Obiec. 18,
D. Erasti.

Resp. 1.

Resp. 2.

Resp. 3.

1. Cor. 5,
9, & dein-
ceps.

Iude. 23.
Resp. 4.

Obiec. 19,
D. Erasti.

Resp. 1.

Excipit autem ille præterea, contentiosos schismatis auctores, in ipsa Cœna celebratione factos ebrios, inflatos illos gnosticos, idolothytis vescentes, atque alios impure viuentes ad Cœnam Domini ab Apostolo admittit: & illos tantum hortatum esse, ut stuperent dignè ad Domini Cœnā accedere, admonitos, ut sese probarent, nulla Ecclesiastici iudicij mentione facta. Neque vero nos statim ad extrema remedia prosiliendum, sed potius omnia prius experienda, docemus. Illos autem qui in Idolę deinceps vescentur, dico disertè censuisse Apostolum, à mensa Domini arcendos, quum diceret, Non potestis mensa Domini participes esse, & mensa dæmoniorum. Quid item statuendum sit in Ecclesia de rapacibus, ebriosis, scortatoribus, & huiusmodi publicè contaminata ritæ hominibus, qui fratrum alioqui nomen affectant, neque resipiscunt admoniti, docuit Apostolus, non hoc quidem loco (quum nō omnia simul dici possint aut debent) sed eadem epistola, & eo ipso capite in quo egit de tradendo Satanæ incestuoso, iubens expurgari vetus fermentum, & vetans vel cibū cum ipsis, præeunte videlicet legitimo Ecclesiæ iudicio damnatis) sumere. Id enim priuatorum arbitrio relinquere, ut alibi diximus, & periculum nimis, & toti Ecclesiæ valde damnosum fuisset. Iudas autem eosdem expreliis verbis iubet terrorе seruari. Incestuosos denique iubens Paulus tradi Satanæ, cur aliis non magis ad regnum Dei pertinentibus parceret?

Videtur autem (inquit ille) mos iste arcendi à sacramentis, tunc irrepisse, quum sacramentis nimium tribuere, & salutem adscribere homines cœperunt: aut certè ex eo quod ita negarentur sacramenta, cœperunt homines cogitare ea conferre salutem. Hunc igitur fructum unum cum ceteris, aut peperit nobis, aut aluit, ac fouit ista Sacramentorum interdictio. Hæc quidē ille, sed ubi vel minima istius dicti probatio? Abusos fuisse malos disciplina Ecclesiastica,

siastica, quid mirum est, quum idem etiam ipsi doctrinæ vnuenerit, cuius nullam penè partem in portentosas superstitiones non transformarunt? Sic stertentibus agricolis, malus ille seuit zizania, quæ segetē ad tempus suffocarunt. Quum doctrinam tamen constet tollendā non esse, sed repurgandam: cur non idem de tota disciplina faciendū censemus. Idem enim utriusque auctor est, idem vindex, & ut necessaria est ad salutem doctrina, ita ad doctrinæ conservationem, suo modo necessariam esse disciplinam, ex ipsa saltem experientia mirum est inueniri quæquam posse qui non animaduertat. Vanissimum autem istud esse liquet ex Resp. 2.

eo quod (ut testimonia sacrarum literarum omittam) nunquam proferri poterit ullum seculum, vel illa Ecclesia vbi receptum non fuerit ius excommunicationis, ut totam ad nostrum usque tempus Ecclesiasticam historiam euoluas.

Denique (inquit ille) *Tollere è medio, & Satanæ tradere, idem sunt apud Apostolum. At Euicere ex Ecclesia, & Tollere è medio, nō idem sunt. Ergo etiam idem non sunt Satanæ tradere, & ex Ecclesia euicere.* Alludit ergo Apostolus ad Deut. 13, in quo iubet Moses tolli è medio, id est interfici pseudoprophetam, qui defectionem à Domino doceat. Sed quoniam tunc Ecclesiæ fidelibus magistris destituta, illo modo non licebat, sceleribus pollutos è medio tollere: i ciro precibus à Domino tales vindictas impetrabat. Erat autem Apostolis tradita hac potestas à Deo, utpote qui sicut sanandi, ita etiam percutiendi miraculis claruerint, non autem ulli Seniorum collegio. Respondeo ipsum D. Erastum hoc loco suppeditare nobis quod respondeamus. Nam Satanæ tradere nō id est esse quod interficere, probauimus, ex iis ipsis scriptoribus qui ad corporis cruciatum à Satana inflatum id referunt, & quorum auctoritate male aduersus nos usus est. Ergo non idem fuerunt tollere è medio, & tradere Satanæ.

Sed ad rem propriùs accedamus. Non scripsit simpliciter Resp. 2. Apostolus, ut tolleretur è medio, (quod significat mortis supplicium, & in genere aliquid ita excindi, ut amplius nō sit, sicut idem Apostolus loquitur Colos. 2, 14. & 2. Thesl. 2, 7.) sed addidit pronomen ἐμῶν, vestri, quod non debuit D. Erastus reticere. Sed & in codem extremo capite, planius etiam loquitur Apostolus quum inquit, tollite illum sceleratum ἐξ ὑμῶν αὐτῷ, ex vobis ipsis, id est, ut barbarè dicitur,

Obiec. 20.
D. Erasti.

Resp. 1.

de inter vos. Nemo autem nescit aliud esse tolli è medio, (quod quoniam generaliter dicitur, ideo in genere quoq; significat ex hominū medio tolli, id est interfici) quam tolli è medio Ecclesiæ Corinthiacæ, quod fit electione è cœtu, siue spirituali, vt ita loquar, exilio: quanquam etiā apud idoneos Græcæ linguæ scriptores *en p̄t̄s* simpliciter positū, mutationem loci interdum, nec amplius quicquam significat. Quod autem dicit D. Erastus, Apostolum alludere ad Deut.13. verè dicividetur. Imo non ad illum solum locum alludit, quum innumerabilibus penè locis occurrat illud, *Exscindetis è medio populi sui,* & *Tolleteris è medio vestri,* & alia multæ eiusmodi formulæ, in quibus tamen Moses non uno verbo vtitur. Verùm si vbiunque ista occurrunt, capitalis supplicij pœnam à magistratu ciuili inflictā intelligamus, causa certè iā nulla fuerit, cur accusetur Draco, quasi sanguine leges suas scripscerit, quum futurum sit, vt Moses multò magis sanguinarius inueniatur. Itaque monent sani interpretes, ista interdum esse referenda ad ipsius Dei iudiciū, qui se se istiusmodi scelera, internecione & excidio ipsarum familiarium, vlturum esse interminetur, sicut *Erum & Onamū occidit:* quò spectat etiam illud Davidis, Viri sanguinum & deceptores non dimidiabunt dies suos: interdum verò ad Magistratus ciuiles qui gladium Dei nō temerè gestant. Itaque in illo-quidem Deuteronom.loco, Deus formulam illam ver.5. *auferes malum è medio tui,* explicat vers.9, verbis istis, *Occidendo occides eum.* Contrà verò Exod.12. quum scriptum esset vers.15, *excidetur anima ipsa ex Israele,* exponitur vers.19. *exterminabitur anima illa ex cœtu Israelis,* id est non censembitur in Israelitarum populo. Nec aliter certè accipi potest illa legis Circūcisionis sanctio, Gen. 17,14. qua dicitur excindi ex populis suis qui nō fuerit circumcisus, vt qui foederis pactum violarit: quæ perperam de capitali pœna à D. Erasto exponuntur. Ista igitur excisio de qua nunc agimus, illud ipsum fuit apud populum Dei, quod apud Græcos, ex solo cōmuni sensu homicidia & eiusmodi scelera detestatēs, *εὐαγγελισμὸν, κατάπατρον, αὐτότον θηρίον*, cuiusmodi homines Erinnibus dicebāt agitatos, certis ritib⁹ expiandos, vt tum ex poetis, tum ex historicis Græcis liquet. Nec aliud Latini significare voluerunt, quum dicent

Resp.3.

Pl. 55, 24.

rent alicui interdictū aris & focis qualis fuit etiā apud eos deportationis pœna. Erat igitur hæc pœna partim ciuilis, quū ciuitatis Israelicę ius adimeret, partim spiritualis, vt potè quæ superiori immūditiæ, aliquid etiā labis adiiceret.

Præterea quod semel est extra ordinem factum à Petro in Anania & Sapphira, & à Paulo in BarIesum miraculo &

Resp.4.

extraordinario Dei impulsu, non fuit profecto cum Apostolico ordinario ministerio confundendum. Istam deniq;

Resp.5.

tollendi quempiam è medio Ecclesiae potestatem quo iure Senioribus, id est, singularum Ecclesiarū gubernatoribus erexit, solis Apostolis datam dixerimus? Quod enim dicit Paulus iampridem à Corinthiis factum oportuisse, sublatum istum videlicet è medio Corinthiacæ Ecclesiæ, siue cum D. Erasto de interfectione, siue nobiscum de excommunicatione quispiam interpretetur, nisi fuisset ordinariæ Corinthiaci presbyterij potestatis, cur tam grauiter cū iis expostulasset Paulus, & hoc ab ipsis in nomine Domini cōgregatis, quos alibi τὸν πόλλον appellat, fieri iuberet? Sed & illud, utinā excindantur in epistola ad Galatas, quorsum optasset fieri à Galatis Apostolus, si hæc excisio, quomodo cunque illam explicemus, non erat in illorum potestate? Nam de diuinitus petenda abscissione istud non esse accipiendū, sed de exclusione ab Ecclesia hoc cauterio repuganda, satis ostendit quod antea de fermēto dixerat, cuius sublationem Corinthiis idem Apostolus in eodem sanando morbo præcipit. Nec mihi quisquam vñquā persuaserit iussisse Apostolum, vt Ecclesiæ Christianæ à Deo peterent vt hunc vel illum è medio tolleret, quantum vel falsa doctrina, vel malo exemplo Ecclesiæ gregi noxiū: quum eorum etiam qui excommunicabantur salutis rationē vel maximam haberi velit, vt Christiana charitas iubet: & de pastorum hac in re officio differens, non vrtatur durioribus verbis quam ἀφίσαθε, & ἀπέραντες: nec Iudeos odio pertinacissimo veritati resistentes aut interfecerit, aut petat interfici, sed è contrario optarit pro illis, si fieri potuisset, ἀνθρώπου ἐπὶ θεοῦ οὐκ εἰσείδε, Mosis ea in re pro Apostatis & detestabilibus idololatris exemplum æmulantis. Neque istis repugnant peculiares extra ordinem aduersus certas personas à Prophetis, vt & ab ipso Paulo aduersus fabrum illum con-

Gal.5,9,&
12.2. Tim.4,
13.

L ij.

ceptæ preces, quale etiam quiddam Chrysostomo & Epiphanio inter se dissidentibus contigit. Non sunt enim ista peculiari aliquo Dei afflatus gesta, temere ad exemplum trahenda, ut suos discipulos Christus ipse tum verbis admonuit, tum exemplo suo in ipso mortis agone, ut & Stephanus in media lapidatione docuit: sicut etiam neque Magistratum, quos ad terrorem malorum Deus gladio quoq; armavit, auctoritati & functioni quicquam detrahunt, neque à censuris Ecclesiasticis exercendis pastores deterrent.

Luc. 9.54.
& 23.34.

A&t. 7.6.

Cōfirmatio veræ interpretationis loci, ex 1.Cor.5.5.
Ratio 1.

Ratio 2.

Ratio 3.

Ratio 4.

Ita igitur ad singula D. Erasti argumenta responsum esto. In recepta vero huius loci interpretatione certè nō reperio quid tamē coactū inueniatur. Vbi enim reperiatur vel apex unus in tota scriptura, ex quo confirmetur tradere Satanæ, idem declarare, atque Per Satanam interficere? Satanæ autem regnum est mundus. Merito igitur dicitur Satanæ traditus, qui ab Ecclesia iubetur exulare. At cur sic loquitur Apostolus? nempe ut quam horribile sit ex cœtu Ecclesiae eiici, melius intelligeretur.

De spiritualibus autem loquentem Apostolum, & idcirco Apostolatu fungentem, cur, obsecro, dixerimus de corporalibus pœnis leges, siue extraordinarias, siue ordinarias ponere? Mosem leges etiam politicas & forense ferentem, de his statuere mirum non est. At Christum vel Apostolos non reperio tale quicquam facere vñquam cogitasse, vbi præsertim Ecclesiae vel earum pastores compellantur.

Quod siquid tale per Ecclesias factitatum esset, quam magnus patefactus fuisset aditus aduersariis ad calumniandam Euangelicam doctrinam, quasi omnis ἀπόστολος causam, quod hodie pseudoecclesiae Romanæ nimis verè obiicitur? Immò an non sic fuissent facile conuicti occultorum, quę ipsis obiiciebantur, homicidiorum? vel quod carnē humana vescerentur? arrepta proculdubio occasione, ex spirituali Dominicæ carnis esu & eiusdem sanguinis potu.

Quod si hoc faceret Christiani magistratus quod hic optat, nempe ut omnes ebriosos, scortatores, & similes gladio tolleret, quam multis carnificū millibus hodie opus esset?

quan

quantopere fœteret Euangeliū: & quid inde tandem boni eveniret: illud certè ad summū, vt multi peccare odissent pœnæ formidine. At virtutis amorē gignit spiritualis pœna, cōscientiā stupidam sic afficiens sui peccati sensu, vt remediu simul proponat, quod & vulnus sanet; & authorem vulneris, Carnem videlicet, & Satanam, perimat.

His adde, quod nihil visitatius est apud Apostolum & a-
pud alios sacros scriptores vti CARNIS nomine, tū profœda illa corruptione, tū pro homine quatenus non est regeneratus: cui opponitur spiritus, id est, interdum quidem illa ipsa vis spiritus, qua sanctificamur: interdum verò idem homo, sed πνευματικός, i. quatenus Spiritu Dei agitur, vt paſſim sacræ literæ loquuntur. Itaque quod Apostolus hic dixit εἰς ὄλεθρον τὸ σαρπὸν, non possis rectius interpretari, quām his eiusdem verbis, ἵνα μητέ τὸ σῶμα τὸ ἀμαρτίας, τὸ μητέ τὸ θλέψην καὶ τὸ τῆς ἀμαρτίας: quo sensu idem dicit mortuum id esse, à quo detinebamur.

Ratio 5.

Istud autem Dei donum sequitur, necessariò istam Carnis, siue naturę non regenerata cedem & abolitionem spirituali virtute factā: vt qui sic ex Carne factus est Spiritus, seruetur. Contrà verò qui capit is supplicio afficitur, & qui-dem sub Satana carnifice, quomodo aut quando resipisce-re per hanc pœnam dicetur? num post mortem in futuro seculo?

Rom. 6,
& 7.

Denique si quispiam tantæ pœnæ denuntiatione per-territus statim resipuerit, quo iure illum Ecclesia Satanae traderet: id est, necaret, vt seruaretur eius spiritus, qui iam & corpore, & animo saluus esset. Supereft ergo vt soli non resipiscentes traderentur Satanae interficiendi. At mortuorum non resipiscentium spiritus, vbi legitur saluos futuros in die Domini, quum resipiscientia, & peccatorum remissio sint duæ res coniunctissimæ?

Ratio 7.

Præterea si per Spiritum intelligatur anima, & corpus per Carnē, quomodo dicetur ὄλεθρον corpus, id est perdi, animus verò saluus fieri? an enim seruari potest alicuius anima, cuius corpus damnetur? Quod si ὄλεθρον referas duntaxat ad ipsam corporis putrefactionem: cur ergo solius spiritus salutis meminerit, quum & anima & corpore homo ille resipiens seruetur? Sed de hoc loco plus satis.

Ratio 8.

L iij.

Argu.9,
pro excō-
muicati-
one.

Cohæret cum illo Apostoli loco, alter, ubi eodem prorsus sensu dicit, Philetum & Hymenæum blasphemos, id est doctrinam resurrectionis oppugnantes, à se traditos fuisse Satanae, ut discent non blasphemare. Hæc autem verba, quomodo tandem interfectioni corporis applicabuntur? Nec enim videmus quid magis ridiculū dici possit, quām occisum fuisse quempiam, vt sanctius de Deo sentire & loqui doceretur. Longè sanè rectius Phlegias ille apud Virgiliū, ex inferis quidem concionans, sed viuis, Discite iustitiam moniti, & non temnere diuos. Non dicit autem Apostolus, (sicut suprà ex Chrysostomo in hunc locum citauimus) vt doceat nō blasphemare, (nec enim pietatis, aut ullius boni magister est Satan) sed vt docerentur ipsi non blasphemare, à quo? à Spiritu Dei videlicet, qui quos diligit, castigat. Iubet enim charitas de quibusvis bene sentire, sperare, sollicita etiam in primis de iis qui vicini sunt exitio: & probabile est, suis saltem plagis emendatum iri, qui non sunt penitus desperati.

Obiect. 1,
D. Erasti.

Age verò illa quóque expendamus, quæ in hunc locum propriè & peculiariter excipit D. Erasmus. Videntur, inquit, intersecti, quoniam παθετῶς declarat præteritum & factum quippiam. Quod si eos Apostolus ex cœtu fidelium solummodo eieciisset, non propterea desissent maledicere & blasphemare, immo fortasse multò audaciùs & licentiùs id fecissent.

Resp. 1.

Primum quod ad Grammaticam rationem attinet, extra controuersiam positum est, illa tempora in isto præsertim subiunctivo modo, sæpiissimè solere permutari. Sed huc nobis deueniendum non est. Agit de præterito Apostolus,

Resp. 2.

quoniam totum illud præterierat, vt si rem præteritam narrans dicerem, Christus precatus est pro Petro, vt non deficeret fides eius, tum mihi dicendum esset ἦν μὲν ἐπιστολῇ: Christus autem de precibus suis pro re futura loquens, rectè dicit precatus sum vt non deficiat ἦν μὲν ἐπιστολῇ. Nam autem exempli gratia, ponamus fidem Petri defecisse (hoc enim nihil interest in eo de quo querimus) An exitus rei contrarius Christi desiderio, & precibus, quicquam in ipsa dicendi formula variauerit? nihil prorsus. Itaq; ex illo παθετῶς colligere nulla ratione possit euenisce, vel non euenisce, quod propositum erat Apostolo, quum illos Satane tradaret, ne-

ret, neque sanè quicquam hoc ad rem facit. Immò liceat quoque hoc nobis dicere, nēminem sic loqui solere, aut etiam posse, tradidi eos Satanæ ut edocti sint non blasphemare: quoniam consilium duntaxat, & scopus deliberantis significatur particula *īva*, non autem exitus cōsilij, quod exprimeretur particula *ōsē*, cum infinito modo, non illa *τελικῆ* coniunctione, quę *ἰσδιωμέτρη* *īva*, sed ea quam Græci *σωδεομὸν δότεσσον* vocant, & quę Latinis significat. Ita ut, vel Adeò ut. Omnino igitur hoc loco vertendum est *īva παραποθῶσιν*, si modo pendebat adhuc exitus; vel, ut *discerent*, si quidem id vel iam euenerat, vel non euenerat. Sed illud planè mirari satis non possumus, effectum huius rei à D. Erasto suspēdi ab eo quod si euenisset, si modò ipsi⁹ explicationem sequamur, exitus ille consequi non poterat, nempe ut prius interficerentur, & ita discerent non blasphemare. Nam si discere non blasphemare, idem esset, atque non posse blasphemare, dixisset potius Apostolus, ut *non amplius blasphemarent*. Quod autem opinatur istos, si e-
iēcti fuissent ē cōetu, eò fuisse audaciūs blasphematuros, cum Pauli spe & consilio non congruit. Quoties autem ista seueritate vtimur, iubet nos charitas benè potius quām malē sperare, & ad eum finem, nempe ad ædificationem proximi, omnia dirigere. Quòd si spes illa nos fallat, modò culpa in nobis nulla sit, imputabitur hoc illi qui salubrem medicinam necessariò propinatam, ferocitate aut etiam impietate sua, exitialem sibi reddiderit.

Resp.3.

Resp.4.

Affert etiam istud D. Erastus. *Dispar fuit ratio istorum, qui circa fidem naufragium fecerant, & illius Corinthiū. Ideo illum noluit Apostolus simpliciter tradere Satanæ, sed tantum ad corporalis vitæ interitum, ut saluaretur anima in die Domini Iesu. Hos verò ut discerent non blasphemare, Satanæ adiudicauit.* Nos autem de illo Corinthio satis supérque multa diximus. Sed quòd ad istos attinet, etiam si diuersa fuit causa, quoniam ille quidem incestuosus erat, isti blasphemi, an propterea consequetur diuersam esse istorum pœnam ab illius pœna? Non, inquires, in re ipsa, sed in Pauli consilio. Hanc verò consiliij diuersitatem in eo ab Erasto statui existimamus, quòd ille quidem sic traditus fuit Satanæ, vt tamen etiam si necaretur à Satanæ, benè sperari vellet Apostolus de animæ

Obiect.2.

D. Erasti.

Resp.1.

Resp.2.

ipsius salute: isti verò penitus sint Satanæ adiudicati. Istud autem si verum est, quid aliud consequetur, quām maiorem excommunicationē, sive *anathematisatōnē* D. Erasto probari, qui tamen exclusionem à Cœna Domini nō probet? Nā hic fuerit verus & irreuocabilis anathematisinus, aut siquid etiam est eo grauius. Cæterū, grauius esse vult D. Erastus, Tradi Satanæ, vt quispiam discat non blasphemare, quām si tradatur ad interitum carnis, vt saluus sit eius spiritus. Sed qua tandem ratione? Nullam enim audio. At mihi vnum & idem vtrōbique videtur significari. Est enim etiam blasphemia, & hæresis, fructus carnis, qui in eo aboletur, qui ex blasphemo pius euadit: & qui didicit non blasphemare, is sanè in salutis viam ex qua digressus erat, regressus est.

Eodem illo capite Apostolus ab hypothesi ad thesin ascendens, Corinthios, graniter increpatos quod ante de repurgandis suis cætibus non satis fuissent solliciti, admonet ut dent operam deinceps ne quid tale inter ipsos contingat. Citat autem hac de re Legis Mosaicæ præceptum, allegoricè sive anagogicè explicatum, ut & in epist. ad Galatas, de tollendo omni fermento, quod typus sit omnium eorum qui totam massam, id est, uniuersum Ecclesiæ cætum, quodammodo fermentare possent, hoc est, iisdem viitis & sceleribus obnoxium reddere: deque comedendis panibus azymis, qui fuerint eius puritatis typi, que in Ecclesia Christiana vigere perpetuo debet: ut pote que perpetuum quoddam Paschæ festum agit, veri nimirum illius agni Iesu Christi immolationi sanctimonia vita respondens.

Hanc autem esse huius loci planam & pescivam, & cum præcedentibus ac subsequentibus manifestè congruentem explicationem dico, que (vt paucis omnia completamur) impurorum offendicula cum fermento: sanctorum puritatem cum azymis. Ecclesiam ipsam cum massa: eiusdem cætus publicos cum Paschæ festo: excommunicacionem denique cum fermenti ablitione (vt mihi quidem videtur) manifestissimè comparat: vt qui hoc inficietur, lucem neget meridie lucere: quam tamen sententiam D. Eraстus sequentibus argumentis oppugnat.

Obiect. I. Parum enim verissimile est, inquit, Deum aliquid apertis verbis mandare, & idem figuratè eodem tempore prohibere. Mandat aperte ut omnis masculus celebret Pascha, solis immundis exceptus.

Non

Resp. 3.

Arg. 10.
pro exco-
munica-
tione.
1. Cor. 5.
6.
Gal. 5.9.

ET EXCOMMUNICATIONE. 89

Non igitur voluit figurare aliquibus aliis prohibere, ut ne celebrent. Concedimus totum argumentum. Quos autem alios, *Resp. 1.* præter immundos iudicatos arcemus?

At non opus erat, inquit, figurare tunc malos, quum satis multi essent. Figuratur enim præterita vel futura. Immo si no fuerunt figurata etiæ præsentia, quam multa ex Dei verbo expungetur? Certè Circuncisio præputij & natuā interiorem labet. *Obiect. 1.* *D. Erasti.* *bē præsentem, & interiorem cordis sanctificationē, itidem in præsenti, ob oculos ponebat. Hoc idem vtrumque indicabant purificationes, victimarum mortationes, & earundem cremationes. Sic enim illa pendebant ab iis quæ impleturus erat Christus, ut præsentem implendorum efficaciam, nempe peccatorum remissionem & regenerationis gratiam, contemplandam exhiberent: altera vero ex parte nihil nisi præsens, natuas videlicet sordes, & præsentem miserrimam huius generis conditionem figurabant, atque adeò veluti chirographa quædam commeritæ mortis erant, quod etiam tum populus, tum sacerdos palam testabantur. Et quum Dominus præcipit Sabbati obseruationem, annon præsentis etiam sanctificationis symbolum esse ostendit, quum inquit, *Vt sciatis quod ego sum Dominus qui vos sanctifico?* Itē vetas Dominus duci à sacerdote viduam, aut repudiataam, aut prophanatam, similiter hanc rationem affert, quod sit Dominus qui ipsum sanctificat. Baptismus certè noster, & præsentes ortus nostri sordes, & præsentem quoque earundem ablutionē nobis ob oculos sūstinet: Deinde mox agnoscit Erasmus Paulum totius vitæ Christianæ *Resp. 2.* sordes cum fermento, puritatem cum azymis conferre. An vero dicet nobis deum, quibus abolita sunt, esse ista cœ- *Resp. 3.* pisse rerum istarum figuræ, ac non multò magis iis fuisse quibus ista facienda præcipiebantur?*

Sed, inquit, non iubet Moses eum qui fermentum edisset, ab eis agni abstinere, sed occidi. Ergo sic quoque faciendum esset, si liberet hoc transferre ad Cœnam Domini. Quali vero vel Mosaicæ *Resp. 1.* vllæ Ceremoniæ, vel pœnæ quævis iudiciales Israelitæ sint hodie in Ecclesiam introducendas. Faciant sanè magistratus suum officium. Ecclesiæ vero sit satis audire Apostolum non dicente, Occidite eum qui fermentum edit,

M. j.

sed Tollite è medio vestri, id est, vt ipsem explicat, Ex-purgate fermentum, vt pura maneat massa. Sed & illud ne-go, capitali poena affectos, qui fermentum edissent. Hanc e-nim formulam vt iam antea diximus, qua vsus erat antea Mōses, nempe, Excindetur anima illa ex Israēl, mox expli-cat de electione ex cœtu Israēlis, quod nihil aliud est quām vt impurum & prophanum à festi celebrationē arceri, né-pe ad secundū mensē usque, vt de immundis cauetur. Sic alibi, eadē illa formula, *Excindi ex Israēle*, nihil aliud signi-ficatur, quām desinere inter Israelitas & circūcisos cense-ri, eo videlicet, qui cadavere attigisset, manente immun-do, donec aqua expunctionis fuisse aspersus, vt ibi expre-sse scribitur. Formulam autem illam eo loco, vbi de Pascha præcipitur, alicuius præterea diuini iudicij denuntiationem significasse, videtur manifestè liquere ex eo quod cō-tigit sub Ezechia. Quum enim plurimi ex Manasse, Ephraim, Issachar, & Zabulon, qui non fuerant purificati, ta-men contrā præscriptam legem edissent Paschā, non legi-tur eos interfecisse Ezechias, licet verè pius & religiosus princeps, & eo ipso tempore quo cultum Dei ex professo instaurabat, minimè contra legem facturus: sed, adiunctis sacrificiis pro peccato, precatus esse dicitur, vt Deus illis propitiaretur. *Exaudiens autem Dominus Ezechiam*, inquit scriptor ille, *sananit populum*, cui videlicet aliquod morbi genus immiserat. Et hoc ipsum est, quod teste Paulo Do-minus fecerat quoque Corinthi, *Propterea*, inquit, *inter vos multi sunt languidi & agroti, & obdormierunt multi*. Istud igitur, nihil ad capitales pœnas à Magistratibus inflictas per-tinet, neque excommunicationem tollit, sed eius negle-ctionem docet acribus pœnis à Deo vindicari.

Obiect. 4. D. Eraſti. *Iudeos toto anno fermentum edisse, exceptis septem illis diebus. Ergo (inquit) si ad Cœnam Domini placet hoc accommodare, licebit semper impurè viuere, excepto tempore quo Cœna celebratur*. Est autem in hoc argumen-to fallacia compositionis quam vocant. Nec enim Paulus fermentum absolute, sed quatenus prohibitum fuit, inter-pretatur allegoricè nostrā impuritatem: nec quamuis fer-mentationem accipit pro impuræ vitæ contagione, sed eam quæ sit fermenti veteris, corrupti videlicet, & totam massam

Resp. I.

ET EXCOMMUNICATI ONE. 21

massam corruptentis. Quod autem septiduanum festum erat Iudeis , Apostolus vult Christianis esse perpetuum, Christi videlicet epulum spirituale mundanæ vitæ oppositum , in quo, ut alibi loquitur Christus, viuet in nobis , & nos in Christo.

At non comparat Apostolus (inquit D. Erasmus) Iudeorum Pascha cum Cœna Domini, sed cum tota nostra vita. Ita esto, quamuis Paulum res ipsa clamet aliquam hic habuisse specialem alicuius Ecclesiæ rationem , quò respicit etiam Massæ appellatio: ideoque Paschæ festum, ut figuram cum corpore comparare. Sed minimè tamen nego Apostolum ad cæteras quoque vitæ Christianæ partes hanc doctrinam extendere, sicuti mox de impuris , à priuato etiam coniunctu prohibendis differit: Totum autem quū concesserit D. Erasmus , quo iure partem omnium Christianæ vitæ præstantissimam , nempe sacræ Cœnæ epulum exceperit?

Obiectio
S. D. Era-
stii.
Resps. 1.

Resps. 2.

Atqui sensus anagogicus, inquit D. Erasmus, non est argumentatius, ut recte dicunt Scholastici. Recte profectò, si de allegorici humanis expositionibus hoc accipies: quibus fateor universam sacrâ scripturâ fuisse, auctore in primis Origene, à vero sensu aliò prorsus miserè, translatam . Allegoricas autem mýsteriorū & umbrarū legalium & historiarū quoq; sacrarū, nobis à S. Spiritu per os Apostolorum explicaciones traditas, absit ut alio loco habeamus quām legem ipsam in monte Sinai proditam , & sacra, tum Prophetica, tū Apostolica scripta Christianos omnes habere oportet.

Obiect. 6.
D. Erasti.

Resps.

Sed nunquam (inquit ille) Pascha pro Cœna Domini ponitur, Christum enim Pascha nostrum dicit Apostolus immolatum esse pro nobis , non Cœnam ipsam. Atqui ipsem et antea scripsit in Paschatis locum successisse Cœnam Dominicam: & ex eo quod omnes ad Pascha non tantum vocantur, sed etiam adiunguntur, cōclusit neminem à Cœna esse prohibēdum. Nihil autē est visitatius ista permutatione nominū typi, & rei per typum significatae: & figure & ipsius veritatis: sicut baptizati dicuntur patres in nube , & circuncisi dicimus in Christo circuncisione ἀχρονούτω: Deinde ut Pascha, & pro agno , & pro festo ipso passiū poniatur , cur non simili ratione & pro Christo qui est illius agni veritas , & pro passate, Christiani Sacramētali actione.i. Cœna Domini, in

i. Cor. co.
i.
Coloss. 2.
ii.
Resps. 2.

M ij.

qua solennem commemorationem facimus transitus eius,
& veræ nostræ liberationis, idem nomen usurpemus? Cer-
tè huc nos vocant A postoli verba iubentis nos ἐορτάζειν τὸν α-
γίους εἰλημνίας, & hæc fuit longè vetustissima Christianæ
Ecclesiæ consuetudo, vt dies ille quo resurrectionem Do-
mini celebramus, Pascha vocaretur, & solennistum quæ-
dam ὥχας τὴν οὐώξινην celebraretur. Sed hoc pñne πάρεπετο
est, quum vnico Paschatis vocabulo, nostrum, vel Pauli
potius ipsius, argumentum minimè nitatur.

I. Cor. 5.8.

Resp. 3.

Obiect. 8.

D. Erast.

duæ præcipua causæ fuerunt (inquit ille præterea) **quarum re-**
cordatio Iudeis fuit commendata in celebratione festi azymorum,
nempe subita & prodigiosa liberatio ex durissima illa Aegyptio-
rum servitute, & primogenitorum conservatio, quibus causis & si-
gnificationibus ejus agni Paschalis absque fermento, à Mose, adeo ἡ
ab ipso met Deo traditus contenti esse debemus.

Resp. 1.

Cloister
of
Clara

Fuerint sanè ista Iudæis præteriorum beneficiorū ὑπομνήματα: sed illa quoq;
nobis τύπος fuisse rerum illarum negari non potest, quin
Apostolicis scriptis omnis detrahatur auctoritas. Illa ipsa
igitur liberatio ex Ægypto, aliud longè excellentius ad-
umbrauit: & istud quod per fermenti abiectionem, & azymo-
rum esum, & per ipsum agnum, ac eius mactationem
iam tum figurabatur, ad Christum ipsum respiciebat: & vi-
que ad seculorum consummationem pertingit.

Resp. 2.

An autem nos in illis externis, quæ à Mose referuntur toti acquiesce-
re possumus, quin Paulum quasi ὁτιποτε επικαμψει proiectum
sequi recusemus? Neque verò istud negat D. Erasmus mox
subiiciens, *Serviebant hæc etiam agnitioni futuri Christi, eius-
demque officij.* Rectè profectò, & quid sunt præ istis il-
la duo, quæ, vt præcipua, priùs commemorauit? Sed ista
quæ mox addit, cuiusmodi tandem sunt? *Si præter hæc, in-
quit, que preterita fuerant, futuri quoque aliquid figurauisse con-
tendatur falsam doctrinā aut turpem vitam significare poterit fer-
mentum. At non ita certū, exploratumq; hoc nobis est, vt sine alio præ-
cepto à figura ad figuratum transferre penam nobis liceat.*

Resp. 3.

Non est
hic verò nobis quicquā dissimulādum. Talia sunt ista, vt in
ipsum Apostolum videri possint contorta. Ipso enim D. Eras-
to confidente, manifestè dicit Paulus fermentum illud
inhibitum, fuisse imputorum hominum typum, à qui-
bus sit expurganda massa, id est Ecclesia. *Quid conditione*

vlla

ET EXCOMMUNICATIONE. 93

vlla h̄ic opus est? quid contendere hic opus est? An verò p̄cēnam vllam transferamus à figura ad figuratū vltra Pauli verba, quo nullus melior quārendus est præcepti Mosai- ci interpres, age ex iis quā respondimus, quiuis diiudicet.

At enim (inquit ille) *mandatur aperte omnibus, & singulis,* (ne improbis quidem exceptis) *vt Pascha, unā cum aliis celebrent festis solennibus, & illud celebrare iubentur absque fermento. Docetur etiam quid hac Ceremonia indicetur. Frustra igitur aliam significationem querimus.* Immò quum iubentur omnes Pascha celebrare, præcipitur simul digna præparatio: & quisquis pollutus iudicatus esset, vel ad priuatam mensam, ne- dum ad edendum Pascha, nisi priùs expiatus, negatur ad- mittendus fuisse: quod fuisse hac ipsa tollēdi omnis fermēti ceremonia iam tum significatū ac præceptum, ex Pauli verbis affirmo. Nam certè & iam tum Iudæos, & Christia- nos deinceps, pudisset, (quū prophane gentes, sceleratos o- mnes à suis sacris abigendos esse céserent, vnde illud, Procul ô procul este prophani, & illud, ἐνδεικνύεται ὅσιος Αλέξανδρος) san- eta sua canibus & porcis prostituere.

Præcipit iisdem Corinthiis Apostolus, ne vel cibis cum iis su- matur, qui, quum alioqui fratres nominentur, id est, in Ecclesia cen- seantur, turpem & flagiosam vitam agunt. *Idem Thessalonicensi- bus scribens, iubet ut nos subducamus ab iis qui dissolutè viuunt,* id est, qui in ordinem se redigi non patiuntur, quos etiam notari iu- bet, & quibuscum unā versari probabet. *Ad eam rem verò Eccle- siastica iudicia fuisse constituta, manifestissimè declarat, non modo* quum meminit coggregatorum in nomine Domini, sed etiam quum præscriptis verbis, inquit, *Nonne de iis qui intus sunt iudicatis? Ex quibus manifeste efficitur, excommunicationis disciplinam, expres- so Apostolico mandato simul & exemplo niti. Sic enim argumen- tamur. Si cum iis quos Ecclesia sustulit è medio sui, né cibum qui- dem communem capere licet: multò minus in sacris, licet cum iis* communicare. Sed rursum hæc excipit D. Erastus.

Non debet (inquit) *Apostoli præceptum sic accipi, vt cum præce- pto exemplique Christi pugnet. At supra ostendi Deum peccatores à sacramentis non abigere, sed ad ea postius colligere, vt ad pœni- tentiam facilius inuitentur. Concedo Propositionem: Assum- ptionem distinguo, s̄epissimè iam refutatam. Nam voca- bantur quidem ad sacrificia peccatores, sed qui resipiscen-*

M iii.

Obiect. 9.
D. Erasti.

Resp. 1.

Resp. 2.

Arg. 11.
Pro excō-
municati-
onē.
1. Cor. 5,
II.
2. Thess. 3.
6. & II.

Obiect. 1.
D. Erasti.

Respons.

Leuit.4.
& 6.

tiam publicè testarentur, & ita expiati Deo & Ecclesiæ reconciliarentur, ex quo efficitur ni hoc facerent fuisse exclusos. An nos verò aliter cùm iudicatis peccatoribus agimus?

Obiect.2.
D.Eraſti.

Immò (inquit ille) pugnaret secum Apostolus, si sic istud intelligi voluisse, quippe qui quum impuros Corinthios abstinere vellet à sceleribus, non minetur interdictionem à Cœna, sed dicat fore ut Deus eis non parcat, quamvis eadem atque sancti & boni sacramenta participant. Imò verò quid manifestius dici potuit, quām quòd sceleratos quos fermentū vocat, iubet à massa expurgari, & cum reiectionis vetat vel cibum sumi? vt hinc quoque manifestè colligatur, illud, Tollite ex vobis ipfis, non posse aliud quām illam expurgationem siue electionem ex Ecclesia declarare. Insani enim hominis esset vetare cum Satanæ traditis, id est (vt ipse D. Eraſtus interpretatur) cum imperfectis cibum capere, & alibi præcipere vt mortui nihilominus tanquam fratres admonerentur.

Resp.1.

1.Cor.5.7.
& 11.

Id verò quod dicit, fore vt Dominus indignè ad eadem cum bonis sacramenta accedentibus non parcat, minimè euertit malorum reiectionem, à mensa Domini: sed partim ad eos demum refertur de quibus Ecclesia non iudicauit, siue quòd nondum sint iudicati, siue quòd eos adhuc patienter toleret: partim in ipsos huius disciplinæ contemptores dicitur, cuius vindicta futurus est Dominus, nedum vt sic aboleatur.

Obiect.3.
D.Eraſti.

Differunt etiam, inquit, plurimum, Interdicere alicui familiaritate hominum, & vsu Sacramentorum: & multi etiam ultrò abstinent à malorum consuetudine, cum quibus tamen in templo precari, & sacramenta usurpare non verentur, quoniam boni à malis non polluntur, in vsu ceremoniarum à Deo institutarū. Differre verò illa duo nō negamus: immò sic differre dicimus, vt lögè plus sit interdicere vsu Sacramentorum, quām priuata hominū consuetudine. Sed cui quod minus est denegatur, qua ratione concludetur, quod maius est cōcedi? At illud, inquit, præceptum est, istud non est præceptum. Immò vero etiā expressa alia præcepta, quæ antea declarauimus non extarent, istud in illo satis præceptū intelligeretur. Et vt liqueat Apostolum sic voluisse à Comparatis argumentari, obseruandum est illum non scripsisse, τῷ Γράτῳ μὴ συνεδίψῃ, Cum eiusmodi homines

Resp.1.

Resp.2.

Resp.3.

mine ne cibum capite, sed $\mu\eta\delta\epsilon\sigma\omega\delta i\eta$, ne cibum quidem capite, cuius particulæ $\mu\eta\delta\epsilon$ ea vis est, sicut omnes norūt, vt minore negato, fortius negari quod maius est intelligatur, vt sententia ita sit necessariò explenda, Ne cibum quidem capite, nedum vt (quod plus est quām vnā cibū capere) habeatis cum ipso communē, vt si dicerem, Ne teruncium quidē habeo, nedum vt opes possideam: ne cogitaui quidem, nedum vt fecerim. Deinde hoc loco non simpliciter, neq; in genere differi de cauēda malorum consuetudine, sicut idē Apostolus alibi docet, prolatō etiam Menandri versiculo, liquet tum ex eo, quod simul eodemque contextu meminit congregatorum in nomine Domini: tum verò vel maximè quod eos qui sunt intus, manifestè ab iis qui foris sunt distinguat: illos quidē volens ab Ecclesia iudicari, istos verò Domini iudicio relinquens: cui discriminī in illa generali preceptione de malorum consuetudine vitanda, locus nullus relinquitur. In Epistola verò ad Thessalonices, Apostolus nō vtitur verbo $\sigma\eta\mu\alpha\delta\eta\pi\eta\pi\eta$, quod declarat Verbis aut literis, aut alio modo quippiam significare, sed $\sigma\eta\mu\alpha\delta\eta$, inquit, id est Notate, & veluti inusta nota compungite, vt euni sui ipsius tandem pudere incipiat.

Resp. 4.

1. Cor. 5,
4, & 12.2. Thess. 3,
14.
Resp. 5.

Denique bonis manere bona sacramenta, etiam si qui mali ad eadem accedāt, absit vt inficiemur, sed minimè ex eo colligitur nulos esse à Cœna Domini arcendos. Nec enim hanc causam afferimus arcendi cuiusquā à mensa Domini, sed quod mali non audientes Ecclesiam, & propterea à cœtu Ecclesiæ ex Domini mādato electi, donec resipuerint, partem non habeant in Dei regno: ideoque à pastori bus scienter ad Cœnam admitti non possint, quin sibi ipsis contradicant, & vulnus, cui sanando incumbere debent, exulcerent, officium denique non faciant. Quin etiam priuati si tales homines iudicatos alio loco habeat, quām Ecclesia statuerit, teste Ioanne, communicant malis eorū operibus, & illud Christi mandatum violant, Esto tibi sicut Ethnicus & Publicanus. De publicanis verò, quibuscum Pharisæi cibum quidem non caperent, & sacra tamen communionia haberent, alibi diximus.

2. Ioan. 11.

At enim (inquit D. Erasmus) *istorum duorum fines sunt longè* Obiec. 4. *diversi: priuatus enim coniunctus alit vitia, negatio vero illius pu-*

defacit. An verò sicut Cœna Domini negationem pudefacere dicitis, eiusdem usū foueri vitia dicentur? At hoc scriptum non est, sed hoc scriptum est, institutam esse Cœnam, ut concelebretur mors Domini. Hoc si quis cupiat cum aliis facere, annon impie absterrabitur? Multa verò in hoc argumento inuoluūtur, ad quē sīgillatim respondebimus. Cum fine interdictę priuatę consuetudinis, non debuit finis institutionis sed interdictionis Cœnæ comparari, vt opposita sele ex aduerso respicerent, quod ut melius liqueat, age rectam istorum collationem sīc instituamus.

Finis priuatę consuetudinis est, vt inter priuatōs mutua coniunctio foueatur. Ideo malos fugere debent boni, ne & ipsi mali fiant. Finis Synaxeos Christianorum hic est, vt mutua ipsorum in Christo, cuius mortem vñā concelebrant, coniunctio foueatur. Ergo danda est opera, vt mali contumaces, legitima causę cognitione praeēte, à Synaxi arceantur. Quae enim coniunctio esse potest lucis & tenebrarum? & quomodo mortem Domini annūtiarint, qui Ecclesiam non audiunt, ideoque ex Ecclesia sunt eiecti? Ita finem & usum istorum duorum minimè oppositum esse vides, & paria idcirco argumenta vtrinque duci, i. Cor. 5, 6, & 11.

Nunc finem denegationis eorūdem comparemus. Is autem quum sit multiplex, cū ipsum deligemus, quem D. Erasmus commemorat. Finis istius interdicti priuati conuictus hic est, vt aliquis pudefiat: quoniam probosum est, aliorū conuictu indignum censeri. Finis interdicti sacri conuictus, idem est, & quidem tantò maioris ponderis, quantò publica priuatis, sacra communibus præstant. Ergo ubi vnicum hoc pudoris remedium relictum est, eo vtendum est: nempe vt à priuata fratum cōsuetudine, ac proinde à sacra eorūdem synaxi tanquam indignus arceatur, de quo sic iudicauerit Ecclesia. Sic igitur illi respōsum esto. Adiiciemus tamen quoque, non esse repugnantia hæc duo, sed optimè coherentia, institutam esse Cœnam ut mors Christi vñā celebretur, & interdictam Cœnam, ut quispiam huius propri sensu acerrimè vulneratus, & relipiscens, mortem Domini ritè celebret. Quod autem in extremo dicitur, impie reiici qui vñā cum aliis Cœnam celebrare, id est, Domini mortem annuntiare cupiunt, distinctione indiget, quando

Resp. I.

Resp. II.

Resp. III.

THEOLOGIA

quando quispiam est ~~transt~~ iudicatus. Quid si enim quispiā quid cupiat non satis intelligat? quid si simulatē ipsum agere vel iusta sit suspicio, vel etiam aliūde liqueat? quid si etiā totius Ecclesiæ interfit, differri ipsius desiderium? Non est igitur istud axioma temere obseruādum. In genere tamen tantūm absimus ab eo vt repellamus verè cupientes in gratiam redire cum Ecclesia (verè autem cupere dici non potest, qui Ecclesię prius satisfacere recusat) vt contra ob hoc ipsum præcipue utamur excommunicatione, vt qui peccauit, bonum, quod suo exitio aspernabatur, serio discat ad salutem appetere.

Idem Apostolus eadem ad Corinthios epistola. Siquis (inquit) nō Argu. 11, amat Dominū Iesum Christum, sit anathema Maranatha. Est autē pro excō- istud manifestē grauiſſimae excommunicationis species: ideoque nō munica- dubium est quin dicat execrables omnibus esse oportere, qui sunt tione. Christi hostes ex impuritate vite vel doctrinae iudicati, quamvis a- lioqui in Ecclesia censeri velint.

Idem ad Galatas, Si quis vobis (inquit) euāgelizauerit præter id Ar. 12, pro quod accepistis, anathema sit. Ergo excommunicandi sunt pertina- excōmu- nicas- cēsanæ doctrinæ turbatores.

Idem eadem epistola, Ut in tam exscindantur qui vos conturbant. Ergo exscindendi sunt qui opus Domini pertinaciter impediunt. Quod si quis roget, cur ipsemēt Apostolus istos non exsciderit, siquidem hac potestate pollebat, & absens incestuosum illum Corinthiū Satanae tradiderat, Respondeo Apostolum quamvis pro suo iure for- tassis id facere potuerit, nunquam tamen id authoritatis sibi priua- tim vendicasse, vt qui Corinthios nominatim velit cōgregari, quo- 2. Cor. 5, rum etiam suffragii, non autem suo unius arbitratu, miser ille Sa- 4. tanæ tradatur. Ita igitur hic quoque, primum quid Galatis sit facien- dum præcipit, quum, inquit, Sit anathema: deinde quod suum sit de- siderium explicat: nec ulterius progreditur, quoniam procul dubio non tantum quid liceret, verū etiam quid expediret spectanit. Ac proinde ad illam quoq; obiectionem, quod Paulus nulli Galatarum Cœna Domini interdixerit, D. Erasto responsum esto.

Idem Apostolus non uno loco iubet sedulō obseruari, ac deuitari dissidiorum & offendiculorum auctores: & pastores præsertim se- cedere à Sophistis, sanam doctrinam suis vanis argutationibus de- prauantibus: & hereticum hominem sedulō commonefactum reii- ci: que omnia nisi ad hanc Ecclesiasticam disciplinam referantur, Argu. 14, pro excō- munica- tione. Rom. 16, 17. 1. Tim. 6, 3, 4, 5.

N j.

98 DE PRESBYTERIO

usurpari ritè nulla ratione possint, quū non sit cuiusvis animaduerte hæreses: & priuato cuiusquam arbitrio hunc vel illū defugendum relinquere, nihil aliud sit quam schismatibus, & infinitis officiis ianuam aperire.

Argu. 15,
pro excō-
munica-
tione.

Ioannes autem manifestius etiam id demonstrat, quum eiusmodi homines, ne domum quidem recipi, atque adeò ne salutari quidem patitur. Nam id certè fieri, nisi re iudicata, charitas non sinit. Quos verò potius quam pastores deceat, & illos fugere, & fugiendos alius prædicere? Quibus verò ne domos quidem priuatas temerè patère oportet, quisnam verus pastor, ad mensam usque Domini (nisi resipescentes aut immutatos) introducet, quin operibus eorum malis communicet, ut idem Ioannes loquitur?

Argu. 16,
pro excō-
munica-
tione.

Iudas quoque (vt alibi diximus) eos quos vocat Agaparum labes & maculas, precipit, si insanabiles alioqui fuerint, terrore seruandos, & ita quidem, ut vel contactum ipsorum fugiamus, nedum ut eis polluenda sancta in manus tradantur.

Quæ quum ita se habeant, facile iam cuius fuerit diuidicare, iisne qui excommunicationem à Cœna Domini ut neque præcepto, neque exemplo vlo ex verbo Dei petito constitutā prorsus reiiciunt: an nobis qui & ab initio mudi à Deo usurpatam, & deinceps ab eodem sancitam, in Ecclesia Dei sub Lege obseruatam, à Christo postea disertè confirmatam, ab Apostolis & inculcatam sedulò & usurpatam affirmamus. A temporibus autem Apostolorum ad hæc usque secula, nunquam illa caruisse Ecclesiæ, ne tum quidem quum acerbissimæ persequitiones vigerent, nunquam audebit, opinor, ullus inficiari: nec unquam, nisi aliquot ab hinc annis, magis fuisse dubitatum, sitne excommunicatione iuris diuini, (legitima, inquam, illa, non autem Oligarchica neque Tyrannica) quam dubitatum est, an sit Evangelio credendum.

DE PRESBYTERIO.

Supereft eorum ultimum, de quibus nos etiam aliquid dicturos promisimus, nempe de Seniorum collegio, quod Iudæi οὐαίδειον, Christiani presbyterium, Apostolo teste, vocarunt: sitne videlicet huiusmodi collegium aliquod ab Apostolis institutum, penes quod esset Ecclesiasticae gubernationis auctoritas, quod nos affirmamus, D. Erasmus verò planè inficiatur. Expeditus autem nostro more quæ sparsim

sim profert argumenta: deinceps nostras quoque rationes allaturi, ac tandem aliquid etiam de ipso excommunicationis vsu dicturi.

Reuocat nos igitur D. Erasmus ad Israeliticæ politiæ statum, qua vigente contendit Magistratus Israeliticos simul & religionis & ciuilium rerum potestatem habuisse, quærens cur non tam debeat hodie Christianus Magistratus utramque tabulam custodire, ac religionem omnem constituere, quam in veteri testamento facere debuit. Accipio conditionem, sed additis ex Dei verbo exceptionibus, quibus tum Israelitica ciuilis politia fuit à Leuitico sacerdotio distincta, tū Christus merè Ecclesiasticam administrationem à Magistratuū Christianorum officio in Ecclesia Christiana discreuit. Ac de priore quidem illo priùs, de posteriore postea differant.

Fateor igitur & iam tum, & nunc quoque pio & religioso Magistratui commissam fuisse & esse vtriusque tabule, atq; adeò tum spiritualis, & conscientiam respicientis, tum humanae societatis pacem respicientis iuris conseruandi auctoritatē: at non sine magno discrimine. Iuris enim diuini statuendi, siue doctrinam ipsam, siue externæ administrationis externam formam spectamus, solus Deus potestatē sibi vni seruauit, omnes ędēo Sp̄iritus dānans: ad constituerādam religionem patribus quidem, multis vicibus & multis modis per Prophetas, ac præsertim per Mosem, horrenda adhibita obtestatione, ne quid verbo suo per Mosem scripto adiiceretur vel detraheretur, loquutus: ultimis autem diebus, primū ore Filij sui, ac deinceps per Spiritū Sanctum per os Apostolorum loquentem, plenissimè tota nobis patefacta, ac scriptis etiam Apostolicis prodita patris de nobis seruandis voluntate: cui proinde quicquam ad summationem usque mudi adiicere vel detrahere, nec fas vñquam fuit, nec erit, neque in ipsa fidei doctrina, neque in ipsius externæ administrationis Ecclesiasticæ substantia. Ordinis enim externi speciem & formā quatenus à varietate circumstatiarum loci, temporis & personarum dependet, variari interdū necessariò oportuisse, in Ecclesia Christiana nunc ex quibusuis populis collecta, non inficior: sed addita demū dupli conditione. Vna, vt ad ipsam substantiam ordinis diuinitus instituti & ad ultimum usque diem

Arg. i, D.
Eraſti,
pro dupli
ci iurisdi
ctione Sy
nedrij Iu
daici.

Resp. i.

Hebr. i, 1.

Deut. 12,
32.
Ioan. 15,
15.
Act. 20,
27.

N ij.

100 DE PRESBYTERIO

immoti normam & amissim cuncta quam diligentissime
exigantur. Altera, ut nihil hic suo arbitratu, & pro imperio

^{1. Cor. 7.} cōstituat Magistratus quantilibet Christiani. Immò neq;

^{35.} pastores, neque doctores, neque presbyterium de rebus il-

^{2. Cor. 1.} lis leges figant aut refigant: sed ubi Christianus est Magi-

^{24.} stratus, de nouandis illis rebus in communī primū & Ma-

^{1. Pet. 5.3.} gistratus, & Ecclesiasticis muneribus fungentiū cōcetu san-

ctē simul & prudenter disceptetur, &, adhibito tandem Ec-

clesiā totius consensu, statuatur: cuius ordinationis, ut &

totius sacri ministerij nō auctor, ut in ciuii politia, ubi ius

etia condere & abrogare licet, sed custos ac vindicta sit Ma-

gistratus. Itaque ut Ecclesia recte ex verbo Dei constituta

sit; ut omnes Ecclesiasticis muneribus fungentes officium

faciant, & Ecclesiā pacem contumaciter turbantes ciuili-

bis pœnis, mulctis, carceribus, verberibus, capitalibus de-

nique, si sit opus, suppliciis puniantur, pius Magistratus se-

dulō & in primis curare debet, ut qui sit à Deo constitutus

^{1. Tím. 2.} non tantū ut æquitas & honestas morum in societate hu-

^{2.} mani generis conseruetur, verū etiā præcipue ut Filium

^{Pf. 2. 12.} Dei osculetur: ut nutritius sit Ecclesiā: ut sancte & pie vi-

^{Ef. 49. 23.} uant, quos ipsius fidei Rex ille Regum commisit: id quod

fieri, nisi substrato solido regnorū omnium fundamento, id

est sacro ministerio bene cōstituto & administrato, & far-

to teoto conseruato, non potest. Vicissim autem sacri mini-

^{1. Cor. 4.} sterij muneribus fungentium officium est merè ~~privatum~~

^{2.} dispensare, verbum Dei non tātū publicē, verū etiam,

prout opus est, priuatim ac sigillatim docendo, monendo,

arguendo, increpando, ac interdum etiam Ecclesiam nōn

audientes, salutari cauterio adhibito, prudenter & sancte

separando: ita ut ne tantillum quidem de ciuili Magistra-

tus iure delibet: resipiscentes denique ante ligatos, tandem

adhibita consolatione soliendo. Quorū enim est conscienc

tias ex Dei verbo cum auctoritate regere, eorum etiam est

illas aberrantes, censura diuina, ut eleganter loquitur Ter-

ullianus, castigare, & in gratiam cum Deo & Ecclesia re-

deuentes recipere.

Has igitur iurisdictiones natura quidem sua diuersas esse

& vnam quidem merè & propriè diuinis legibus, alteram

verò humana prudentia & auctoritate nitit res ipsa ostendit.

An

Tertull.
Apolog.
cap. 39.

Resp. 2.

An autem vtriusque administratio fuerit Magistratui commissa, hoc illud est de quo nunc à nobis querendum videtur, vt superioris enthymematis antecedenti occurratur. Dico igitur tantum abesse vt recte D. Erastus istam vtriusque iurisdictionis copulationem ab eo ordine inchoarit, quem Dominus per Mosen in Israele constituit, vt contrà tunc demum cœperint illæ, sicut natura inter se differunt, ita quoque diuersis administratoribus cōmitti. Fuit enim Melchisedecus simul Rex & sacerdos Altissimi, more proculdubio apud summos illos humani generis & ante, & post diluvium Patriarchas, non temerè à Mose, præteritis ceteris, nominatos, & sua serie descriptos, visitato. Sed & Abrahamum Prophetam fuisse, & familiæ suæ insignē doctorem, à quo fuerit etiam circuncisa, & qui proculdubio sacrificia quoque exercuerit, sacræ literæ testantur. Idem quoque Iobum factitasse legimus. Sed & Iuda Iacobi filius in sua familia, sicut ciuilis Magistratus in damnada sua nūru, diuini quoque cultus partes obiit: quò spectat etiam illa primogenitorum redemptio, (si Hebræis expositoribus credimus) quum Dominus ad solā tribum Leui spirituale sacrū ministerium transferret. His igitur temporibus, quū non vsque adeò excreuisset humanum genus, & recens esset Patriarcharum illorum longiorum doctrinæ memoria per manus tradita, potuit commodè tum religio tū ciuilis politia à Magistratu administrari. Paulatim verò defientibus à vero Deo & syncero eius cultu Gentibus, Domino Deo nostro visum fuit ista certo quodam ordine descripta, populo suo in Abrahami vnius familiā collecto, per Mosen describere. Quod enim Heli fuit idem Pontifex & iudex, itidé inque Samuel, & ciuilis politiæ ante Saulis electionem, & Ecclesiastici ordinis instaurator: & quod à Machabeis, quos vocant, factitatum est: ista (inquam) singularia & extraordinaria fuerunt, neque in exemplum ad diuinum turbandum ordinem trahenda. Quæ verò per ambitionem, vel potius tyrannidem ausi sunt tandem sacerdotes nihil moramur, quum fuerit nefas ab ordine diuinitus instituto recedere. Talem autem illum ordinē fuisse, qualem diximus, sic ex ipso Mose demonstramus.

Primum igitur, quid ad doctrinæ dispensationem, & sa-

Gen.14,
18.Gen.20,
7, & 18,
16.
Iob 1, 5.
Gen.3,
24.

N iii.

consitutus omnés attinet, constituit quidē Moses, Deo singula ipsi dictante, Leuiticum omne sacerdotium: sed num ipse quicquam eorum egit quæ ad illud sacerdotium spe&tabant? & tamen in Mose multa fuerunt extraordinaria. De Iosua idem constat. Dauidem autem, licet Prophetam, nusquā tamen inueniemus vllā sacerdotalis munēris partē sibi arrogasse. Solomō templum ædificat, & sacerdotum ac Leuitarum vices ordinat, sed ore Prophetarū, vt & ipsius pater, edoctus. Idem cōcionem habet ad populum, Deum solennibus precibus inuocās ut ratum haberet opus quod peregerat. Sribit etiam libros insignis illius sapientiæ testes. Idem potestate ~~ad Capitulum de~~ diximus, pontificatū Abiatharo lāsē maiestatis rēo abrogat: sed sacerdotio se se nusquam immiscet. Iosaphat collapsam vtramq; politiam instaurat, cuius exemplum sequutus est Ezechias ac deinde Iosias. Sed neque Saulem non exspectato Samuele sacrificantem, neque Vsiām lepra percussum imitatur. Et quis hodie Principes quamplurimos tales non optet diuinitus excitari? Et de distinctis quidem docendi, & offerendi munēribus hactenus dictum esto.

Deut. 1, 15.
& 11, 18. &
19, 12. &
Ruth. 4, 1.
r. Reg. 21.
Act. 15, 21.

Ad iudicia verò merè Ecclesiastica & à ciuilibus distinta quidē attinet, erant in sigulis ciuitatibus, prout alia a liis præstabant, constituti iudices ex præcipuis ciuibus 21, 2. ἀρχοντες plurimis Euangelicæ historiæ locis vocati, qui cau*to* fасciuiles decidebant, etiam capitales, si de iure & facto constaret. Erant quoque Leuitæ in synagogis, penes quos, adhibitis, vt probabile est, aliquibus illustribus ciuibus, erat spiritualis administratio. Hinc illa ἀρχαιωτατη mentio, qui conuentus regebant, cuius ordinis duplex habemus exemplum, vnum Luc. 2, 46. Hierosolymis, vbi multæ erant synagogæ, Act. 6, 9: alterum, Act. 13, 15. Antiochiae Pisidiæ: & horum proculdubio partes fuerunt ad synagogas non admittere, quos Hierosolymitanum οὐέδειον διποιωαγωγες iudicasset, irrita alioquin ista proscriptione futura. Vocat etiam Christus istos confessus ἡρόεις, tum ciuiles quidem Matth. 5, 22. vbi de iniuriarum ciuili persecutione agitur: tum sacros, Matth. 10, 19. & 23, 34: qui tamen, sacerdotibus, post Asinoneorum præsertim tempora, omnem potestatem, (vt etiam factum in Ecclesia Christiana videmus) ad se per-

se pertrahentibus, siue iure, siue iniuria non tantum verberandi, vt in Apostolis Act. 5, 50. sed etiam occidendi: ius sensim usurparunt: sed vel per tumultum, vt accidit in Stephano, Act. 7, 58. quod prædictum Christus, Matth. 23, 34. vel per insidias, vt in Paulum erant machinati, Act. 23, 21. quum illum antea vi aperta trucidare non potuissent, Act. 21, 31. Nec aliter fuit cæsus, teste Iosepho, Iacobus frater Domini. Fuisse vero initio per Mosen distinctos istos confessus, neque merè sacra ciuilibus permixta, illud quoque manifeste declarat; quod ciuilia quidem illa iudicia apud ciuitatum portas, sacra vero in synagogis exercebantur.

Inter illa vero per ciuitates constituta iudicia, eminebat synedria ad quæ de rebus grauissimis referebatur. Duo enim fuisse initio, auctore Deo, per Mosen constituta (quorum tandem sedes fuit Hierosolymis, donec ista quoque in unum, per sacerdotum ambitionem & avaritiam, licet Romanis, quod ad capitales animaduersiones attinet, obſistentibus, conflarentur) ex eo puto satis superque constare, quod Moses tribunal quidem suum, id est ciuile, ex septuaginta ex populo sibi adiunctis constituit: Aaronicum vero, (sicut plenissimum in historia Iosaphati legitur, Mosis proculdubio præscriptum sequuti) constare voluit, partim ex iis qui COHANIM Hebraicè, in Euangelio vero ἀποκριται vocantur, partim ex Leuitis, partim ex capitibus patrum, id est præcipue inter populum auctoritatis ciuibus, compositu: quorum ex numero fuit Iosephus ille Arimathæensis à Luca βελευτης appellatus, Luc. 23, 50. ab iis diuersi & iurisdictione distincti, qui adiuncto cognomento, Seniores Populi, id est Plebeij, in Euangelio dicuntur: quum illos Hebrei AVOTENI, id est, patres nostros appellarent, quos Euangelistæ πατερες absolute passim vocant, & interdum Scribis accensent. Scribarum enim rursus non unum genus fuisse ex variis historiæ Euangelicæ locis colligitur, quum eorum alij fuerint, & in synedrio Ecclesiastico, & in synagogis νομιδιασται, & ναθινται: alij vero, ut modò diximus, ex ciuili synedrio. Ut ad rem redeam, duo fuisse synedria à Mose constituta, inde quoque constat, quod non uno & eodem tempore fuit utrumque institutum: & quod iudicium quidem ciuilium numerus editur septuage-

^{2. Paralip.}
19, 8.

^{Num. 11,}
^{16. &}
^{deinceps.}

nariis y videlicet extra Mosen, in cuius locum successere
primū Iudices, prout à Deo extra ordinem excitabantur, ac tandem etiā Reges. Synedrij verò Ecclesiastici numerus non editur: sed eorum iurisdictionis manifestissimis verbis ab illa ciuili discernitur. Dicuntur enim constituti ut discrimen ostendant inter sanctum & prophanan: inter mundum & immundum: & ut doceant filios Israel omnia statuta quæ loquitur est Dominus ad eos per manum Mosis. Dico verò his paucis verbis declarari quæcumque tunc erat verè ~~in~~ iurisdictionis, nempe, inter sanctum & prophanan: inter mundum & immundum discernere, & legem Domini docere, ac proinde iudicare de contiouersiis ob eas causas exortis. Quoniam verò legum quoque ciuilium in Mosis libris perscriptarum tabulae penes Leuiticam tribum erant, idcirco alio loco Moses longius progressus, vult Sacerdotum quoque iurisdictionis esse difficilium ciuilium contiouersiarum decisionem ex Dei verbo petendam: quoties nimis de legis ciuilis interpretatione inter iudices non satis constabat.

Fit igitur alio illo loco apud Mosen, sanguinis quoque & sanguinis, causæ & causæ, plágæ & plágæ metio: ex quibus ne quis colligat permixtas fuisse iurisdictionem ciuilim & Ecclesiasticam, quoniam illæ contiouersiæ natura sua sunt ciuiles, obseruandum est, quum tale quidpiam incidisset, non de facto, (id enim merè ciuale fuit) sed de iure contiouero Ecclesiasticum. Synedrium ex tabulis sacris (ut olim iurisconsulti apud Romanos) respōdisse: Iudicem verò, id est, eum qui ciuili Synedrio præterat, qualis fuit Zabadias Regis Iosaphati nomine, ad quod demū erat ab inferioribus prouocatio, prout de iure respōsum à pontifice & ipsi Synedrio fuisse de facto iudicasse. Iudicis enim ciuilis & Pontificis, duo fuisse diuersa synedria paulò antè ex eodem Mose ostendimus. Hoc igitur loco, tum Pontificem, tum Iudicem adiri vult Moses, qui verbum iudicij profabant: sed priorem cum suis assessoribus Pontificem, ut, inquit, *verbū legis doceant*, id est, de iure respondeant ex lege: Iudicem autem (i. in Ciuali Synedrio ~~rapo~~ posteriori loco, qui iudicium ipsum dicat, id est, de contiouersia ipsa ciuili pronuntiet, cui sententia citra prouocationem paren-

Leuit. 10,
10.

Deut. 17,
8.

Deut. 17,

12.

& 13.

apud

E T E X C O M M V N I C A T I O N E . 105

parendum erat. Ideo etiam Iosaphat ex Mosis præscripto proculdubio, administrationem ciuilem & Ecclesiasticam collapsas instaurans, seorsum Iudicibus quibusdam de suo munere commonefactis, cōmittit diiudicandas causas iudicij, id est, de quibus litigari inter actores & reos solet, quæ etiam vocat **N E G O T I V M R E G I S**, iisque nomine suo præficit Zebadiam quandam ex principibus domus Iuda: & seorsum rursus Ecclesiasticum conselium (ex illis quos dixi, nempe delectis principibus sacerdotum, & viris auctoritate ac pietate inter Tribus præditis, quos idcirco *apres curéps* vocabant, compositum) iubet eadem illa tractare: quæ dixerat Moses, sed πνευματικῶς non πολιτικῶς, sicut distincta erant hæc tribunalia. *Quæcumque, inquit, causa venerit ad vos de fratribus vestris habitantibus in ciuitatibus suis, inter sanguinem & sanguinem, inter legem & præceptum, inter statuta & iudicia,* (nempe quando ut est apud Moſen,) de iure inter ipsos ciuiles iudices inferiores nō potuerat constare. Erant autem etiam Iudiciales leges in scriptis Mosis comprehēsæ monebitis eos, ut non delinquant contra Dominum, & veniant ira eius super vos, & super fratres vestros, sic faciet & non peccabitus. Itaque non in diiudicandis ciuiliter inter actores & reos controuersiis, sed in cuiusque conscientia erudienda & ædificanda, positum erat propriè Ecclesiastici Synedrij munus. Eò usque verò οὐώδει aduersus grauiorum offendiculorum reos fuisse progressos, ut primū quidē **N I D - V I**, deinde **C H E R E M**, postremò **S C H A M M A T H A** in eos pronuntiarent, ex verbo Dei, & puris quoque Iudæorum traditionibus, suo loco ostendimus. Addit postea denique Iosaphat, & ecce *Amaria sacerdos summus super vos, & super fratres vestros est in negotio Domini : & Zebadius filius Iismaelis, princeps ex domo Iuda, est super NEGOTIA REGIS :* quibus verbis ciuilia negotia quorum caput rex erat, à merè spiritualibus, quorum caput erat Pontifex maximus, & utriusque Synedria manifestissimè distinguuntur. Subiicit denique Iosaphat. Sunt & Leuitæ Soterim ante vos. Hi erant nimirum qui oppidatim erant constituti, vt & ciuiles magistratus, ne quiuis vel ob Ecclesiastica, vel ob ciuilia quæuis, adire summa illa duo Synedria semper cogeretur. Hanc igitur fuisse distinctorum duorum Synedriorum formam

O j.

apud Iudeos, donec varia rerum vicissitudine, & quorundam largitionibus omnia pessum irent, ex illis planissimis, ut nobis quidem videtur, testimoniis affirmamus: neque ambigimus, quin Christus ad veram illam institutionem Ecclesiastici Synedrij respexerit. Quod igitur penes Syndrion Ecclesiasticum existimat D. Eraurus ex iure diuino fuisse forensium quoque controversiarum cognitionem, profus non recte dici existimo, nendum ut penes illud, capitalia iudicia fuerint, nisi rebus Iudaicis iam confusis &, ut doctrina ipsa, sic etiam disciplina legis valde depravata: quod etiam aliis præterea rationibus ac testimoniis confirmare difficilè non fuerit. Certè quum Ieremiam, ut blasphemie, capitalis videlicet criminis, reum ageret Phassur Pontifex cum suis collegis, non sedit Index ne in imis quidem subselliis, sed accusatorem agit apud Ciuiiles, ac regios magistratus, corona populi circumstante: & Ieremias ab Achicamo, qui Regis nomine Synedrio præcerat, absolvitur.

Refutatio
argumen
torum D.
Erausti pro
ciuili iu
risdictio
ne Syndr
ij Iudei
ci, quod
vnicum
fuisse con
tendit.
Refut. 1.
Ierem. 26.

Obiectio
D. Erausti.
Refut. 1.

Vnde igitur (inquit D. Eraurus) *Caiaphæ & eius collegarum in Christum potestas:* nempe partim hæ reliquæ erant eius confusionis, quæ quum à Machabæis cœpisset, non potuit statim ne ab Herode quidem aboliri. Romani vero postea redacta in prouinciam Iudea, quum alioqui diuina Iudeorum iura nihili facerent, facile concesserant Iudeis *avocatæ*: sed in iis demum, quæ ad ipsorum ritus spectabant: in quibus & prehensionem, & leuem coercitionem, ut & alibi municipales multos magistratus, habuisse non negamus. Sed an ex verbo Dei licuerit duo Syndria & duas Iurisditiones confundere: an etiam capitalia iudicia exercere Pontifici, & ipsius collegiis fas fuerit: an deniq; Christus eiusmodi transgressionem approbarit, hoc illud est, de quo querimus, & quid nobis ea de re videatur, paulo antè diximus. Cæterum et si non magnoperè ad rem pertinet quæstio, an capitalia iudicia temporibus Christi penes illud Syndrion fuerint, quod respexit Dominus, quum dicaret, *Dic Ecclesiæ, tamen quandoquidem malam causam hic quoque tueri mihi quidem D. Eraurus, & alij nonnulli videntur, ne hanc quidem scripti ipsius partem intactam omittemus.*

Refut. 2. Certè vniuersam stantis imperij Romani historiam euoluens

Iuens, inuenio, præfides prouinciarum tum de controuer-
siis priuatis, tum de criminibus publicis ius dixisse prouin-
cialibus, iis exceptis qui immunitate aut libertate essent
donati, aut etiā amicorum loco habiti. Nec obstat quod
ad Gvropiāv Iudæi impetrarunt, cuius aliquot rescripta profert

Capitalia
iudicia p-
nes Iudeo-
rum ciui-
le Sync-
driū nom.
fuisse.

Iosephus. Fuit enim illa certis finibus descripta, quum im-
munitas non fuerit eis cōcessa. Fuit autem illis hoc datum,
vt in sua religione permaneret: suos haberet Pontifices &
Seniores qui exortas de suis ritibus controuersias inter se
deciderent, ciuilia fortassis etiam quedā leuioris momenti
iudicia, quantum ferre poterat Cæsaris authoritas, exerce-
ret: sed & in eos qui religionis iura violasse dicerentur, le-
uiorem animaduersionem haberent, vt Matth. 12, 17, & 23,
34. & Act. 5, 40. & 2. Cor. 11, 24. Gladij verò ius illos Christi
vel alio post vlo tempore, id est, de grauioribus sceleribus
iudicandi potestatem habuisse, pernego. Itaque quòd de
blasphemia ageretur, Christum prehendunt, vinciunt, in
eum inquirunt, blasphemiae damnant, secundūm legē. Cur
igitur non occidunt, quū nihil magis cuperent? certè quòd
gladij potestatem non haberent. Imò (inquit D. Erastus ex
Chrysostomo) quòd crucifigere ipsis non licebat. At vnde
tandem hoc probabitur? Dicūtur enim septem filij Saul fi-
xi à Gibconitis: & ne longius abeamus, nisi nomine suspen-
sionis ex stipite intelligatur etiam crucifixio, non impletū
fuerit illud in Christo: Execrabilis qui pēdet in ligno, quod
testimoniū tamē Christo sic applicat Paulus, vt inde quoq;
vt speciali nota, colligat factū esse Christum execrationē
pro nobis. Deinde cui tandem satis attento persuadebitur,
Iudæos vsque adeò non tantū necandi, sed etiam cruci-
figendi Christi desiderio exarsisse, vt & sui & suarū immu-
nitatū, & odij quo Romanos persequebantur obliti, Christum
mallent Pilato, non sine incerti euentus periculo tra-
dere, quām vell lapidare, vel suspendere, vel etiam viuum
vstulare, si hoc fuisset in ipsorum potestate? At (inquit)
facit eis potestatem Pilatus Christi ex Lege iudicandi, quod procul-
dubio non facit, vt eis nonum ius aliquod tribuat. Esto. Nec enim
hoc fuit in Pilati sed in Cæsaris potestate. Et hoc ipsum est
quod Iudei intelligentes, Pilatum videlicet ita loquentem
capitale iudicium ipsis cōcedere, nec velle, nec posse, quo

O ij.

nihil fuisset Iudæis optatius: sed hoc tantum, ut, prout ferebat *av Troquia* ipsis concessa, cum Christo agerent ex Lege, noluisset in eo quod ipsis dicebatur acquiescere, quia interfatum Iesum cupiebant, quod ipsis Lege quidem licebat, sed à Romanis non concedebatur. Nam illud *Et crucifigite*, non sine *Cρηστον* dictū esse liquet, ex eo, quod alioqui obtinuissent Iudæi, quod vnum petebant. Itaque quum quid sibi vellet Pilatus minimè ignorarent Iudæi, & Christum necare omnino statuissent, appositi respondent. Reū quidem esse mortis secundum Legem, sed sibi per ipsum Pilatum non licere in his rebus exequi quod lex præcipiebat. Et hoc etiam Iudæos satis cognouisse, appareret ex eo quod satis intelligentes blasphemiarum aduersus Legem perpetratae, etiam si probata fuisset, non magnam habiturum fuisse rationē Pilatum, læsa Cæsaris Maiestatis nouium postea crimen Christo impingunt: cuius demum damnationem, omissa priore accusatione, à Pilato impetrant. Nam quis nō videt alioqui Iudæos, quum Pilatum viderent omnes liberandi Christi occasiones querere, tunc saltem cupidissimè fuisset id quod ipsis offerebat accepturos? Quod ergo scribit Ioannes, sic impletū esse quod dixerat Iesus, significans qua morte moriturus esset, non est duntaxat ad ipsum supplicij genus referendum, sed in genere ad id quod dixerat Christus, fore videlicet, ut traderetur gentibus, à quibus demum esset damnandus ac crucifigendus. Quod si de seditionis quoq; criminis cognoscere ipsis licuisset, cur Barrabbam à Pilato passi fuissent vinciri, & cur non pleno iure sibi restitui postulassem? Sed & illud quod dicunt Iudei aduersus Paulum Act. 24, 6, sibi propositum fuisse de illo secundum legē statuere, non esse de capitali poena accipendum, appareret ex eo quod si hoc ipsis iure licuisset, nihil opus fuisset illos de ipso per insidias interficiendo cogitare, sed hoc vnum petere ut sibi dederetur. Act. 23, 15.

Refut.3.

Object.2.
D. Erafst.

Resp.

Profert præterea D. Erafstus, Stephani lapidationem, & falsum esse dicit, quod affirmamus, occisum videlicet fuisse Stephanum pertumultum, quum ex historia contrarium cuius appareat. Atqui in historia inuenimus quidem adductum Stephanum ad Synedrium, ibique à falsis testibus accusatum, causam dicere cœpisse, sententias verò ne rogatas quidem, nedum dictas

ET EXCOMMUNICATI ONE. 109

dictas fuisse inuenimus, nec ore iudicis damnatum fuisse legimus: sed quum nondum perorasset frendere cœpisse dentibus, factum in eum impetum, eiectum denique, non iudiciorum more, extra urbem, & ibidem lapidatum legimus.

An hoc verò iudicare est, ac non potius furere?

Citat etiam, D. Eraustus, Sauli immanitatem, tum viros tuos fæminas in carcerem, acceptis etiam à Pontifice literis ad Synagogas, pertrahentis. Neque nos verò negamus, prehensionē ac modicam quoque coercionem in causa religionis habuisse. Summum Pontificem, ipsosque adeò Synagogas: sed ex licentia, & utriusque ut diximus iurisdictionis perturbatione, quam Christus (disertissimè postea in Ecclesia Christiana vnam ab altera sic distinguens, ut etiam separet) nunquam approbavit. Vrgere tamen illud videri posset, quod de seipso Paulus fatetur, sese non tantum carceribus multos sanctos inclusisse, sed addit, ἐν αὐτοῖς τῶν κατελεγόντων, id est, & quum interficerentur suffragium tuli: ex quo videri posset, rogatas etiā ac dictas fuisse in Synedrio de reorum capite sententias. Sed ipsa Pauli historia manifestè probat, ναζαρέου Χριστοῦ ibi in genere pro assentiri & comprobare interpretandum esse: ac nonnullos per id tempus præter Stephanum impunè caesos præter ius & fas fuisse: ut hodie in Anarchia Gallica, non inferioribus tantum iudicibus, sed etiam quiduis cuius in nos conceditur. Nam hoc ipsum quoque in Apostolos meditabantur nisi obstatisset Gamaliel, Act. 5, 33. & sic tandem per tumultum cœsum fuisse à fulmine quodam Iacobum fratrem Domini, constat. Ac ne quis id factum miretur, sciat multis etiam postea seculis, quantumlibet attritis Iudeis, frequentissimum nescio cuius Zelosi, quod vocabant, iudicij genus fuisse, adeò ut hanc rabiem frænari tandem Christianorum Imperatorum severissimis interdictis necesse fuerit. Sic enim Constantinus, Iudeis inquit, & maioribus eorum, & Patriarchis, volumus intimari, quod si qui post hanc legem, aliquem qui eorum feralem sectam fugerit, & ad Dei cultum respexerit, saxis aut alio furoris genere, quod nunc fieri cognouimus, ausus fuerit attentare, inox flammis dedendus est, & cum omnibus suis participibus concremandus. Sed & ex iis quæ Gallio Iudeis Corinthiis in Paulum agentibus respondet, satis.

Obiect. 3.
D. Erausti.

Resp. 1.

Resp. 2.

Act. 26,
10.

L. I. C. de
Iud.

Resp. 3.

O iii.

*Act. 18,
14, & 19,
38.* intelligitur potuisse illos quidem de rebus ad legales discep-
tationes pertinentibus, aliquid inter se statuere : de iniur-
iis vero etiam leuioribus, illic saltē oportuisse Præsidis
Romani tribunal adiri : nec aliter etiam de ipsis ciubus E-
phesiis, nedum inquilinis Iudeis, intelligi potest quod scri-
ba ille refert, seditionem à Demetrio excitatam compes-
cens, vbi ad Proconsulūm tribunal eos reuocat.

*Synedriō Ecclesia-
stico suc-
cessisse
Christia-
num pref-
byteriū.* Synedrium Iudaicū cuiusmodi fuerit, & quā fuerit eius
iurisdictio, ex Dei verbo ostēdimus. Nunc superest ut ei ex
institutione Christi successisse presbyterium, quod Consi-
storum vocare apud nos mos est, ex eodem verbo Dei
doceamus.

Arg. 1. Hoc igitur nobis, vt speramus, vltro concedet D. Eraustus,
necessariam fuisse, initio nascentis etiam Ecclesiæ, & ante-
quam Christianus esset magistratus, cognitionem de do-
ctrina aduersus Pseudoprophetas, & de eorum offendicu-
lis qui priuatis admonitionibus coerceri nō possent. Quòd
si etiam illos oportuit, vel ea qua vſis est aduersus Ananiā,
& Sapphiram Petrus potestate occidi : vel precibus à Deo
obtinere, vt quoquo modo ex hoc mundo tollerentur:
quam Doctoris Erasti sententiam supra refutauimus,
multò magis necessarium fuit cauere ne temerè istud
fieret, ac proinde aliquam ordinarij iudicij formam, præ-
monendis saltē qui Satanae tradendi erant, in Ecclesiis con-
stitui. In summa fuit opus idoneos aliquos delectos etiā ad
ministrorum *χειροτονίαν*, ad constituenda Diaconorum &
vduarum saltem collegia, & eiusmodi cætera, conuenire, vt
omnia ritè & ordine in domo Dei administrarētur. At ne-
que Synedrium Iudaicum, neque ciuilis vllus magistratus
cum id præstare potuit : & quum vetet Paulus coram infi-
delibus *ἀπὸ βιωτῶν* litigare, an eos vñquam censueret *πνευματικῶν* adeudos? Aliquos igitur tales constitutos iam
tum fuisse affirmamus, quoniam alioqui absurdissimum es-
set dicere Christi præceptum illud, *Dic Ecclesiæ*, non nisi tre-
centesimo post Christū anno & amplius usurpari potuisse.
Et quid multis? Quum, inquit, Apostolus, vobis in nomine
Domini congregatis, item, Nónne de iis qui intus sunt iu-
dicatis? fateri necesse est, cœtus aliquos ad illa dijudicanda,
iam tum fuisse in Ecclesijs constitutos.

*1. Cor. 5,
4, & 12.*

Qui-

ET EXCOMMUNICATIONE.

III

Quinam autem isti iudices fuerint, & de quibus rebus cognouerint, age nunc expendamus. Aliud igitur munus istis fuisse deinceps datum quam iis quos Paulus iubet Corinthi constitui, ne quis cogatur coram infidelibus litigare, multis certis rationibus constare potest. Primum enim res ipsa docet, oportuisse iam antea constitutum fuisse conuentum illum cuius negligentiam reprehendit, & a quo vult illum incestuosum Satanam tradi: quem cœtum manifeste Paulus alibi ~~apostolice~~ appellat. At de illis priuatarum controveneriarum arbitris futuris dicit, ~~καθιστε~~ Statuite, non ~~καθιστατε~~ statuistis. Deinde illi constituuntur ad res sacras, & merè Ecclesiasticas diiudicandas: isti, ut ~~οἱ βιωτινοὶ~~ decernant. Illi præterea non nisi cum aliquo Corinthiorum probro a se constitui docens, ~~ἡ τὸν εἰρήνηα ἔχοντα~~, inquit: ac si dicaret, Siquidem ita litigiosi esse pergitis ut carere istiusmodi iudiciis non possitis. Hos vero Ecclesiæ semper necessarios & singularia etiam eius fuisse ornamenta, negari non potest.

Denique vult ad illa ~~βιωτινὰ κείμενα~~ deligi τὰς ἐξουπλόκους, id est, vilissimos quosq; ac si carnalia illa indigna essent in quibus occuparetur quæpiam melioribus rebus cogitadis & agendis idoneus: at istos oportuisse, & pietate, & excellentibus omnibus donis Spiritus excellere, res ipsa nos cogit confiteri.

Diaconos verò propriè sic vocatos, minimè nobis laborandum est ut probemus alio diuerso munere functos esse, quam istos disciplinæ Ecclesiasticae moderatores.

Supereft ut videamus, num illud collegium fuerit eorum cœtus duntaxat qui verbo & precibus vacabant, an vero peculiaris quæpiam vocatio quorundam fuerit. Illud verò negari non potest, quin vel præcipuum sit pastorū munus, doctrinam aduersus falsos doctores tueri, offendiculis publicis & priuatis mederi, arguere, monere, increpare, adeoque ligare & soluere, quum suis discipulis præfertim hoc ius tribuat Christus, vel hoc onus potius imponat: & Apostolus sese disertè cum iudicibus illis Corinthiis cōiungat, a quibus præcipit illum incestuosum Satanam tradi: immo alibi dicat, se Philetū & Hymenæum Satanam tradidisse. Scendum est igitur vix ullum esse nomen quo munus aliquod Ecclesiasticum significetur, quod non interdum etiam ge-

I. Tim. 4,
14.

2.Cor.8. neraliter accipiatur. Hinc factum est, vt & Apostolorum
 22. nomen iis etiam tribuatur, qui magis proprio nomine E-
 R.o.ii, 13. uangelistæ dicuntur: & Paulus suum Apostolatum vocet
 I.Pet.5,1. *diakonias*: & presbyterum se nominet Petrus: & presbyteros
 Lucas appelle, qui postea Episcopi generaliter à Paulo di-
 cuntur: quum tamen & re ipsa, & iisdem specialiter acce-
 ptis nominibus, distincta esse istorum munera nemo dubi-
 tare possit. Itaque illud argumentum D.Erasti, ex quo vult
 effici, nullos alios fuisse presbyteros, quām qui verbū tra-
 ētarent, quoniam iidem vocentur presbyteri, & episcopi,
 non est magis efficax, quām si pariter concluderet, nullos
 fuisse alios presbyteros quām Apostolos, quoniam & isti
 interdum presbyteri dicuntur, quum tamē presbyteri ma-
 nifestè ab Apostolis subinde distinguantur.

Ratio 3.
 variis te-
 stimoniiis
 confirma-
 ta.

Testimo-
 nium 1.

Test.2.

Test.3.

Cæterū quosdam etiam fuisse Ecclesiasticæ gubernationi præfetos, præter eos qui verbo & publicis precibus, & sacramentorum administrationi præerant, quorum rursum alij pastores seu Prophetæ, alij doctores peculiariter nominabantur, his argumentis probamus.

Primū, apud Iudæos Ecclesiasticum illud Synedrium, (quod manifestè approbavit Christus, & sancti Spiritus insinuū postea sequuti sunt Apostoli, quatenus id quidem fieri potuit ac debuit, id est, quatenus sedebant super cathedram Mosis, id est, munere docendi & iudicandi, ita vt per Mosen Deus præceperat fungebantur:) sic erat (vt suo loco probauimus) cōstitutum, vt præter Leuitas & Sacerdotes, accenserentur electi ex tribubus, præcipuæ auctoritatis homines, qui passim etiā ZEKENIM Hebræis, Græcis *ἀπεστάτεροι*, Latinis Seniores dicti sunt. Senatus enim & Senatorum nomen, vt ciuilibus dignitatibus conuenientius, & calumniæ obnoxium, videtur studio quodam vetus purior Ecclesia in Occidente repudiasse, vt & Græca *ἀρχόντες*, *γερουσίας*, *βασιλεῖς*, & *βασιλεύτες* nomina refugit. Et certè nisi ex totius cœtus corpore delecti aliqui sedeant in eo cœtu, à quo tota Ecclesia gubernatur, vix illi cœtui conueniet universale Ecclesiæ nomen, quo tamen à Christo ipso exornatur: quod videlicet ex singulis totius Ecclesiæ partibus delecti, totam Ecclesiam repræsentarent. Præterea hoc veluti freno coercebatur, tum ipsorum pastorum, tum etiam populi

populi potestas, ne illa quidem in Oligarchiam, ista verò in Ochlocratiam degeneraret. Itaque mihi quidem Ecclesia Christiana, ut & vetus illa Israelitica, ex illo triplici statu diuinissimè constituta videtur, cuius caput est & Monarcha longè supra omnia eminens vnicus ille noster Pontifex æternus, cuius figura fuit Leuiticus ille Pontifex: quíq; nunc ita est in cœlis, ut suo Spiritu adsit, & præsit cœtibus omnibus ipsius auctoritate constitutis. Isti verò cœtus diuinissimam Aristocratiā referunt. Vniuersa denique multitudo, qua conscientia, & ex cuius consensu cœtus ipsi Aristocratici constituuntur, cœlestis Democratiæ perfectum exemplum præbet: cuius vniuersi ordinis custodes sunt, ac vindices in terris secundum Deum, Christiani Magistratus, per orbem terrarū distributi, ut olim in vetere populo post Mosen, Iudices: post Samuelē, Reges: quo luxato ac tandem euerso penitus ordine, partim ipsorum principum concordia, partim Sacerdotum auaritia & ambitione, abdicatus quidem est vetus ille populus iusto Dei iudicio: nunc verò Christiana Ecclesia iisdem prorsus malis laborans, quod redacta sit videmus.

Præterea manifestè Paulus ad Romanos scribens, & perpetuas functiones Ecclesiasticas ordine pulcherrimo re-censens, τὸς ἀποστόλος, id est, eos qui præsunt, ab iis qui docent, qui exhortantur, qui distribuunt, qui miserentur, id est, à doctoribus, à pastoribus, à duplice denique Diaconorum ordine, distinguit.

Idem ad Corinthios scribens, & easdem illas functiones & dona iis exercendis necessaria, copiosius tamen enumeraens, (comprehensis etiam iis nimirum, quæ ad tempus in Ecclesia viguerunt) καρεντοις manifestè à cæteris discernit.

Idem in persona Timothei, de Ecclesiasticæ iurisdictione legi-timo usu diuinissimè differens, Qui benè præsunt presbyteri (inquit) duplice honore, id est, subsidio digni sunt, maximè verò οἱ ποιῶντες ἐν λόγῳ καὶ διδασκαλίᾳ, id est, qui in sermone & doctrina laborant, quibus verbis presbyteri, qui prædicationi & docendo populo vacant, ab aliis itidē presbyteris manifestissimè discernuntur. Quia tamen hunc etiam locum nobis conatur D. Erasmus extorquere, age quid contra opponat expendamus, Τὸν ποιῶντα, inquit, amplius quid-

Test. 4.
Rom. 12,
6.

Test. 5.

Obiect. 1.

P. j.

dam significat, quām rei cuiquam vacare. Itaque eos inteligit Apostolus cæteris præferendos, qui fortiter & strenuè præ reliquis laborant, ut si quis dicat, Omnibus pastoribus benè cupio, illis præsertim, qui cum zelo & diligentia suas Ecclesiæ pascunt. Atqui vt ^{τὸν ποιῶντα} hanc emphasin esse fatigemur, & quidem hoc loco minimè negligēdam, quis tam satis attentus nō videat, si hæc expositio valeat, id est, si omnium presbyterorum munus erat Verbo & doctrinæ vacare, superuacaneum fuisse totum illud ^{ἐν λόγῳ καὶ διδασκαλίᾳ, πρὸς τὸν ποιῶντα} adiicere? Quis enim sic loquatur? Omnibus qui verbum Dei docent benè cupio, illis præsertim qui diligenter verbum Dei docent: ac non sic potius, Omnibus qui verbum Dei docent benè cupio, iis præsertim, qui sunt diligentes verbi Dei doctores, quis non statim intelligat, verbi Dei doctores, modò seduli sint, quarumuis aliarum rerum doctoribus anteponi? Itaque planè vanam & inanem esse illam obiectionem ipsemet D. Eraustus iam, ut speramus, fatigetur.

Obiect. 2.
D. Erausti.

Resp. I.

Plus habet coloris & magis etiam in nos inuidiosè dicitur aliud, quod in medium affertur. Nam difficile est, inquit D. Eraustus, intelligere quomodo in uno corpore duo sint capita, id est, duo magistratus, qui ius habeant puniendi, & dominatum aliquem exercendi in subiectos. Nam excommunicatio est in Ecclesia, id quod est in politia exilium. Proinde imperant etiam seniores illi, pœnâque externas cum potestate & dominatu sic infligunt, ut magistratus subditis errantibus infligere solet. Alia est ratio exhortationis, institutionis, admonitionis, increpationis, quæ verbis fiunt, nulla coactione adhibita, & alia est ratio externe potestatis & coactionis. At ego quero, bicépsne fuerit Israëliticus populus sub Mose, sub Iudicibus, sub Regibus, ac in primis sub pio & sancto rege Iosaphato, quum unus quidem regis, alter verò Domini negotiis distinctè præcesset, & ita quidè præcesset, vt sicut in rebus ciuilibus, atque adeò in religionis statu conseruando, Pontificem Maximum Regi, secundùm Deum subiici oportebat, ita etiam vicissim Rex ipse, verbo Domini per Pontificem Maximum loquentis, subiiceretur. Si bicipitem fuisse fortasse respondeatur, quæram

cur

ET EXCOMMUNICATIONE. 115

cur eadem conditio nunc iniqua censenda videatur. Sin verò, quod potius, arbitror, dixerit D. Erastus, nō fuisse tam propterea bicipitem, quæram, cur nunc potius quām olim sit biceps futura Ecclesia Christiana, si eadem distinctione seruetur, quum præsertim nullum iam summum pontificem habeamus in terris, nisi in Spiritu, sed eius duntat ministrorum. Hic verò respondet, non eandem seruari à nobis distinctionem, sed aliam profus inueni, quoniam Leviticus pōtife, verbis solummodo agebat, nostri autem Seniores utuntur etiam externa potestate & coactione.

Obiectio
D. Erasti.

At ego antea ostendi iudicia de mundis & immundis penes Synedrium Ecclesiasticum fuisse, ac proinde ad eius auctoritatem esse referendam eorum electionem, qui quū essent polluti, tamen non facta expiatione, sacrarium ingrediebantur. Et quid multis? quum Azarias octoginta fæcerdotibus stipatus, Vxiæ regi diceret, Egressere de sanctuario, quia transgressus es, & hoc non est tibi pro gloria à Domino Deo, an peccabat Vxiæ, ac non potius, vt heroico spiritu præditus, munere suo fungebatur? Hoc enim rite omnino factū fuisse, quum Vxiæ non modò non pareret, verū etiam indignari cœpisset, Dominus immissa regi contumaci lepra, satis supérque testatus est. At Davidem, inquit D. Erastus, licet homicidio voluntario & adulterio pollutum non excommunicauit Nathan. Concedo. Quo enim iure hoc faceret, qui neque hac potestate ordinaria prædictus erat, neq; ullam ad hoc agendum facultatem extra ordinem à Deo haberet? Davidem verò, vt immundis præscriptum erat, à sacrificiis, usque dum expiaretur, abstinuisse, ex illa tam illustri ipsius confessione manifestè liquet. Ista verò regiæ potestati non magis derogat, quām regia potestas regno Christi quicquam detrahit. Tantum distinctiones sunt istæ potestates, quarum una, nempe politica, & considerata, supra omnes quidem in terris eminet, ideoque nullum in terris habet caput cui subfit: Ecclesiastica verò, reale quiddam est potius quām personale, & diuinum quiddam non humanum: pendens videlicet tota ab eius mandato, cui pater omne iudicium attribuit, & qui, vt æternum & ynicum Ecclesiæ caput, è cœlis per suos legatos exequitur, quod verbo suo edixit. Dein de in Ecclesiasticis poenit nullo alio organo quicquam agi-

Resp. 3.

PC. 51, 18.
C. 21.

Resp. 4.

Resp. 5.

P. ij.

tur quām voce, neque hoc agitur ut violenta coactione aliquid fiat: sed duntaxat quod iniuste petitur, iuste denegatur, ut iuste postea petatur: atque adeō tantum abest, ut ab inuito aliquid extorqueatur, ut contrā nulla resipiscentia, nisi spontaneam esse constiterit, recipiatur. Quod siquid vel magistratus ciuilis de spirituali Christi regno deliberat, vel Ecclesiarum ministri de potestate ciuili decerpserint, tū demū duo esse vel ciuilia, vel Ecclesiastica capita recte dixerit D. Eraustus, quod planè monstrōsum esse fatemur.

Obiect. 3.
D. Erausti.
Resp.

Quod siquis obiiciat piorū Regum exemplum, qui Ecclesias constituerunt: iam anteā respondimus aliud esse efficere, ut Christi regno, id est sacro Euangelico ministerio sit locus, (quod sanctorum Regum vel Principum munus est) quām absque vocatione (Christus autem ciuilem potestatē ab Ecclesiē ministerio disertē sciunxit) ipsum Christi regnum administrare, quod quisquis facere aggressus est, ultricem Dei manum est expertus: Christum autem Ecclesiasticam gubernationem à Ciiali, suo vnius verbo ita distinxisse ut etiam vnam ab altera segregarit, apparet ex his ipsius verbis, Regnum meum non est ex hoc mundo, adeō ut nunquam se se *τη βιωτικήν* administratio ni immiscuerit: nedum ut vel Magistratibus, vel pastori bus, vtrumque quem vocant gladium attribuerit: etiam si D. Erasto concederem Synedrium olim vtrunque illum sub Lege gestasse.

Obiect. 4.
D. Erausti.

Resp.

Rursum siquis in alteram partem obiiciat, arbitros illos Corinthi ad decidēdas priuatas controuersias fortasse constitutos, (fortassis enim Corinthios potius puduit tam esse litigiosos, ut istiusmodi *μητρεῖοις* indigerent) aut Ananiā & Sapphiram ad Petri vocem interemptos, vel Elymam à Paulo excæcatum, ut inde efficiat nescio quid ciuilis iuris tunc saltem licere ministris Ecclesiæ exercere, quum de est Christiani magistratus subsidium. Respondemus illos Corinthios non ut Iudices sedisse, aut vlo modo iurisditionem ciuilem exercuisse, sed arbitros fuisse ac domesticos *διατῆκες*, qui nihil ex Imperio agerent, verū amicē cognitas controuersias, siquidem litigātibus ita videretur, componerent; quod facere nullæ iustæ leges vetant. Petrus verò & Paulus diuinitus, & extraordinaria non modò potesta-

poteſtate, verūm etiam forma, egerunt quod egerunt: adeò quidem, vt ſi hodie in terris eiusmodi cauſæ apud Christianos magistratus agitarentur, capitalia eiusmodi crimina vix fuerint iudicaturi. Cauſa igitur nulla tum fuit, cur Magistratus ſibi factam iniuriam diceret, quum hanc eſſe Dei manum palam, modisque omnibus conſtareret: ac ne nunc quidem cauſa fuerit, cur iſta in exemplum trahantur ab iis qui pastores Ecclesiarum haberi volunt, niſi forteſe oſtendant Apostolico extraordinario ſpiritu præditoſ, quod viderint quinam faciant.

Vnum adhuc nobis ſupereſt explicandū, vt D. Eraſti ſcripto reſpondeamus, num videlicet iſtud presbyteriū quod & Moſis & Christi, & Apoſtolorū teſtimonio fuſſe iſtitutū docuimus, eamhabuerit & exercuerit poteſtatię, de qua nunc contendimus. Nam hoc quoque ille negat, vt po- teſtatię iſtā tradēdi Satanæ, id eſt, (vt ipſe vult) per Satanā ad necē etiam uſque excruiciandi, ſolis Apoſtoliſ conceſſam fuſſe probet, quandiu Christianum magistratum Ecclesia non habuit: cui poteſtati proinde nullus nunc ſit locus, vbi Christianus contigit magistratus. Ego verò Satanicas iſtas excruciationes, ac multo magis iinterfectiones, (ſi quae fuerunt) prorsus extraordiñarias, & rariſſimas fuſſe, ac nullo modo in exemplum trahendas dico: atque adeò ne queren dum quidē de iſtis arbitror. Sed iſtud Tradere Satanæ, & Tollere ex Ecclesia, quicquid tandem ſit (quid ſit autē putamus nos oſtendiffe) affirmaimus ad presbyterium, id eſt, ad seniorum collegium pertinuiſſe.

At D. Eraſtus contrā, Comminatur, inquit, Apoſtoliſ ſeſe cū auctoritate & cum virga venturum, & dicit ſibi in promptu eſſe, quo contumaciam omnem ulciscatur: iſtius autem Seniorum collegij non meminit. Ergo ſuithac Apoſtoliſ propria poteſtas. Ego ve- ro quero annon, mortuis Apoſtoliſ, ſaltem antequā Chri- ſto collum ſubdidiffent principes, eadem illa poteſtas ſeu virga fuerit Eccleſiæ æquè neceſſaria. Quæro & illud, ad quoſnam fuerit traſlata ſi noſ ad Eccleſiarum gubernato- res ex iſporum präſcripto conſtitutos. Ceterū cur eo lo- co non meminerit illius collegij Apoſtoliſ, cauſa manifeſta eſt: quoniam videlicet illi iſpi collegio präcipue, utpo- tè quod ſuo offiſio non fungebatur, minatur Apoſtoliſ:

Penes
presbyte-
rium ſuſſe
excom-
munica-
tionis po-
teſtatem.

Obiect. 1.
1. Cor. 4.
21.

Resp. 1.

Resp. 2.

Resp. 3.

nec tamen dubitamus, quin Apostolorum authoritas quædam esset primaria supra omne Ecclesiasticum ministerium, ut qui essent ad illud ipsum ordinandum, atque perpetuum in Ecclesiis statuendum ordinem, à Christo delecti.

Obiect. 2.

*1. Cor. 3,
9, & 11.
1. Tim. I,
20.*

Resp. 1.

At enim (excipit D. Erasmus) idem Apostolus dicit se tradidisse Alexandrum & Hymenaeum Satanae, ne que vel Ecclesia, vel istius presbyterij, aut gubernationis alicuius, sed sui unius & Apostolice sua potestatis meminit. Esto, fecerit hoc Apostolus, ut Apostolus, peculiari quodam sancti Spiritus instinctu. Quid inde consequitur? An enim quod Paulus extra ordinem Deo mandante fecerit, non potuerit vel ille ipse, vel alias quispiam ordine facere? An autem id solus & semper fecerit, agendum videamus.

Resp. 2.

Agens idem Apostolus de incestuoso illo Corinthio, Iudicavi, inquit, ut Satanae tradatur. Ergo quin hoc Paulus Apostolico quodam iure, etiam absens in absentem Spiritu sancto videlicet non parcè praeditus, decernere, atq; adeò exequi potuerit non ambigimus. Sed cur iubet cæteros etiam presbyterium videlicet Corinthiacum, in nomine Dei congregari? an ut velut auðarium quoddam accederet Corinthiorum præsentia & consensus? Hoc quidem, fatemur, palam declarare Apostolum, hanc causam à se integrā non reiici ad Corinthiorum presbyterium, sed potius illis præscribi decretum, à quo ipsis recedere temerè non licet, temerè, inquam. Nam antea ostendi Corinthios, animaduersa incestuosi resipiscientia, contentos fuisse increpatione siue censura à pluribus (nempe à presbyterio) facta: donec Apostoli sententiam rursum intelligerent. Hoc inquam fateor, sed nisi Corinthiis, ante scriptas vel acceptas etiam Apostoli literas sententia licuisset, ex illa ordinaria presbyterij potestate, illud idem statuere & exequi, id est, incestuosum illum Satanæ tradere. (nā antea idem esse voluit D. Erasmus Satanæ tradere, & tollere è medio sui) cur illos obiurgaret, quod id non pridem fecissent? cur vt hoc facerent iuberet? cur de hac ipsa re, id est, de falsò nominatis fratribus, qui tamen manifestè flagitosæ vitaे essent, à priuato etiam conuictu arcendis agens, & quidē occulta Dei iudicia à manifestis & ordinariis distinguens, disertè scriberet; Annon de iis qui intus sunt iudicatis? Cur etiam illos eosdēm

Resp. 3.

Resp. 4.

eosdem vitari, & cum illis non haberi commercium, cur eos
impeditus præciperet? nec enim ista aliter fieri potuerūt, quā
certo quopiam ordine seruato: eo ipso videlicet, quem ad
illius veri Iudaici synedrij exemplar, ex Christi mandato
statuerant Apostoli: nisi forte velimus aliquos semper A-
postolos præstō fuisse, qui iudicia illa exercerent: & Apo-
stolis mortuis, statim desuisse.

Summa verò istius disceptationis hæc est, fuisse quidem
presbyteros generali nomine vocatos, ut & Episcopos &
Diaconos, quicunque in Ecclesia Christiana munere quo-
piam fungerentur: sed angustiorem præterea fuisse presby-
terorum quorūdam functionem, eorum videlicet qui Ec-
clesiasticis siue spiritualibus iudiciis, vñā cum pastoribus
præerant, quorum etiam cœtus, ei planè Synedrio respon-
dens, quod Christus Ecclesiam, iam tum mutato Synago-
gæ vel Synedrij nomine, appellarat, Paulus ~~apostolus~~ no-
minauit: penes quem fuit huius quam defendimus Eccle-
siasticæ disciplinæ ex verbo Dei exercendæ potestas.

Postrema huius scriptionis parte dicemus etiam nonni-
hil de excommunicationis usu, nam alioquin multò ple-
niorem tractationem vel hæc res sola requereret.

Primum ergo, si quis roget, an prorsus & simpliciter ne-
cessariam esse putemus huius disciplinæ totius in Ecclesiis
omnibus instaurationem: respódemus ex iis quæ in Eccle-
sia Christiana requiruntur, vt partibus suis omnibus con-
stet, solam doctrinam videri nobis absolute & sineulla ex-
ceptione necessariam. Doctrinā verò appellamus, id quod
nobis de Deo credendum ad salutem in ipsius verbo tradi-
tur. Sacramentorum autem usus, quamuis scienter & con-
temptu omitti absque grauissimo scelere, ac tamēdē etiam,
nisi quis seriō resipiscat, absque æternæ damnationis culpa
non possit: tamen non est ita necessarius, quin si quis nulla
sua culpa externo illorum usu priuetur, seruari tamē absq;
iis possit: idque arbitramur non in singularibus personis
duntaxat, verū etiam in Ecclesia ipsa tota locum habere,
sicut olim in deserto peregrinantes circuncisione necessa-
riō caruerunt, & in Babylone, nec templum neque sacrificia
habuerunt, qui nihilo minus esse populus Dei non de-
stiterunt. Idem verò multò magis de disciplina Ecclesiasti-

Quatenus
fit neces-
sarius ex-
commu-
nicatio-
nis usus.

ca dici potest: videlicet Ecclesiæ, ut illa careant, tamen Ecclesiæ verè pias & Christianas esse posse, si doctrinam præcipiūrū dogmatum puram ac sincerā habuerint. Quędā tamen sunt de quibus ambigimēritò nō posse arbitramur, quorum vnum est, oportere planè vel mirabiliter & extra ordinem à Deo conseruari, vel si non subitò, sensim tamen dilabi Ecclesiæ quæ diuinitus ordinata disciplina non regantur. Præterquam enim quod wæξia est rerum omnium conseruatrix, graue omnino iudicium Dei necesse est consequi sacræ doctrinæ contemptum, & sacramentorum pollutionem: quæ tamē vix euitari, ac ne vix quidem possunt, ubi (si modò verbum Dei ex pulpite audiatur, & externa idolatria tollatur, neque ciuilis status perturbetur) offendicula vel contra doctrinam vel contra bonos & sanctos mores commissa (id est fermentum sensim totam massam corrumpens) certo quodam ordine non expurgantur. Alterum de quo etiam constare putamus, illud est, non tantū doctrinam ipsam Christianæ religionis verbo Dei totam contineri, verùm etiam in eodem verbo traditam esse nobis perfectissimam formam & rationē, ex qua summus ille paterfamilias domum suam, quæ est Ecclesia, regi & gubernari velit. Etsi enim multa sunt particularia, quæ propter varias temporum, locorum & personarum circumstan- cias variari necesse est, tamen certas quasdam & immotas normas ac regulas vniuersales habuit semper Ecclesia, ex ore Dei initio mundi profectas: à Mose postea & aliis prescriptas: à Prophetis explicatas, à Christo tandem ipso traditas: ab Euangelistis denique ceterisque Apostolis plenissimè fancitas: ad quas singularia illa dirigi & reuocari oporteat. Itaque piorum principum & pastorum, de instaurandis Ecclesiæ ruinis laborantium, primam hanc curam ac sollicititudinem esse oportet, vt restituta doctrinæ puritate, mox etiam ordo ille, qui est huius puritatis fidissimus custos, à Deo ipso institutus, in usum reuocetur, ac in uiolabili seruetur. Quem porrò hunc ordinem esse arbitremur, superius pro nostro modulo declarauimus: eum videlicet, quo non tantum arguantur & increpētur, qui vel falsa doctrina vel malis moribus gregem inficiunt, verùm etiam, si contumaces esse pergent, nec alia ratione sanari se patian-

tur

ET EXCOMMUNICATIO N E . 121

tur, à sanis ouibus, in nomine Domini, legitima præcunte cognitione, separati, sese pollutione sacram̄torum perdere, & alios malo exemplo corrumpere prohibeantur: tātisper dum & pudore sui, & diuini iudicij horrore fracti, ac resipiscentiam testati, in gregem rursum recipiantur. Eorū enim sententia, qui existimāt ciuiles pœnas, siue pecunias, siue capitales, siue alterius generis, abolendis pertinacium offendiculis sufficere, nobis certè nō satisfacit. Nam vt illud omittamus, quod tamen est maximi momenti, rarissimos nempe semper in mundo principes fuisse ac futuros, qui hac in parte officium faciant: ac proinde necessitatem ipsam aliud remedium requirere, nisi & doctrinam labefactari, & sacramenta pollui vtrō sustineamus: vt hoc, inquam, omittamus, & principem aliquē esse demus singulis Ecclesiis à Domino concessum, ea sapientia, eoque zelo domus Domini inflammatum, vt ne minimum quidem offendiculum inultum abire sinat: an hoc fuerimus vlo modo consequuti quod Ecclesiastica disciplina respicit? Minime profectō. Nam vt ista pœnae ciuilis formido nonnihil reprimat publicē peccantes, & sic aliquatenus exemplis malis occurratur: animus tamen idem intus manet, maiore cum impetu aliquando erupturus. Eiectio verò ex Ecclesiæ cœtu non huc tantū spectat, vt contagio malorum exemplorum non serpat, quod ope boni ac diligentis Magistratus vtcunque obtineri potest: sed in hoc quoque vel maximè est intenta, ne sacra polluantur, iis, quos porcos & canes esse constiterit, prostituta: ne cui, quoad eius fieri potest, præbeatur instrumentum ad seipsum perdendum: ne denique pereat qui extra gregem aberrauit. At istorum nihil consequemur vlla magistratus quantumlibet acri seueritate. Quum enim is homines non possit animo meliores efficere, sed duntaxat improbitatem quominus erumpat impedire, pollutur nihilominus indignè tractata sacra: improbis veluti gladium ad necandos seipso porrexeris: denique peccatores Domino non lucifeceris.

At enim (inquiet aliquis) adiungetur quoque monitiones & increpationes, quibus conscientia ipsa reflectatur. Rectè profectō. Neque vero nos ad extremum remedium, nisi vbi extrema

Non suf-
ficeret ma-
gistratus
gladiūm
tollendis
offendi-
culis.
Arg. I.

Obiect. r.
D. Erasti.
Resp. I.

Q. J.

Resp. 2. necessitas iubet, deueniendum arbitramur. Sed quid si quis sese coram Deo contumacem & pœnitere nescium magis ac magis ostenderit? quid tum faciēdum dices? Imputet istud ipse sibi, inquies, ut qui monitionibus parere noluerit. Imputetur sanè.

Sed quum aliud præterea extrēmum remedium supersit, cauterium videlicet, vrens quidem, sed carnem putrem duntaxat, nisi per ægrōtum steterit: cur illud non adhibebit prudens & pius pastor potius quam preuntem semel deserat? Præterea indomita istius contumacia exemplum an non alios etiam inficiet, nisi cauerit? Denique quamuis sua demum quemque Infidelitas & Improbitas polluat, & sacra in sese maneat sacra, quibuscumque præbeantur: tamen quum indignè accedentes polluant sibi res sacras, annon est eius pollutionis conscius, qui contumacem ab Ecclesia iudicatum, sciens, volens, absque iudicio resipiscientiae testimonio, ad Domini mensam admittit?

*Obiectio
D. Erasti.* At enim, inquiet D. Erastus, probabile est, & charitas Christiana credere nos iubet, eū resipiscere qui Cœnā Domini cum reliquis petat. Hoc verò pernegamus in iis locum habere, de quibus nūc agimus. Quis enim dubitat eū verè non resipiscere, qui proximo quem offendit, pro virili non satisfaciat? Nam monet etiam Dominus, ut munere ad aram relicto, prius fratri reconciliemur. At tota Ecclesia ab istis offensa fuit. An igitur resipuisse merite præsumuntur, nisi prius Ecclesia fuerint reconciliati? Nam hoc quoque sub lege, & quidem in externa etiam immunditia & peccatis errore commissis requirebatur. Et minoris apud nos erit mensa Domini, quam legales olim ceremoniae fuerint?

Arg. 4. Denique ut semel hunc locum absoluamus, annon olim erat penes Mosen, postea penes Iudices, ac tandem penes Reges, ciuilis gladius? Sedebat nihilominus Pontifex Maximus de iis ipsis etiam interdum *πνευματικῶς* iudicans, quæ *πολιτικῶς* fuerant diiudicata, ut suo loco docuimus. Summa autem omnium istorum hæc est, quod sine ullo præiudicio dictum sit. Quascumq; tandem rationes humana prudenter in contrarium suggerat, & quæcumque impedimenta Satan, istius disciplinæ, non minus quam Christianæ ipsius doctrinæ, perpetuus hostis obiiciat, valde vereor, ne maximo ta-

*Emolli-
dus locus.*

mo tandem damno, experiētia tristis ostendat meliore forma & ratione gubernari nō posse domum Domini, quām ea ipsa cuius auctor est ipse pater familias, per os Prophe- tarum & Apostolorum loquens. Itaque pios omnes, tum principes, tum pastores hortari non dubito, vt in hanc rem quoque ex verbo Dei instaurandam, & cum ædificatione exercendam, sedulū incumbant.

Quod si quis roget, quomodo excommunicatione vten-
dum censemus, respondemus vno verbo ex Apostolo, ad
ædificationem non ad destructionem. Hinc efficitur, nun-
quam nisi quum res ipsa prorsus cogit, & Ecclesiæ necessi-
tas flagitat, hoc vltimo remedio vtendū esse, & ita quidem
vt neque indulgentiores, neque seigniores, siue in ligando,
siue in soluendo sinuis, quām par sit. Efficitur & illud, dili-
genter circunspiciendum esse, quid tempora & personæ
ferant, ea seruata moderatione, vt neque homines timea-
mus, vbi timendi non sunt: neque nos à Satana intercipi si-
namus, qui totus in eo est, vt nos iustæ severitatis specie
deceptos laceret. Denique Augustini hac in re moderatio-
nem libenter amplector.

Quinam verò, si offendicula ipsa spectemus, mereantur in
genere feriri excommunicationis gladio, ex variis Apo-
stoli locis colligi facile potest. Quod autem alioqui lon-
giorem disceptationem requireret breuissimè exponi po-
test, si dicamus, solam aduersus Ecclesiæ monita indomi-
tam contumaciam mereri abscissionem à Christi & fide-
lium cœtu. Expressit enim Christus, *Si Ecclesiam non audie-
rit: & confessionem sub lege oportebat oblationi præire.*
Nullum autem est tantum peccatum (vnico illo excepto,
quod Deo potius quām nobis plerunque notum est) quod
Christi per fidem apprehensi sanguine in animis creden-
tium, & fidem, qua decet resipiscientia, testificantum, non
statim deleatur: nec tam etiam leue ullum est peccatum,
quod contumaciter, Ecclesiæ præsertim, iudicium asper-
nantium, conscientiis lethale vulnus non infligat, vnico il-
lo fidei & resipiscientiæ remedio per Christum sanabile. Sic
Christus humiliter ad se accedentes illa suauissima formu-
la peccatores erigere nos docet, *Vade in pace, & noli amplius
peccare.* Et Paulus, *Fuisti, inquit, olim ista, sed nunc non es.* Et

Quomo-
do vten-
dum ex-
commu-
nicatio-
ne.

August.
ep. 64. &
contra
Parmen.
ep. lib. 3.
cap. 2.
Et Princi-
pes & Pa-
stores i-
psos huic
disciplinæ
subiici.

Matth. 18,
17.

Luc. 7, 50.
I. Cor. 7,
10.

Q. ij.

¹ Ioann. ^{2,1.} Ioannes, Filioli ne peccate. Si quis autem peccarit, aduocatum habet in cœlis Iesum Christū iustum. Quod si quando resipiscens etiam aliquis iubetur ad tempus à Cœna abstinere, exemplo Mariæ sororis Mosis; & eorum qui propter immunditiam eſu Paschæ ad mensam integrum prohibebantur, ut & septiduo alia non paucæ impuritates luebantur: neque id sit temerè, sed partim vti reorum pœnitentia probetur, partim vt aliis sint terrori, quando sic expedit propter offendiculi magnitudinem: neque propterea Christi & Ecclesiæ membra censeri desinunt. Huic autem legitimæ cōstitutæ disciplinæ omnes & singulos Christi fidem in Ecclesia profitentes adstrictos esse affirmo.

Arg.1.

Nominatim, inquam, dico nullum prorsus, qui in Christiana Ecclesia censeatur, isti disciplinæ nō esse subiectum, vt planè mirari sivebeat, quod D. Erasmus Magistratus excipi saltem velit. Nec enim ita subiicitur hominibus, sed Deo, cuius hæc propria est iurisdictio, cui & ipsi in primis pastores, si deliquerint, obnoxij sunt, nō tantum vt moneantur, arguantur, increpantur, verùm etiam vt, si sit opus, ligētur ipsi quoque & Satanæ tradantur: quod nī fiat, quis nos tandem à crimine ~~αροσωποληνιας~~ excusauerit? Hoc tamen interest, quod Magistratus imperium, quum ciuilē sit, non alia quam ciuilī iurisdictione abrogari potest. Extraordinaria enim sunt, quæ per Prophetas in his negotiis acta sunt: & quicquid Antichristus Romanus hic ausus est, à Satanæ spiritu promanauit. At contrà, si qui sunt verbi ministri, aut alia functione prædicti in Ecclesia Dei, qui neque officium faciant, neq; censuris Ecclesiasticis in viam reuocari se patientur, & ~~επερδιδασκαλεῖται~~, vel prorsus ~~απειλεῖται~~ se præbētes, ministerium suū dehonestēt, & Ecclesiæ pacē turbent: officiū est Magistratus, tanquā Ecclesię nutritij, cauere ordine tamē seruato, nequid detrimenti Resp. Christiana accipiat.

Arg.2.

Auctoritatēm verò istius non Oligarchicę neque tyranicę, sed verè diuinę Regis Regū in terrestres quosvis Dominos potestatis, tum afferit ipsa ratio, tum scripturæ exempla manifesta cōprobant. Nā si in iis quæ ad conscientiam spectant, vnicus est Rex ~~αυτοπάτως~~ in Ecclesia sua Christus, & pro eius tribunalē eructum est ab eo in his negotiis ~~απεσεύθειος~~, (quod antea me probasse confido,) quis tandem

Reges

Reges & Principes ab ista dominatione non humana, sed diuina exemerit, quin læsæ diuinæ Christi maiestatis reus constituatur? nisi fortasse putamus, huius ministerij finibus vulgus tantum, siue priuatos homines comprehendendi: & sicut in ciuilibus negotiis, ita etiam in sacris, Regum coronas vni Christo adeò subiici *ἀμέτως*, vt peculiari Dei iussione indigeant, quicumq; illos arguūt. Certè si illos arguere, reprehendere, increpare, ex Dei verbo non tantum posse sunt, verùm etiam tenentur Prophetarum exemplo, & expressis Pauli verbis freti, fidi mysteriorum Dei dispensatores, annon etiam contumaces & rebelles ligare, vt resipiscentes soluere? Exemplum autem istius diuinæ auctoritatis sit ipse David, ita seze Nathanis obiurgationi subiiciens, vt etiam suæ confessionis æternum testimonium extare voluerit: in qua illud quoque satis manifestè exprimitur, illum vltro seze legis sacrificiorum pro delicto subiecisse. Aliud etiam expressius exemplum in Vzia rege & Azaria sacerdote habemus, cuius vestigiis quum Ambrosius aduersus Imperatorem Theodosium immanissimæ saevitie reum planè institerit, quis non valde miretur factum istud nunquam satis laudatum, posse à quoquam vt à tyrannico spiritu profectum exagitari? Certè qui nobilissimam hanc historiam ex ipso potius Ambrosio, quàm ex impuris quibusdam lacunis hauserit, ex duabus videlicet ipsius epistolis, primùm intelliget tantam fuisse illius sceleris atrocitatem, vt illud in Imperatore, qui se Christianum profitetur, nullus verè Christianus episcopus tacitus ferre debuerit aut potuerit. Deinde nihil ab Ambrosio fuisse, nisi præeunte Gallorum episcoporum Synodo, sanctè & religiosè coacta, gestum. In ipsis vero literis quid tandem est, quod Christi Spiritum non sapiat? Sic enim est temperata reprehensionis grauitas, vt summam vbique, tum Imperatoriæ dignitatis, tum veræ episcopalis de peccatoris salute sollicitudinis, admirabili proflus artificio, habitâ fuisse rationem, facile quiuis animaduertat. Quòd, quod nouam quoque alterius, si placeret, Synodi cognitionem offert Ambrosius: nec aliud postulat, quàm vt ad se rediens Imperator, culpam agnoscat, & emendet tanto cum offendiculo coniunctam? Exitus autem ipse tandem hanc repre-

*2. Paral.
26. 16. &
deinceps.*

*Ambros.
lib. epist.
5, epist. 28.
& 29.*

Q. iii.

hensionem sequutus, vnde sit profecta satis manifeste demonstrat, quum nulla res magis & Ambrosij veri pastoris officio fungentis, & Theodosij se se Christo personae veri episcopi loquentis tam Christiane summittentis, vitam honestarit, & venturis seculis omnibus commendarit.

Et hec quidem nostra est sententiam de hac Ecclesiastica disciplinæ parte, quam Deus nobis testis est, non alio animo à nobis quām moderatissimè possumus usurpari, ac nunc etiam defendi, quām quod hāc quoque gubernationis Ecclesiastica regulam à Deo nobis traditam, & perpetuis à condito mundo exemplis confirmatam, sequentes, firmum nos habere quo nitimus fundamentum credimus: citra ullum tamen earum Ecclesiarum præiudicium, quæ ad exclusionem usque à Cœna Domini non progrediuntur, quod illa se carere posse existiment: modò nostris quoque non præiudicetur: nedum ut Tyrannicam esse hanc disciplinam tradenti D. Erasto assentiri possimus. Certè in Germanicis nonnullis Ecclesiis, quid optimi & doctissimi quique semper desiderarint, ac etiamnum superstites desiderent, obscurum non est ex eorum scriptis intelligere, tum veteribus, ut D. Buceri, Melanchthonis, Sacerij, & ferè omnium quos inspicere licuit: tum recentioribus, ut D. Chytréi, & Hemingij, quibuscum etiam plerosque sentire non dubito. Faxit autem Deus Opt. Max. pro clementia singulari sua, ut etiam hac de re inter verè pios, & eruditos pastores consensus quoquo modo ex Dei verbo, cum bona Magistratum pace, constitui possit: ut omnes unum & idem per omnia in Christo sapiamus & agamus, ad gloriam ipsius nominis sempiternam, Amen.

F I N I S.

Pallium p. 22
Verba patrum consiliorum p. 91

ULB Halle
003 903 206

3

AB 42 1
h.1

Farbkarte #13

TATVS
ODERATVS
municatione,&
Presbyterio,

dę causa, Cl. V. Ioan. Erasti
manuscriptis thesibus
unc primum,
ecessitate,
us.

ROBEZA
auctore.

ER AGAS,

RESPIKE FINEM.

EVAE
em le Preux.

X C.